

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Pastorační a sociální činnost Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje od
jejího vzniku po současnost**

**Pastoral and social activities of the Congregation of the Sisters of St. Cyril
and Methodius from its foundation until present time**

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: N D–ZSV

2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Pastorační a sociální činnost Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje od jejího vzniku po současnost* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

.....

podpis

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi byli nápomocni při psaní této práce, jak poskytnutými materiály, tak i podporou a cennými informacemi. Velké díky patří mému vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Dušanu Foltýnovi za odborné vedení a veškerou konzultaci, kterou mi poskytnul. Chtěla bych také velmi poděkovat jmenovitě sestře Václavě Dudové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, která mi po celou dobu psaní byla nesmírně nápomocna, jak už v poskytování archivních materiálů, tak i v případě konzultací na dané téma. V neposlední řadě bych chtěla také poděkovat celé Kongregaci sester, která byla tak ochotná a nechala mě nahlédnout do všech archivních fondů, které jsou uloženy na Velehradě.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce postihuje život a činnost Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje od jejího vzniku po současnost. Za pomoci archivu kongregace a použitím sekundární literatury se snaží zmapovat celou historii kongregace. Současný stav kongregace je popsán především metodou orální historie, která je pro tento účel nejvhodnější. Cílem práce je také poukázat na pastorační a sociální činnost, které se kongregace aktivně věnuje od svého vzniku až do současnosti, byť již v omezené míře.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kongregace – Sestry sv. Cyrila a Metoděje – církevní dějiny – spiritualita – sociální činnost – pastorační činnost

ABSTRACT:

This thesis aims to capture the life and activities of the Congregation of the Sisters of St. Cyril and Methodius from its foundation until present time. Utilising both the archives of the congregation and secondary literature this thesis attempts to chart the complete history of the congregation. Current state of the congregation is described primarily by using the method of oral history, this method being the most suitable for this purpose. The aim of this thesis is also to highlight the pastoral and social workings of the Congregation, which has been its foundation since the beginning of the Congregation and continues to this day.

KEYWORDS:

Congregation – Sisters of St. Cyril and Methodius – Religious history – Spirituality – Social activities – Pastoral activities

Obsah

1. ÚVOD	7
2. MYŠLENKY O ZALOŽENÍ CYRILOMETODĚJSKÉ KONGREGACE	12
2.1. Rozlišení pojmů kongregace a řeholní řád	12
2.2. Prání po sjednocení církve.....	16
2.3. Antonín Cyril Stojan.....	18
3. PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ VZNIKU KONGREGACE (1924–1928)	23
3.1. Sestra zakladatelka Marie Růžena Nesvadbová	23
3.2. První zárodky vytvoření kongregace (1926-1929)	28
4. PRVNÍ LÉTA FUNGOVÁNÍ KONGREGACE SESTER SV. CYRILA A METODĚJE DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	30
5. ANGAŽOVANOST SESTER V SOCIÁLNÍCH OTÁZKÁCH OD DOBY VZNIKU PŘES NÁSTUP NACISMU AŽ PO KONEC KOMUNISMU	40
5.1. Ústav pro epileptické děti ve Skaličce u Hranic	40
5.2. Ústav pro slabomyslné, trojtřídka pro postižené děti a řádové dívčí gymnázium československé v Brně, Lerchova 65	43
5.3. Exerciční dům Stojanov a Ústav pro děti po spavé chřipce Velehrad.....	48
5.4. Působení sester na Slovensku	50
6. FUNGOVÁNÍ KONGREGACE V OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY AŽ DO NÁSTUPU KOMUNISTICKÉHO REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU	54
7. PŮSOBNÍ SESTER V OBDOBÍ KOMUNISTICKÉHO REŽIMU (1948–1989)	65
7.1. Odsouzené sestry v období komunismu	68
7.2. Svědectví sestry Jiřiny Kopecké.....	73
8. PŮSOBNÍ SESTER OD ROKU 1989 AŽ DO SOUČASNOSTI	80
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	87
PÍSEMNÉ PRAMENY:	87
ROZHOVORY S PAMĚTNÍKY:	89
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:	90
ABSOLVENTSKÉ PRÁCE:	94
INTERNETOVÉ ZDROJE:	95
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY:	96

1. ÚVOD

Předkládaná práce mapuje působení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje¹ od jejího založení až do současnosti. Vyjma pasáží věnovaných jednotlivým vývojovým obdobím kongregace se tato práce zaměřuje rovněž na vysvětlení některých nezbytných teoretických pojmů (rozdíly mezi kongregací a řehoním řádem apod.), jakož i stručným medailonkům výrazných osobností působících přímo v rámci kongregace či jinak se vznikem a působením kongregace spojených.

Vývojovým obdobím kongregace je věnováno pět kapitol této práce. První kapitola se věnuje přípravné fázi založení kongregace a formování budoucích sester cyrilek. Co vedlo Marii Růženu Nesvadbovou k založení nové kongregace? Co bylo zapotřebí v přípravné fázi vykonat, aby se tato myšlenka setkala s úspěchem? S čím vším se formace budoucí kongregace musela vypořádat, než došlo k samotnému založení? Kdo sehrál důležitou roli v přípravném období?

Druhá kapitola se zabývá obdobím oficiálního založení kongregace a její následné činnosti před vypuknutím druhé světové války. Setkáváme se zde s prvními oficiálními formováními kongregace. Kdo tvoří první formaci sester? Kde sestry působily do druhé světové války? Jaká byla jejich náplň jejich působení? Jakým způsobem se vyvíjelo personální obsazení kongregace? Na kterých místech sestry v tomto období působily?

Třetí kapitola pojednává o činnosti sester v období druhé světové války až po únorový převrat v roce 1948 (tedy období tzv. třetí republiky). Jaký byl jejich život v období války? Mohly se věnovat svému poslání? Dochází k rozšiřování jejich působnosti? S čím vším se musely sestry vyrovnávat, když získaly svůj majetek opět zpět po válce?

Čtvrtá kapitola pokrývá časově vzato nejdelší období po převzetí moci Komunistickou stranou Československa a zahrnuje tak všechny fáze vývoje tohoto režimu na území tehdejšího Československa (represálie padesátých let, postupné uvolňování let šedesátých vrcholících v událostech Pražského jara a ukončené vpádem vojsk Varšavské smlouvy, přes období normalizace až po samotný rozpad sovětského bloku symbolizovaný v našich dějinách událostmi Sametové revoluce roku 1989). Co všechno se změnilo s novým režimem? Kde sestry působily? Jaký byl osud sester v tomto období?

¹ Dále v této práci v rámci stručnosti rovněž označována jen pod zkratkou „kongregace“.

Pátá kapitola pojednává o působení kongregace v poměrech obnoveného demokratického státu až do dnešních dnů. Jak se změnila činnost kongregace od jejího vzniku? Kde všude působí kongregace v současnosti? Jak se represe dřívějšího režimu promítly do personálního obsazení kongregace? Jaké změny ovlivnily působení kongregace po rozdělení federace na současné nástupnické státy?

Mimo již zmíněné kapitoly se má práce zaměřuje především na sociální a pastorační činnost sester. Pastorační činnost se sociální činností v některých případech jde ruku v ruce a nelze je tak jednoznačně oddělit. Sociální činnost sester je v mé práci představena především skrze jejich působení v mnoha ústavech, sirotčincích a ozdravovnách, které sestry samy zakládaly nebo byly vyzvány k tomu, aby převzaly na určitou dobu správu nad danými institucemi. Pastorační činnost sester byla posléze zaměřena primárně na snahu o vzdělávání mladých dívek s důrazem na křesťanské hodnoty. Protože tehdejší školství se rozlišovalo z hlediska pohlaví, sestry se nejprve věnovaly pedagogické činnosti pro chudé dívky. Později byla jejich působnost rozšířena i na chlapce a v současné době poskytují vzdělání v duchu cyrilometodějských křesťanských hodnot obou pohlavím.

Při vypracování této práce jsem se musela potýkat s badatelskými problémy a vystavit svou práci na zkoumání archivních materiálů. Archiv Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v současnosti sídlí na Velehradě a disponuje veškerými archivními materiály, které byly dříve zabaveny komunistickou mocí, a nakonec uskladněny v Moravském zemském archivu odkud byly po opakovaných výzvách navraceny kongregaci. Tento archiv na Velehradě je členěn z hlediska svých materiálů do jednotlivých let, ale již bez dalších kategorizačních kritérií. Z tohoto důvodu cituji tyto prameny pouze s označením jejich roku původu, jak jsou ostatně v archivu kongregace taktéž vedeny.

Ve starších pracích zabývajících se působením kongregace se tudíž lze setkat s citacemi těchto materiálů jako součástí archivů Moravského zemského archivu, případně Státního okresního archivu Uherské Hradiště, vzhledem k současnému umístění daných materiálů v archivu kongregace, jsou tyto materiály citovány s odkazem na tento archiv (jedná se ovšem o totožné prameny).

Činností kongregace² se zabývají především práce (bakalářské či diplomové) vypracované členkami kongregace, jmenovitě: sestra *Ludmila Kadlčíková*³ na toto téma psala svou závěrečnou práci na Univerzitě Palackého v Olomouci; sestra *Ludmila Šimšíková*⁴ psala taktéž na kongregaci svou práci, a to na Univerzitě Palackého v Olomouci. Sestra *Hana Vlčková*⁵ se problematice kongregace věnovala jak ve své bakalářské práci na Univerzitě Palackého v Olomouci, tak i ve své diplomové práci na téže univerzitě. Sestra *Iva Chovancová*⁶ se věnovala řeholní poslušnosti Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Sestra *Dana Mislerová*⁷ psala na stejné téma svou diplomovou práci z hlediska vlivu Thdr. Reginalda Dacíka a jeho vazbě na Kongregaci.

Hlavním cílem mé diplomové práce je postihnout celý vývoj Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, jenž dosud nebyl komplexně zpracován. Zmiňované práce se vždy zabývaly jen výsekem tohoto tématu, ale žádná z prací nepostihuje celé působení kongregace. Rovněž má práce je doposud první kvalifikační práci vypracovanou laikem, tedy osobou bez příslušnosti ke kongregaci jako takové. Výběr tématu z mojí strany byl ovlivněn dvojí vazbou, geografickou a osobní. Kongregace byla založena nedaleko mého rodného bydliště a od dětských let jsem (coby věřící římskokatolického vyznání) navštěvovala Velehrad, významné poutní místo. S Kongregací sester sv. Cyrila a Metoděje mě pojí rovněž i ryze osobní pouto, a to v podobě mé 93leté praty *Štěpánky Kaláčové*, jež je sestrou mého dědečka. Kongregaci samotnou jsem při příležitosti návštěv praty často navštěvovala a mimoděk jsem tak byla seznámena i s jejím fungováním. Za všchnu pomoc při zpřístupnění archivních materiálů věnuji tuto práci právě sestřám působícím v kongregaci.

² Na tomto místě bych především chtěla zmínit práci paní Jakšičové, která se ve své disertační práci věnovala kromě jiného zásadám fungování kongregací. Viz: JAKŠIČOVÁ, D., 2010. *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938(1950)*. 499 s. Disertační práce. Univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav.

³ KADLČIKOVÁ, H., 1999. *Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Olomouc. 51 stran. Závěrečná práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra církevních dějin, patrologie a křesťanského umění.

⁴ ŠIMŠÍKOVÁ, L., 1997. *Historie cyrilometodějské církevní základní školy*. Olomouc. 62 stran. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra učitelství I. stupně ZŠ.

⁵ VLČKOVÁ, H., 2014. *Duchovní odkaz sestry Marie Růženy Nesvadbové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. 46 stran. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie. Táž: VLČKOVÁ, H., 2017. *Dějiny komunit Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v období komunismu v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. 89 stran. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

⁶ CHOVANCOVÁ, I., 2007. *Pojetí řeholní poslušnosti před Koncilem a po něm v Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

⁷ MISLEROVÁ, D., 2002. *ThDr. Reginald M. Dacik – formátor sester Kongregace svatého Cyrila a Metoděje na Velehradě v letech 1965–1974*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

Na základě dostupných archivních materiálů, k nimž patří i kroniky jednotlivých domů, a sekundární literatury jsem se pokusila postihnout celý vývoj kongregace. Sekundární literatura mi především posloužila k vykreslení situace v řádu v letech dřívějších⁸ a postavení kongregace z hlediska církevního práva.⁹ Velkou oporou mi byly monografie a sborníkové práce¹⁰, a to především v oblasti komunistických dějin v Československu, z nichž jsem čerpala celkový postoj režimu k církvi a informace zpracované z archivů o její perzekuci.

Pro zachycení událostí související s nucenou internací sester a rovněž současných dějin kongregace jsem použila převážně metodu orální historie, kdy na základě rozhovorů se sestrami *Jiřinou Kopeckou, Ludmilou Šimšíkovou, Marií Cívínovou, Stanislavou Tumpešovou, Štěpánkou Kaláčovou a Václavou Dudovou* jsem se pokusila toto období přiblížit optikou přímých účastníků daných událostí.

⁸JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Fénix. Praha, 1991. ISBN 80-85245-11-6. Táž: MAČALA, P., MAREK, P., HANUŠ, J., *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2010. ISBN 978-80-7325-218-2.

VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D., *Encyklopedie českých klášterů*. Libri. Praha, 1998. ISBN 80-85983-17-6. Táž: FOLTÝN, D., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Libri. Praha, 2005. ISBN 80-7277-026-8.

⁹HRDINA, A., *Prameny ke studiu kanonického práva*. Aleš Čeněk. Plzeň, 2007. ISBN 978-80-7380-039-0. Táž: NEMEC, M., *Základy kánonického práva*. Iura edition. Bratislava, 2006. ISBN 80-8078-130-3. Táž: TRETERA, J., R., *Stát a církev v České republice*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-7192-455-5. TRETERA, J., R., HORÁK, Z., *Slovník církevního práva*. Grada. Praha, 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.

¹⁰BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., *Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951*. Doplněk. Praha–Brno, 1994. ISBN 80-85270-29-3. Táž: *Církevní procesy padesátých let: [sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21. – 22.5.2002 v Praze]*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-719-2797-X. Táž: ČÁNOVÁ, E., *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*. Státní ústřední archiv v Praze. Praha, 1997. Táž: FIALA, P., HANUŠ, J., *Katolická církev a totalitarismus v Českých zemích*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2001. ISBN 80-85959-98-4. Táž: HRUDNÍKOVÁ, M., *Řeholní život v českých zemích*. Karmelitánské nakladatelství. Praha, 1997. ISBN 80-7192-222-6. Táž: JANDOVÁ, M., *Brněnská diecéze (1777–2007)*. Biskupství brněnské. Brno, 2006. ISBN 978-80-239-5678-7. Táž: KAPLAN, K., *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Doplněk. Brno, 1993. ISBN 80-85765-27-6.

LIBOR, J. a kol., *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2001. Táž: VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev zkoušená: 1945–začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2004. ISBN 80-7192-891-7. Táž: VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev bojující: 1950–květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2007. ISBN 978-80-7192-892-8.

VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev vězněná: 1950–1960*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2008. ISBN 978-80-7192-893-5. Táž: VLČEK, V., *Konference Vyšších představených ženských řeholí v České republice a Česká křesťanská akademie. Ženské řehole za komunismu (1948–1989): sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze*. Olomouc: Maticе Cyrilometodějská. Olomouc, 2005. ISBN 80-7699-195-7. Táž: VAŠKO, V., *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. Zvon. Praha, 1990. Táž: VAŠKO, V., *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Zvon. Praha, 1990.

V případě doposud fungujících ústavů a škol¹¹ jsem využila taktéž některé informace z internetových zdrojů, které se nabízely. Současná česká provincie¹² i slovenská provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje disponuje svými webovými stránkami, z nichž lze taktéž čerpat některé obecné informace.

Původní název Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje zněl v roce 1927 (v souladu s tehdejším přepisem jmen daných světců): *Kongregace sester sv. Cyrilla a Methoděje*. Pro přehlednost práce jsem si zvolila jednotné pojmenování kongregace vycházející ze současného úzu. Během psaní práce jsem narazila na archivní materiály, které podle našich současných pravidel obsahují gramatické chyby a nepřesnosti, především se jednalo o zdvojování písmen a používání písmene s a z podle odlišných pravidel, proto jsem se rozhodla tyto nepřesnosti odstranit a tyto prameny cituji v souladu s nynějšími gramatickými pravidly. Pouze pro zdůraznění autentičnosti některých sdělení jsem se v určitých případech přiklonila k doslovné citaci pramene, včetně původní diakritiky.

¹¹Cyrlometodějské gymnázium a střední odborná škola pedagogická Brno [online]. 2020. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na WWW: <https://www.cmgp.cz> Táž: *Historie Domova Větrný mlýn Skalička*. [online]. 2020. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na WWW: <https://www.uspskalicka.cz/o-nas/historie> Táž: *Chráněné bydlení sv. Cyrila a Metoděje*. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <https://chbvelehrad.cz>

¹²Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <https://www.cyrilky.cz> Táž: *Slovenská provincia Kongregácia sestier sv. Cyrila a Metoda*. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <http://www.scm.rehola.sk/>

2. MYŠLENKY O ZALOŽENÍ CYRILOMETODĚJSKÉ KONGREGACE

2.1. Rozlišení pojmů kongregace a řeholní řád¹³

Na tomto místě považuji za vhodné v krátkosti vysvětlit rozdíly mezi pojmy *kongregace* a *řeholní řád*, které nejsou synonymní. Tomuto rozlišení se věnuje řeholní právo, jež je součástí kanonického práva. Řeholní právo stanovuje určitá pravidla těm, kteří se dobrovolně rozhodli zasvětit Bohu, přičemž rozlišuje¹⁴:

- a) *řeholní společnosti*; to jsou taková uskupení, v nichž členové skládají veřejné sliby (doživotní nebo dočasné), a současně vedou společný život
- b) *sekulární společnosti*; zde se jedná o takové společenství, které nežije pospolu (působí sami, nebo každý ve svých rodinách, nebo i společně podle svých stanov) a členové nejsou vázáni slibem chudoby, poslušnosti a celibátu, ale vykonávají je formou „posvátných závazků“¹⁵

Rozdíl v pojetí těchto dvou společností je ten, že sekulární společnosti mají nějaký druh posvátných závazků, ale v zásadě nežijí pospolu. A forma jejich zasvěcení není na bázi chudoby-poslušnosti-celibátu, ale je stanovena formou určitých příslibů. Kdežto řeholní společnosti (což je souhrnný pojem zahrnující řeholní řády i kongregace) vedou zasvěcený život podle evangelijních rad a jejich členové žijí pospolu. Jejich zasvěcení se odvíjí od Katechismu, který říká: „*Evangelijní rady ve své rozmanitosti jsou předkládány každému Kristovu učedníku. Dokonalost lásky, k níž jsou všichni věřící povoláni, ukládá těm, kteří dobrovolně přijmou povolání k zasvěcenému životu, povinnost zachovávat čistotu v celibátu pro Boží království, chudobu a poslušnost. A slib zachovávat tyto rady ve stálém životním stavu uznaném církví charakterizuje Bohu „zasvěcený život“. Stav zasvěceného života tedy představuje způsob „zvláštního“ zasvěcení, které má svůj kořen ve křtu a je úplným*

¹³ V této podkapitole je pojem „kongregace“ používán v obecném slova smyslu, nikoliv tedy jako zkratka zavedená v této práci.

¹⁴ § 1. *Řeholní život jako zasvěcení celé osoby představuje v církvi podivuhodné, Bohem založené nejdůvěrnější spojení, které je znamením budoucího věku. V něm řeholník dovršuje plné darování se Bohu jako obět, kterou se celé jeho bytí stává nepřetržitou bohopoctou v lásce.*

§ 2. *Řeholní společnost je společnost, v níž členové podle vlastního práva skládají veřejné sliby, doživotní nebo dočasné, které se po vypršení doby obnovují, a vedou společný bratrský [sesterský] život.*

§ 3. *Veřejné svědectví, které mají řeholníci vydávat Kristu a církvi, s sebou přináší odloučení od světa, odpovídající povaze a účelu každé společnosti.*

KODEX KANONICKÉHO PRÁVA: CODEX IURIS CANONICI, L.P. 1983. Zvon. Praha, 1993, s. 95.

¹⁵ HRDINA, A., *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň, 2011. s. 206–207.

odevzdáním se Bohu. Věřící v Krista si v zasvěceném životě pod vlivem Ducha svatého umiňují následovat Krista „více zblízka“, oddat se Bohu, kterého nadevše milují, a tím, že usilují o dokonalost lásky ve službě Božímu království, stát se v církvi znamením a hlasateli slávy budoucího světa. Tak se stalo, že ... na stromě, který se podivuhodně a bujně rozvětvil na poli Páně ze semene daného od Boha, vyrostly různé formy života v samotě nebo ve společenství a různé řeholní rodiny, které slouží jak k prospěchu svých členů, tak k dobru celého Kristova Těla. Od počátku byli v církvi muži a ženy, kteří se rozhodli zachováváním evangelijních rad následovat Krista svobodněji a napodobovat ho věrněji; vedli život zasvěcený Bohu každý svým způsobem. Mnozí z vnuknutí Ducha svatého žili jako poustevníci, jiní dali vznik řeholním rodinám, které ochotně přijala a schválila církev svou autoritou.“¹⁶

Z hlediska postavení práva je řeholní právo do jisté míry velmi obecné. Stanovuje pouze nezbytná pravidla a postavení (hlavní řídicí orgány, průběh řeholní formace apod.) a konkrétní náležitosti a pravidla jsou posléze precizována konstitucemi jednotlivých řeholních společností. Kodex řeholní společnosti rozlišuje postavení v církvi:

a) podle subjektů řízení a předmětu činnosti

1. **duchovenské (klerikální)** společnosti: jsou na základě záměru zakladatele řízeny duchovními, vykonávají moc ze svěcení a jsou jako takové uznány církevní autoritou¹⁷ (jedná se o všechny mužské a ženské řeholní řády a kongregace např. cisterciáci, kapucíni, boromejky, **cyrilky**)
2. **laické** společnosti: jsou takové společnosti, které si stanovily ze své vlastní podstaty vlastní úkoly (pedagogické, sociální, charitativní), jejich moc však neplyne ze svěcení, ale jsou uznány církevní autoritou (sem spadají sekulární instituty např. Madonna della Strada, misijní benediktinský sekulární institut sv. Bonifáce, dílo blažené Zdislavy aj.)

b) podle subjektu zakladatelského aktu

1. společnosti **papežského** práva: ty byly zřízeny přímo Apoštolským stolcem a jsou mu i přímo odpovědné

¹⁶ Katechismus. Karmelitánské nakladatelství [online]. [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=919

¹⁷ HRDINA, A., *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň, 2011. s. 208–209.

2. společnosti **diecézního** práva: zřízeny diecézním biskupem, který k jejich založení potřebuje schválení od Apoštolského stolce, avšak tyto společnosti jsou odpovědné právě diecéznímu biskupovi

Co se týče otázky organizace řeholních společenství, stojí v čele každého společenství nejvyšší představený/představená, který/á má moc nad celým řádem či kongregací a podléhají mu/jí veškeré provincie a jejich domy, z kterých se jeho/její řád/kongregace skládá. V případě Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje se tedy konkrétně jedná o generální představenou volenou generální kapitulou, která představuje nevyšší autoritu v rámci celé kongregace. Další členové voleni v rámci tohoto uskupení na centrální úrovni tvoří radu nejvyššího představeného voleným členem je také ekonom. Z hlediska územního uskupení se řády a kongregace skládají z jednotlivých provincií (spojení jednotlivých řeholních domů, které tvoří jednotnou část). Takovéto provincii předsedá vyšší řeholní představená. Nejnižší členění řádů a kongregací je podle jednotlivých řeholních domů, který rovněž řídí zvolená představená toho konkrétního domu. Každý dům má tedy svoji představenou, jež odpovídá za chod a řídí svůj přidělený dům. U řeholních společenství rozlišujeme i tzv. formaci. Jedná se o výchovně-vzdělávací proces, jež zahrnuje období od prvotního přijetí až po definitivní začlenění do řádu či kongregace. Tato formace se skládá z jednotlivých bodů, které jsou:

- 1) **kandidatura:** jedná se o prvotní seznámení s fungováním a organizací řádu. Člověk je seznámen s řeholí daného řádu či kongregace a jejich posláním. Každé společenství si délku kandidatury určuje individuálně.
- 2) **noviciát:** jedná se o prvotní začlenění do konkrétního řádu/kongregace. Člověk již žije v daném společenství, zapojuje se do každodenní náplně jeho života. Do tohoto noviciátu je členka přijata vyšší řeholní představenou. Noviciátka může noviciát kdykoliv opustit anebo může být představenou propuštěna.
- 3) **řeholní sliby:** jedná se o faktické přijetí do společenství. Až po složení řeholních slibů, tj. tří evangelijních rad (chudoby, poslušnosti, celibátu), je členka přijata mezi své spolusestry a stává se tak plnohodnotným členem společenství. Řeholní sliby se rozlišují na:
 - a) **dočasné:** jejichž doba je stanovena právem instituce, kde ale platí, že nesmí být kratší než tři roky a delší než šest roků. K tomu, aby tyto sliby byly uznány za platné, je zapotřebí:
 - 1) *aby ten, kdo je skládá, dovršil alespoň osmnáctý rok života*
 - 2) *aby platně vykonal noviciát*

- 3) *aby ho ke slibům svobodně podle norem práva připustil příslušný představený po vyžádání stanoviska své rady*
- 4) *aby sliby složil výslovně, bez násilí, vážného strachu nebo podvodu*
- 5) *aby sliby přijal zákonný představený osobně nebo v zastoupení*¹⁸

b) doživotní: jsou skládány po dočasných slibech, přičemž platí pravidlo, že člověk musí dosáhnout v moment slibu alespoň jednadvaceti let. Složením doživotních slibů je členka definitivně přivázána (inkorporována) ke své řeholní instituci.

U mnou vybrané kongregace jsou podmínky ke vstupu následující: požaduje se dosažení věku 18 let, dosažené vzdělání není rozhodující. Období kandidatury je individuální, trvá však standardně od šesti měsíců až po dva roky s ohledem na individuální situaci žadatelky. Období noviciátu je stanoveno na jeden rok, po ukončení noviciátu skládá sestra po pět let dočasné sliby, poté následují sliby věčné.

Řeholní společenství, jak již bylo řečeno, tvoří řeholní řády a kongregace. Ty se dále dělí na mužské a ženské. Vzhledem k tomu, že má práce je soustředěna na ženskou odnož, představím pouze ve stručnosti rozdíl v pojetí ženských řádů a kongregací. Ženské řády jsou starší než kongregace, historicky vznikaly především ve středověku jako odnože mužských řeholních řádů (cisterciáčky, benediktinky, dominikánky), méně často pak také nezávisle na mužské větvi (alžbětinky, voršilky). Typickým znakem řeholních řádů je to, že sestry (mnišky) skládají slavné sliby a tyto řády jsou kontemplativně zaměřené, tj. soustřeďují se na modlitbu.

Pojem kongregace pochází z latinské složeniny, kdy *cōn* znamená spolu, a *grēx* vyjadřuje *stáde*.¹⁹ Jedná se tedy o „*shromáždění více osob, které se sejdou*.“²⁰ Kongregace se těší značného nárůstu v 19. století po osvícenských reformách, kdy bylo zapotřebí, aby se někdo ujal práce v charitativní oblasti, se sociálně a zdravotně postiženými lidmi či práce ve školství. A tohoto nelehkého úkolu se zhostila řada kongregací. První ženskou kongregací na našem území byly milosrdné sestry sv. Karla Boromejského tzv. boromejky, jež přišly do Čech v roce 1837 z francouzského města Nancy. Ty působily zprvu v ústavu pro slepce na dnešním Klárově. Mezi významné první kongregace působící na našem území patří také chudé školské sestry de

¹⁸ *KODEX KANONICKÉHO PRÁVA: CODEX IURIS CANONICI, L.P. 1983, s. 102.*

¹⁹ Tento pojem je pro dnešní dobu zastaralý. Pod tímto pojmem jsou myšleny církevní tělesa složená z většího počtu osob nebo kolektivů. Viz: TRETERA, J., R., HORÁK, Z., *Slovník církevního práva*. Grada. Praha, 2011. s. 67.

²⁰ RETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 1998. s. 102.

Notre Dame, milosrdné sestry sv. Kříže a milosrdné sestry III. řádu sv. Františka Serafínského tzv. šedé sestry.²¹

Základní rozdíl mezi kongregacemi a řády spočívá v kvalitativní odlišnosti slibů, kdy členky kongregace skládají pouze sliby prosté, řády povětšinou sliby slavné. Kodex kanonického práva o těchto slibech hovoří takto: „*Slavný slib chudoby odnímá dokonce možnost, časné statky míti a získati, kdežto slib prostý [jednoduchý] právo vlastnické ponechává, a toliko volné užívání práva toho zakazuje. Slavný slib čistoty činí sňatek manželský – po složení toho slibu uzavřený – neplatným; prostý slib působí, že takový sňatek je nedovolený a hříšný, avšak platný jest. Slavný slib poslušnosti působí, kdyby se řeholní osoba bez dovození představených něčím zavázala ať Bohu či lidem, že závazek ten je neplatný; kdežto při slibu prostém jest takový závazek platný, ale nedovolený a představený má právo jej zrušiti. Slavné sliby se skládají nerozvížitelně a rovněž nerozvížitelně se od církve přijímají, takže se dispense zpravidla udělit nemůže. Toliko v mimořádných případech může sv. Otec účinky těchto slibů zmírniti – zastaviti, aniž jejich podstatu ruší; nazývá se to sekularizace. Při prostých slibech však, jsou-li důležité příčiny, může se dispens udělit; a je-li dispens jednou udělena, přestává každá závaznost.*“²²

Souhrnně lze říci, že členky kongregací jsou vázány méně přísnými pravidly z hlediska zasvěcení, ale nemusí tomu tak být ve všech případech. Důvodem pro toto méně pojetí duchovního života v kongregacích je vedeno praktickými požadavky vyplývajícími ze zaměření jednotlivých kongregací. Sestry pracující v nemocnicích, různých sociálních zařízeních či ve školství nemohou být objektivně vázány přísnými klauzurními pravidly, jelikož by dodržování těchto pravidel fakticky znemožnilo výkon jejich práce na těchto místech.

2.2. Přání po sjednocení církve

Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje je založena na myšlence unionistického hnutí uvnitř církve v duchu cyrilometodějské tradice pregnantně vyjádřené v mottu kongregace: „*Aby všichni jedno byli*“ (J 17,21).

O tom, že katolická církev byla nejpozději od *Velkého schizmatu (1054)* rozdělena na církev východní a západní není pochyb. Snahy o sjednocení rozdělených větví církve se neúspěšně

²¹ ČAŇKOVÁ, E., *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918)*. Státní úřední archiv. Praha, 1997. s. 6.

²² *Katechismus stavu řeholního a slibů řeholních*. Dle vydání kongregace Bratří křesťanských škol upravila a vydala kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. Horažďovice, 1909. odst. 112–113.

projevují v období 13.–17. století, kdy problém rozdělení církve byl především odvislý od církevní politiky²³, nicméně za intenzivnější volání po jednotě lze posléze označit až období 19. – 20. století. Nejprve dochází ke vzniku několika ekumenických spolků na Západě, např. *Spolek evangelíků (1817)* nebo *Sdružení křesťanských studentů (1898)*. Později dochází k vytvoření organizovaného ekumenického hnutí na Západě, za kterým stál luteránský arcibiskup Natan Söderblom z Uppsaly. Ten uspořádal sjezdy delegátů z různých křesťanských společenství, vyjma církve římskokatolické, která se těchto sjezdů neúčastnila. Hlavním účelem těchto sjezdů byla snaha o nalezení opětovného spojení mezi odloučenými církvemi. První snaha o sblížení římskokatolické a anglikánské církve se tak odehrává až na konci 19. století za doby vlády papeže Lva XIII. a zástupce anglikánské církve lorda Halifaxe, výsledek rozhovorů mezi zástupci těchto dvou církví byl ovšem neúspěšný.²⁴ Poněkud uspokojujivější poměry panovaly mezi nekatolíky, kteří se v roce 1910 na protestanské konferenci v Edinburghu dohodli, že se všechna vyznání sjednotí na základě společné spolupráce. Vyústěním této myšlenky je vznik Ekumenické rady církví se sídlem v Ženevě v roce 1848.²⁵ Katolická církev nebyla členem této rady, ale prostřednictvím svých pozorovatelů se účastnila jejích akcí. Neoficiálního kontaktu katolíků a protestantů bylo dosaženo vytvořením bratrstva *Una Sancta* v roce 1938 a po jedenácti letech přešla správa tohoto hnutí na základě papežského nařízení do rukou biskupů. Roku 1960 byl zřízen za papeže Jana XXIII. *Sekretariát pro podporu jednoty křesťanů se sídlem v Římě*²⁶, později přejmenovaný na *Papežskou radu pro jednotu křesťanů*, který sehrál svou roli na *Druhém vatikánském koncilu*.²⁷ V roce 1964 vydal Sekretariát koncilní dekret *Unitas redintegratio*.²⁸

Papežové od 19. století projevovali zájem o smíření obou církví, Lev XIII. vydal encykliku *Grande munus* roku 1880 v níž vyzdvihuje význam sv. Cyrila a Metoděje a zasloužil se také o to, aby se tyto světci slavili 5. července²⁹, protože právě v jejich odkazu spatřoval vidinu jednoty Církve.³⁰ Na jeho snahy posléze navazovali i další papežové. Papež Benedikt XV. založil dokonce roku 1917 *Kongregaci pro východní církev v Římě*, které sám i předsedal a také

²³ MOLNÁR, A., KAŇÁK, M., FILIPI, P., *Český ekumenismus: theologické kořeny a současná tvář církvi*. Praha, 1976. s. 11.

²⁴ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Bílá voda, 1992 (strojopis). s. 7.

²⁵ FRÖHLICH, R., *Dva tisíce let dějin církve*. Vyšehrad. Praha, 1999. s. 211–212.

²⁶ AMBROS, P., *Mezi Východem a Západem*. Societas. Velehrad, 1994. s. 58.

²⁷ Druhý vatikánský koncil se konal od 1. 10. 1963 do 8. 12. 1965, byl svolán za papeže Jana XXIII. a po jeho smrti byl veden jeho nástupcem Pavlem VI.

²⁸ AMBROS, P., *Mezi Východem a Západem*, s. 58.

²⁹ O přeložení svátku sv. Cyrila a Metoděje z důvodů náboženských a obraných více viz: AMBROS, P., *Velehrad víry a naděje*. Refugium Velehrad–Roma. Olomouc, 2013. s. 62.

³⁰ ŠMALÍK, Š., *Boží ľud na cestách: Církev v 49 pokoleniach*. Lúč. 1997. s. 669–700.

Papežský východní studijní ústav se sídlem taktéž v Římě, kde byla vyučována teologie východního obřadu. Jeho nástupce Pius XI. se zasloužil o unionistické snahy a navázal v budovatelské tradici na svého předchůdce tím, že nechal zbudovat v Římě Seminář pro výchovu budoucích kněží misionářů v Rusku tzv. *Russika*. Jan XXIII. usiloval o vzájemné poznání obou církví, a především jeho nástupce Pavel VI., který záměrně nezdůrazňoval legitimitu Říma a přiznal se k chybám, které byly spáchané v minulosti. Výsledkem vzájemného setkání Pavla VI. s cařihradským patriarchou Athenagorem bylo odvolání exkomunikace kardinála Humberta de Silva Candida a konstantinopolského patriarcha Michaela Kerullaria z roku 1054³¹, kterým vyvrcholilo *Velké schizma* a rozpad původní *Svaté katolické apoštolské církve*.

2.3. Antonín Cyril Stojan

Touhu k porozumění a vzájemnému respektu obou církví u nás nejlépe demonstrují činy arcibiskupa Dr. Antonína Cyrila Stojana, který byl iniciátorem unionistických kongresů konaných na Velehradě od roku 1907 a díky kterému také došlo k založení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, tudíž si zde zaslouží alespoň zběžně zmínit. Antonín Cyril Stojan se narodil 22. května 1851 ve vesnici Beňov nedaleko u Přerova jako šesté dítě Františka a Josefy Stojanových. Již od svého mládí projevoval zájem o kněžské povolání, to dokládá i jeho přání, kdy už jako malý kluk toužil mít doma oltáříček, u kterého by mohl vykonávat své pobožnosti.³² Jeho rodiče mu v této myšlence nebránili, ani ho však nepodporovali, a to pro nedostatek finančních prostředků k úhradě studií teologie. Potřebné finance mu nakonec poskytl jeho strýc Fabián, který žil po smrti své ženy se Stojanovými v jednom domě. Když viděl, s jakým zájmem Antonín Stojan přistupuje ke kněžskému povolání, rozhodl se veškeré své úspory věnovat právě na jeho studia. Proto tedy ve svých jedenácti letech Antonín Stojan nastupuje ke studiu nejprve do Staré Vody k piaristům, kde se měl naučit německý jazyk, aby poté mohl vystudovat gymnázium, která byla v tehdejší době pouze německá. Nižší gymnázium vystudoval v Příboře, kde se také zapojil do vlasteneckého hnutí a do pěveckého spolku *České besedy*. V průběhu jeho studií na mladého Stojana působily především tehdejší dva dominantní proudy v církvi, a to byl proud mariánského ovzduší po prohlášení dogmatu o *Neposkvrněném početí Panny Marie (1854)* a po *Zjevení Panny Marie v Lurdech (1858)*, druhý proud byl spojen s oslavami milénia příchodu slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu.

³¹ FRÖHLICH, R., *Dva tisíce let dějin církve*. Vyšehrad. Praha, 1999. s. 233.

³² CINEK, F., *Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan*. Lidové knihkupectví v Olomouci. Olomouc, 1933. s. 24.

Toto milénium připadlo na rok 1863 a původně se mělo slavit na svátek těchto světců tj. 9. března, ale tehdejší olomoucký arcibiskup Bedřich Fürstenberg vyjednal u papeže přeložení tohoto svátku na 5. července. Těchto monumentálních oslav na Velehradě se kromě tisíce poutníků z Čech, Moravy zúčastnil Antonín Stojan spolu se svým otcem a strýcem Fabiánem a byl tak zřejmě oslněn odkazem sv. Cyrila, neboť nedlouho poté se nechává biřmovat zřejmě v Kroměříži arcibiskupem Fürstenbergem a přijímá své biřmovací jméno Cyril. V průběhu jeho působení v Příboře se Antonín Stojan zajímal o památnosti po blahoslaveném Janu Sarkanderovi, který zde nějaký čas žil se svou matkou a sourozenci. Navštívil v Příboře i dům, ve kterém Jan Sarkander pobýval, a protože místnost po prohlášení za blahoslaveného byla přestavěna v kapli, pomodlil se zde za to, aby se mohl stát knězem hodným jeho odkazu. V období prázdnin roku 1866 zasáhla Antonína Stojana nemilá zpráva. Tehdejší prusko-rakouská válka se rozšířila i do oblasti jeho rodiště, i když zde vojáci nepůsobili dlouho, vypukla mezi nimi a posléze i místním beňovským obyvatelstvem cholera, které podlehl i jeho strýc Fabián. Po dokončení studií v Příboře, navštívil r. 1868 svého rodáka bohoslovce Františka Martilíka v Kunovicích (u Uherského Hradiště), se kterým se zúčastnil svěcení oltáře na Velehradě. Po skončení akce se spolu se svým přítelem a ostatními bohoslovci odebrali na nedaleký hrad Buchlov, kde po společné diskuzi založili *Jednotu katolických bohoslovců československých*.³³ Ta také začala se souhlasem ostatních bohoslovců vydávat časopis *Cyryll a Method*, jež pokračoval ve stopách vychovatele brněnských bohoslovců Františka Sušila a také biskupa Antonína Martina Slomšeka, který založil spolek *Bratovščina sv. Cirilla in Metoda* v Mariboru. Tento spolek chtěl docílit sjednocení všech Slovanů ve víře. Tato myšlenka naprosto nadechla mladého Antonína Stojana, když hlásala: „*Nebudeme svých odloučených bratří a sester nenávidět, ale zahřívát je prosbami křesťanské lásky. Nebudeme se k nim chovat nepřátelsky nebo pohrdavě, ale podáme jim přátelsky ruce k míru. Nebudeme jich potírat ostrými zbraněmi, ale spíš získávat vroucí modlitbou. Maria matka milosrdenství a krásného milování, sv. bratři Cyril a Metoděj, slovanští apoštolové a přátelé Boží, budou nám pomáhat.*“³⁴

Po prázdninách nastoupil na vyšší gymnázium do Kroměříže, kde jeho učiteli byli opět piaristé. Pokračoval v rozvoji svých znalostí nutných k pozdějšímu nástupu do semináře a těšil se na další monumentální oslavy na Velehradě, které se měly konat k počtě tisíciletého úmrtí sv. Cyrila, které připadly na dny 4. až 12. července 1869. Antonín Stojan svá studia v Kroměříži zakončil maturitní zkouškou konanou 18. července 1872 s vyznamenáním. Po maturitní

³³ VYMĚTAL, F., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve: život a dílo dr. Antonína Cyrila Stojana*. Ústřední církevní nakladatelství. Praha, 1988. s. 23.

³⁴ Tamtéž.

zkoušce se přihlásil do kněžského semináře v Olomouci. Během studií v semináři působil v *Odboru pro zakládání venkovských knihoven*, který dodával české knihy do farních a školních knihoven. Angažoval se také v *Jednotě Velehrad*, která se zaslouhovala o zvelebení a obnovu Velehradu. Tento spolek se staral nejen o Velehrad, ale podporoval i ostatní kostely, které to potřebovaly. 5. července 1876 se Stojan dočkal svého vysněného okamžiku, kdy byl rukou arcibiskupa Bedřicha Fürstenbergera vysvěcen na kněze v olomouckém chrámu sv. Václava. Jak příhodné, že se tomu stalo na den památky sv. Cyrila a Metoděje, s nimiž Stojan spojoval svůj osud. Své kněžské heslo spojil jak jinak než se svým celoživotním vzorem v kněžství p. Františkem Sušilem, který říkával: „*Bud' můj život jedna Boží chvála, slastí Kristus, chotí Církev, tužbou ctností krása a mzdou lidu spása.*“³⁵ Svou primiční mši svatou sloužil čtyři dny po vysvěcení v rodném Beňově v duchu cyrilometodějského odkazu. Druhý den se vydává na sv. Hostýn uctít patronku pannu Marii Svatohostýnskou, což je velmi příznačné, neboť v pozdějších letech je to právě Stojan, který se zaslouží o obnovu sv. Hostýna jako poutního místa věřících na Moravě. Předtím než nastoupil na své první působiště ve farnosti, vydává se na bohosloveckou pouť na Velehrad, kde poprvé promluvil k přítomným bohoslovcům jako kněz na téma: *Jak nejlépe prospěti národu svému; jakými prostředky pracovati lze na želaném sjednocení bratří našich.* Jeho prvním působištěm se stal Šilperk (dnešní Štítý), zde však působil pouhý měsíc a byl přeložen do Příbora. Tam se kromě kazatelských a zpovědních povinností věnoval také zakládání a vedení několika spolků, přičemž lze zmínit např. Katolickou jednotu. Byl také činným přispěvatelem do brněnského časopisu *Hlas* nebo *Školy božského Srdce Páně*. Do obou časopisů po vzoru Františka Sušila psal o dění v jeho farnosti, budovatelských záměrech a o poutních místech (Velehrad, Hostýn), nezříkal se také ani témat, která považoval za společensky nebezpečná (např. alkoholismus). Byl také kolportérem vydavatelství *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje* a *Dědictví maličkových*. Svůj důraz na tištěné písmo se snažil předávat i mezi své farníky. Jestliže během svého mládí obdivoval tyto dvě zmíněná poutní místa, Velehrad a Hostýn, v Příboře začal aktivně pracovat na jejich zvelebování. V období 25. 6. – 5. 7. 1881 spoluorganizoval slovanskou pouť do Říma, vrcholem této cesty byla audience u papeže Lva XIII., autora okružního listu *Grande munus*.³⁶ Roku 1885 mělo dojít k oslavě velehradského jubilea úmrtí sv. Metoděje, a tudíž Antonína Stojana napadlo uspořádat před touto slavností velehradskou loterii a finance vybrané ze zakoupených losů věnovat na opravu velehradského chrámu. Stojan byl častým přispěvovatelem zmíněného časopisu *Hlas*, do kterého před oslavami napsal: „*budou nám vítáni stejně a upřímně všichni*

³⁵ LIBOSVAR, Z., *Arcibiskup Stojan: život a dílo*. Doplněk. Brno, 1995. s. 16.

³⁶ CINEK, F., *Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan*, s. 245.

*ostatní bratři Slované, již k tomuto dědictví se hlásí...i tam do Uher zraků svých obracíme, do oné říše, kterou sv. Štěpán založil, posvětil a do ochrany Matky Boží poručil, i odtud očekáváme účastníky na našich radostných hodech...*³⁷ Stojan byl velmi uchvácen jubilejními oslavami na Velehradě, a proto se rozhodl založit spolek *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie*, který byl diecézí schválen v roce 1891. Jeho vůdčí myšlenkou bylo sjednocení Slovanů na našem území, a právě Velehrad se měl stát ohniskem tohoto sjednocení.

V Příboře³⁸ působil jedenáct let, kde se mimo jiné zasloužil také o znovuoobnovení posléze soukromého českého gymnázia s kolejí Jana Sarkandera, jež měla sloužit méně zámožným studentům. Po odchodu z Příbora působil ve Svěbohově, zde ovšem setrval pouhých šestnáct měsíců, přesto docílil toho, že se Svěbohov stal za jeho působení samostatnou římskokatolickou farností. Dne 9. července 1896 získal po složení všech zkoušek doktorát teologie.³⁹ Jeho disertační práce se zabývala sjednocením Slovanů a nesla název *O sjednocení národů slovanských u víře s církví římskokatolickou podle úmyslů sv. Otce Lva XIII.* Zde zahrnul i své myšlenkové zdůvodnění zřízení spolku „Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie“. Dne 10. března 1921 jmenoval papež Benedikt XV. Stojana arcibiskupem olomouckým. Antonín Cyril Stojan po celý svůj život tíhnul ke dvěma poutním místům, Velehradu a Hostýnu. Proto se při obnově zasloužil o rozkvět sv. Hostýna, kde byl posvěcen konvent a posléze byla zdejší duchovní správa svěřena Tovaryšstvu Ježíšovu. V roce 1885 zde Stojan založil *Matici Svatohostýnskou*⁴⁰, a díky němu na Hostýnu vykonal pouť i tehdejší císař František Josef I. Stejnou měrou se také staral o zvelebování Velehradu, jehož některé snahy již byly výše zmíněny. Proto po vzoru *Matice Svatohostýnské* zakládá podobnou organizaci, a to dne 31. 7. 1902 *Cyrlometodějské družstvo Velehrad*.

Antonín Cyril Stojan nebyl jenom horlivým knězem a podporovatelem cyrilometodějské ideje, ale angažoval se také ve veřejném životě. Kromě toho, že byl vášnivým členem dobrovolných hasičů, stal se také poslancem a to 9. 3. 1897, když kandidoval do říšské rady ve Vídni za *Křesťanskonárodní stranu*. Byl u zrodu křesťansko-sociální strany v roce 1899 vedené Msgr. Dr. Janem Šrámkem a 4. 12. 1900 byl zvolen do *Moravského zemského sněmu*. V politice působil i po rozpadu Rakouska-Uherska, kdy byl jmenován do okresního národního výboru v Olomouci a od listopadu 1918 byl poslancem *Národního shromáždění republiky*

³⁷ Tamtéž.

³⁸ V Příboře působil i Řád zbožných škol tzv. piaristé, kteří zde od roku 1700 vedli gymnázium. Viz: FOLTÝN, D., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 625.

³⁹ Tamtéž, s. 345–354.

⁴⁰ BUBEN, M., *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Logik. Praha, 2000. s. 330–331.

Československé. Byl přítomen u vzniku *Československé strany lidové* a dne 25. 4. 1920 byl zvolen do Senátu *Národního shromáždění*.⁴¹

Proslul především svou obětavostí a pomocí druhým, jeho sociální a charitativní činnost byla proslulá. Díky tomu si získal pověst velkého dobrodince lidumila a moravským lidem byl často titulován jako *tatíček Stojan* nebo *miláček moravského lidu*.⁴²

Svým aktivním životem a snahou neustále zvelebovat poutní místa, kostely a celoživotní propagací jednoty křesťanů dal život několika vzdělávacím a náboženským programům, ale jeho největším přáním bylo založit novou slovanskou kongregaci propagující unionistické myšlenky. Založení této kongregace se bohužel už nedožil, umírá v Olomouci dne 29. 9. 1923.⁴³ Místem jeho posledního odpočinku se stala Královská kaple velehradské baziliky.⁴⁴ Jeho životní skromnost a pokoru vyjadřuje citát z Písma svatého vyrytý na jeho náhrobku: „*Blaženější je dávat než brát.*“⁴⁵ Protože právě Antonín Cyril Stojan je duchovním otcem, jehož myšlenky se sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje snaží dennodenně šířit, považovala jsem za nutné na tomto místě zmínit jeho život a dílo.

⁴¹ VYMĚTAL, F., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve: život a dílo dr. Antonína Cyrila Stojana*, s. 186.

⁴² LIBOSVAR, Z., *Arcibiskup Stojan: život a dílo*, s. 71.

⁴³ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 12–13.

⁴⁴ POJSL, M., HYHLÍK, V., *Velehrad v památkách osmi století*. T. R. S. Praha, 1997. s. 95.

⁴⁵ SMAHEL, R., *Velehrad*. Matice cyrilometodějská. Olomouc, 1991. s. 18.

3. PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ VZNIKU KONGREGACE (1924–1928)

Zakladatelkou Stojanem prosazované kongregace se stala sestra dominikánka III. řádu Marie Růžena Nesvadbová. Samotnému vzniku kongregace nicméně předcházelo čtyřleté období postupného konstituování, než sestra Marie Růžena Nesvadbová dostala souhlas k oficiálnímu vytvoření kongregace. Na tomto místě se sluší představit sestru zakladatelku Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje.

3.1. Sestra zakladatelka Marie Růžena Nesvadbová

Marie Růžena Nesvadbová se narodila jako třetí dítě na Olomoucku v obci Krčmaň 3. března 1878. Protože pocházela z katolické rodiny, byla druhý den pokřtěna v kostele Panny Marie Nanebevzaté v Týnci u Olomouce. Její tety, zbožné dominikánské terciářky, požadovaly, aby se jejich neteř jmenovala Růžena, a protože byly váženými osobami rodiny, bylo jejich přání vyslyšeno a holčička dostala jméno Růžena. Rodiče Růženy obhospodařovali rodinný statek, ale náročná práce na něm spolu se ztrátou části statku v průběhu let, vedla k tomu, že Růženin otec o výchovu svých dětí nejevnil tolik zájem, a tak její matka zůstala na výchovu tří dětí sama. Aby ušetřila svou jedinou dceru Růženu napjaté domácí atmosféry, poslala ji v jejích osmi letech do penzionátu k sestřám boromejkám ve Sloupnici.⁴⁶

I přestože byla matka tří dětí na výchovu sama, dokázala dceři Růženě a jejím dvěma bratrům Josefovi a Aloisovi zajistit vzdělání. Růžena a její nejstarší bratr Josef se vydali na duchovní cestu, druhý bratr Alois se stal učitelem. V 15 letech vstupuje Růžena do Kongregace sester III. řádu sv. Dominika v Olomouci Řepčíně, který vděčil za své fungování Růženiným tetám Jemelkovým (sestrám Růženiny matky). Po absolvování noviciátu skládala Růžena dne 17. dubna roku 1898 řeholní doživotní sliby a přijala řeholní jméno Cecilie. Kongregace sester sv. Dominika umožnila sestře Cecilii studia na pedagogickém ústavu v Řepčíně, konkrétně se jednalo o gramaticko–historické předměty, kde později i sestra působila jako učitelka s malou přestávkou, kdy byla přeložena do Vyškova. V důsledku nemoci se opět uchýlila zpět do Řepčína. V průběhu učitelské praxe se v sestře Cecilii zrodila myšlenka na založení společného spolku katolických učitelek, který spatřil světlo světa v roce 1903 pod názvem *Jednota katolických učitelek*. Tento spolek později pokračoval jako *Mariánská družina učitelek*, a právě

⁴⁶ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*. Brno, 1992. s. 4.

on se stal ochráncem, a především podporovatelem snah sestry Cecílie při zakládání nově vznikající kongregace sester cyrilo–metodějských.⁴⁷

Marie Růžena Nesvadbová jako učitelka pocítila touhu starat se o sociálně slabé děti, kterým v tehdejší době nebyla věnována příliš pozornost. Na rozdíl od okolních zemí, v Čechách a na Moravě existovaly pouze jediné dva ústavy věnující se sociálně znevýhodněným dětem, přestože na našem území se vyskytovalo mnohem více lidí trpících nějakým postižením. Jeden z těchto ústavů založil Karel Slavoj Amerling tzv. *Ústav idiotů Jednoty sv. Anny v Praze* později nazvaný jako *Ernestinum*, na počest své mecenášky Ernestiny Auerspergové. Tento ústav sídlil nejprve v Kateřinské ulici č. 5, posléze však shromáždil dostatečný finanční obnos a přestěhoval do Šternberského paláce na Hradčanech, kde k tomuto ústavu náležela i část ústavního dvora.⁴⁸ Chovanci se v ústavu učili základním dovednostem jako je čtení, psaní, počítání, ale prostor byl taktéž věnován náboženské výchově. A druhý existující ústav pro takové děti byl v Lomnici u Tišnova.

Jakmile tedy sestra Cecílie projevila touhu starat se o tyto znevýhodněné děti, bylo jí ze strany sester dominikánek umožněno složit kurz, který by sestru Cecílii připravil na výchovu těchto dětí. Po složení úspěšných zkoušek se vrhla sestra Cecílie do výchovy, a to v prvním českém ústavu spolu s internátem zřízeném v Brně v ulici Veveří č. 17, kterou zřídila kongregace sester dominikánek.

Sestra Cecílie se od té doby usilovně věnovala této sociální péči i přes složitou situaci (v dané době probíhala mj. první světová válka). Po této zkušenosti se sestra Cecílie upjala k myšlence založení kongregace zaměřené mimo otázek duchovního života také na práci s těmito dětmi. Kdy přesně tuto myšlenku sestra Cecílie dostala, nevíme. Co však víme díky zachovaným pramenům je to, že se tak muselo stát po 11. lednu 1921, což je datum, kdy byl jmenován olomouckým arcibiskupem již zmiňovaný Msgr. Dr. Antonín Cyril Stojan. Jeho myšlenky a touhy po sjednocení církve spolu s hlásáním charitativní činnosti a uctívání sv. Cyrila a Metoděje oslovily tehdejší sestru dominikánku, ve které se začaly probouzet touhy po založení nové kongregace. Zajímavostí však zůstává, že ačkoliv byla sestra Cecílie učarována myšlenkami arcibiskupa Stojana, o myšlence založit novou kongregaci, která by ideově

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ AMERLING, K., *Ernestinum: Ústav idiotů Jednoty paní sv. Anny v Praze: stav po 12 letech trvání (1871–1883)*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 1998. s. 13.

naplnila požadavky, které hlásal Msgr. Dr. Stojan, se mu nikdy nezmínila. Dochované prameny dokonce ani nedokládají, že by sestra Cecílie s arcibiskupem na toto téma, kdy hovořila.⁴⁹

Marie Růžena Nesvadbová se nevzdala svého snu vytvoření kongregace a začala na jejím vzniku postupně pracovat. Předstupněm vzniku Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje byla myšlenka vytvoření společenství, ve kterém by se sešly sestry se stejným záměrem, a které by taktéž stály u vzniku a pomáhaly s vytvořením samostatné kongregace. Proto sestra Cecílie oslovila tehdejšího ministra zdravotnictví v československé vládě Dr. Jana Šrámka, rodáka ze stejné vesnice, a sdělila mu v dopise v říjnu 1923, že by chtěla založit kongregaci, která by se věnovala postiženým dětem. On sám se neúspěšně pokoušel oslovovat tehdejší řády a kongregace s myšlenkou, aby převzaly starost a péči o zubožené postižené děti, avšak ani jedna kongregace či řád mu nevyhověly. Na danou výzvu tak reagoval kladně a stal se podporovatelem a zakladatelem laické cyrilometodějské družiny, jež měla být předstupněm k samotnému založení kongregace.⁵⁰ Jan Šrámek se tedy chopil iniciativy a oslovil Stojanova následovníka na pozici arcibiskupa Dr. Leopolda Prečana a brněnského biskupa Norberta Kleina o záměru sestry Cecílie. Oba dva s touto myšlenkou souhlasili, a tak již 5. ledna 1924 žádala sestra Cecílie brněnského biskupa Kleina o udělení souhlasu k práci na budování nové kongregace. Biskup tento souhlas sestře udělil a vypracoval taktéž směrnice, jak by se mělo postupovat při zakládání. Mylně se domníval, že pokud by kongregace sester dominikánek souhlasila, mohla by se nová kongregace formovat jako vedlejší větev současných sester dominikánek III. řádu. Proto Marie Nesvadbová neváhá a obrací se na svou generální představenou a generální radu s tímto návrhem. Generální představená ani generální rada s takto koncipovanou kongregací nevyslovily souhlas a další snahy o její založení tak ani nepodporovaly. Dokonce se sestry dominikánky uchýlily k tomu, že začaly sestru Cecílie pomlouvat u všech možných přímluvců a sponzorů a snažily se tak její snahy zhatit hned v zárodku.⁵¹ Za dané situace tedy brněnský biskup Klein doporučil sestře Cecílii, aby se nezapojovala intenzivně do snah o založení laické cyrilometodějské družiny, dokud nebude spor ohledně její osoby vyřešen.

Když Mons. Jan Šrámek viděl toto počínání sester dominikánek, chopil se podruhé své iniciativy, když dne 9. března 1924 se rozhodl skoncovat s vyjednáváním s biskupským ordinariátem v Brně a přesunul tuto žádost k vyjednávání do rukou arcibiskupa olomouckého

⁴⁹ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 11.

⁵⁰ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 10.

⁵¹ Tamtéž, s. 12.

Leopolda Prečana. Zatímco sestra Cecílie dbala na přání brněnského biskupa, ujal se těchto snah o vytvoření kongregace na žádost samotné sestry Mariánský spolek učitelek. A proto současná Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje vděčí za svůj vznik tomuto spolku, který si vzal pod záštitu prosazení a schválení laické cyrilometodějské družiny. Konkrétně tuto snahu zastřešila ředitelka spolku a přítelkyně sestry Cecílie paní Marie Šebíková, která usilovně prosazovala založení nové kongregace. V květnu 1924 byla tak nejprve schválena družina olomouckým arcibiskupem Dr. Leopolda Prečanem, následně Marie Růžena Nesvadbová vypracovala stanovy pro tuto družinu, které přednesla na schůzi 28. 10. 1924 k projednání a dva dny poté 30. 10. 1924 získala družina, celým názvem *Družina Cyrillo–Methodějská pod ochranou Blahoslavené Panny Marie pro kulturní a charitativní potřeby lidu na Moravě se sídlem na Velehradě*, povolení od zemského úřadu v Brně, pod který spadala. Družina si po schválení stanovila vedení spolku, a to starostku Františku Fabelovou, místostarostku Marii Šebíkovou, jednatelku Hedviku Majerovou, pokladní Marii Sloukovou.⁵² Později *Družině Cyrillo–Methodějské* předsedala i samotná Marie Růžena Nesvadbová, a to v období po převzetí ústavu a sesterského domu v Lerchově ulici 65 v Brně, ke kterému došlo dne 5. července 1925. Bylo taktéž rozhodnuto, že za účelem fungování Družiny bude od arcibiskupství odkoupen zámeček ve Skaličce u Hranic, který měl sloužit pro děti s epileptickým postižením. K tomuto odkoupení došlo dne 21. 11. 1924 za cenu 310 000 Kčs.

Tím, že došlo ke vytvoření samostatné Družiny cyrilometodějské, vzdala se Mariánská družina učitelek svého vedení a přenechala veškerou odpovědnost na vedení nově vzniklé Družiny. Náplní cyrilometodějské družiny byla práce v sociálních otázkách, zejména péče o postižené, angažovanost v otázkách unionistických a shromažďování zájemkyň a budoucích kandidátek pro vstup do nové kongregace. Družina tak vybírala finanční příspěvky na své fungování od členek spolku, dobrodinců a z jednotlivých sbírek, ale získala taktéž důležité postavení jako právnická osoba, jež mohla žádat o vytvoření nové kongregace. Dne 2. srpna 1925 byl ve Skaličce otevřen ústav pro 20 epileptických dětí, o které se staraly čtyři družinské sestry. Družina od počátku svého vzniku řešila otázku, kde by mohly budoucí sestry nové kongregace sídlit. Po uvážení a získání zemské a státní podpory bylo dohodnuto, že v ulici Lerchova 65 v Brně bude vybudován velký dům, jehož jedna část bude sloužit sestrám z *Družiny Cyrillo–Methodějské*, druhá část poslouží k vybudování ústavu pro děti duševně slabé. Tato myšlenka se zrodila ihned po uznání družiny, a tak mohlo dojít k tomu, že 5. července 1925 byla ta část, která sloužila sestrám vysvěcena, neboť zde byla zbudována domácí

⁵² *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 20.

kaple pro sestry a předána do rukou Marie Růženy Nesvadbové. Ta se spolu s pěti dívkami se usadila v Lerchově ulici. Konkrétně se jednalo o Františku Šenkeříkovou (pozdější sestru Serafinu), Marii Šustkovou (pozdější sestru Cyrilku), Marii Sloukovou (pozdější sestru Gabrielu), Rozálii Manovou (pozdější sestru Nepomucenu) a Františku Lekšovou (pozdější sestru Magdalénu).⁵³

Kromě těchto domů, které se věnovaly postiženým dětem, navázala Družina vztahy s *Družstvem Velehrad*, které zaopatřovalo správu nad exercičním domem Stojanov. Ten byl zbudován ještě na podnět samotného Antonína Cyrila Stojana, aby se zde mohly shromažďovat všechny stavy, které spojovala myšlenka jednoty církve, a mohly zde vykonávat duchovní cvičení. O správu nad tímto exercičním domem se měly starat řádové sestry, které chtěl Stojan na Velehradě ale i na Hostýně založit. O správu exercičního domu se staral Stojanův synovec, děkan z nedalekých Napajedel, Baltazar Hříva spolu se svou sestrou Marií Hřívovou. Od prvních exercičiích, konaných ve dnech 9. – 18. července 1924 bylo na Stojanově neustále plno, a tak se děkan Baltazar Hříva obrátil na Marii Růženu Nesvadbovou s prosbou o pomoc. Děkan se totiž již v minulosti pokoušel v tomto duchu oslovit ostatní kongregace, ale žádná jeho požadavkům nevyhověla, neboť tato pomocná práce se nezdála kongregacím vhodná pro naplnění účelu řeholnic.⁵⁴ K převzetí Stojanova však místostarostka Družiny potřebovala souhlas olomouckého arcibiskupa Prečana. S tím na toto téma jednala 10. října 1925 v Olomouci a úspěšně vyjednala správu družinských sester i nad exercičním domem Stojanov a 30. října téhož roku sestry podepsaly vzájemnou smlouvu se spolkem Velehrad zavazující čtyři sestry ke správě domu.⁵⁵

V období, kdy sestry přebírají zodpovědnost za správu nad vedením Stojanova, spojovalo je s Velehradem ještě jedno pouto. Na konci října 1925 byly zahájeny práce na stavbě velehradského domu pro sestry budoucí kongregace. K tomuto domů náležela taktéž stavba *ústavu pro děti po spavé chřipce (ecephalitis lethargica)*, která se vyskytla v Československu v období let 1916–1927 a způsobovala značné změny na mozku člověka vedoucí až k celkové nehybnosti. Pro tento objekt byly vymezeny 4 ha půdy, na kterých se nacházela i kaple Cyrilka, na jejíž stavbu přispělo ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo sociální péče. Celý pozemek se měl skládat z domu pro sestry (zamýšlen jako noviciát), ústavního domu a velké zahrady, která měla sloužit k rekreaci postižených dětí, a zároveň zde mělo být pole pro sestry určené

⁵³ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 18.

⁵⁴ Tamtéž, s. 25.

⁵⁵ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 30.

k vlastnímu hospodaření. Za přispění dobrodinců byla stavba postavena a odevzdána do rukou sester 30. října 1927. Téhož dne byla vysvěcena domácí kaple a celý dům biskupem Janem Stavělem. Celý objekt na Velehradě vyšel na 1,5 milionu Kč.⁵⁶

Marie Růžena Nesvadbová coby členka kongregace III. řádu sv. Dominika musela vyřešit jednu zásadní věc, jak si počínat jako členka dominikánek, která nemá souhlas se založením nové kongregace jako odnože III. řádu Dominikánek. Své dilema nemusela řešit dlouze, neboť po jejím jmenování jako starostky *Družiny Cyrillo–Methodějské* dostala od své generální rady jasné ultimátum: buď se vzdá jakéhokoliv angažmá v tomto spolku, nebo vystoupí z kongregace. Protože Marie Růžena Nesvadbová se nehodlala vzdát svého snu a touhy založit kongregaci věnující se sociální a unionistické problematice po vzoru Antonína Cyrila Stojana, požádala tedy sestry dominikánky nejprve o exklaustraci a později o rozvázání svých řeholních slibů, které složila jako dominikánka před 30 lety, aby se mohla naplno věnovat svému novému poslání. Svou žádost písemně předala generální radě kongregace a olomouckému biskupovi Kleinovi, ten tuto žádost poslal na olomoucký arcibiskupský ordinariát, aby se celou věc pokusili vyřešit, pokud možno co nejlépe a nejrychleji se sestrami dominikánkami. Nakonec se tato situace vyřešila 17. září 1926 podepsáním exklaustračního a sekularizačního dekretu, kterým byl pověřen u sv. Stolce zástupce brněnského biskupa Dr. Silvestr Kulhánek, který tuto žádost úspěšně vyřídil.⁵⁷

3.2. První zárodky vytvoření kongregace (1926-1929)

Jak již bylo zmíněno, sestry do roku 1926 působily již ve třech zařízeních: ve Skaličce u dětí s epileptickým postižením, v Brně v ústavu pro děti duševně slabé a v exercičním domě Stojanov. Stejně tak byla již zformulována družina sester, které se chtěly stát součástí oficiální kongregace, které taktéž od roku 1924 začaly pracovat na stanovách kongregace. S tímto dokumentem sestrám pomáhal brněnský kanovník a právník církevního práva Metoděj Marvan, který se znal s Marií Růženou Nesvadbovou už od doby, kdy působila jako dominikánka. Metoděj Marvan tedy vypracoval stanovy pro budoucí kongregaci, které byly předpokladem žádosti o oficiální schválení kongregace. Tento brněnský kanovník sestrám dal mnohem více, stal se jejich rádcem, opatrovníkem a zpovědníkem v jejich nelehkých začátcích.⁵⁸

⁵⁶ Tamtéž, s. 34.

⁵⁷ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 17.

⁵⁸ Tamtéž, s. 15.

Družina měla již vše potřebné k tomu, aby mohla žádat o církevní schválení nové kongregace, a tak dne 2. února 1926 požádaly sestry spolu se svým zakladatelem, kterým nebyl nikdo jiný než jejich velký podporovatel ministr zdravotnictví Msgre Jan Šrámek, arcibiskupské ordinariatum v Olomouci, aby zřídila novou kongregaci. Tato žádost byla poslána ke svatému Stolci a spolu s kladným rozhodnutím ve věci exklaustrace a sekularizace bývalé sestry Cecílie přišla taktéž zpráva, že papež Pius XI. dekretem jmenuje Jana Šrámka za zakladatele kongregace a pověřuje ho správou finančního zabezpečení s účinností ode dne 17. srpna 1927.⁵⁹ Mohli bychom si zde položit otázku, proč se zakladatelem stal Msgre Jan Šrámek? Důvod byl prostý, Marie Růžena Nesvadbová se tehdy nemohla stát mluvčí zakladatelkou, neboť čekala na rozvázání svých věčných slibů, které složila u sester dominikánek.

Po obdržení papežského souhlasu bylo zapotřebí ještě jednou se obrátit na olomoucké arcibiskupství s žádostí o vydání formálního dekretu ke zřízení kongregace a uznání jejích stanov. Taktéž Družina prosila arcibiskupský ordinariát o přímluvu u Československé republiky, aby Družině byl udělen i potřebný státní souhlas, který by zaručil již bezproblémové vytvoření kongregace. Sestry tuto žádost odeslaly písemně 3. prosince 1927, bohužel jednání o udělení souhlasu se protáhlo skoro na celý rok, takže až 15. září 1928 byly sestry vyrozuměny, že arcibiskup olomoucký Leopold Prečan zakládá kanonickým formálním dekretem Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě a schvaluje taktéž stanovy kongregace na sedm let. Oficiální datum založení kongregace spadal na svátek blahoslavené Panny Marie 8. září 1928.⁶⁰ Družina taktéž pro své fungování potřebovala potřebný státní souhlas, proto žádala arcibiskupský ordinariát o přímluvu u Československé republiky, aby se zaručil o bezproblémové vytvoření kongregace. Toto státní povolení dostaly sestry 21. března 1929.

Protože vyrozumění o exklaustraci a sekularizaci dorazilo spolu s povolením od papeže k založení nové kongregace, mohla se již Marie Růžena Nesvadbová stát taktéž zakladatelkou kongregace, proto svým jménem jako starostka Družiny žádala arcibiskupský ordinariát v Olomouci o souhlas k připojení tří již Družinou zbudovaných domů ke kongregaci a založení řeholních domů. Jednalo se tedy o zřízení řeholních domů na Velehradě, kde bylo sídlo kongregace, v Brně (Lerchová 65) a ve Skaličce u Hranic. Tento souhlas udělil zemský úřad 2. dubna 1929, s podmínkou „*že domy ty nebudou nikdy činiti nějakých nároků ani na podporu z náboženského fondu, nebo jiných fondů veřejných, ani na veřejnou dobročinnost.*“⁶¹

⁵⁹ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 35.

⁶⁰ *Opis zakládací listiny Nr. Cons. 12. 786*. Archiv Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.

⁶¹ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 39.

4. PRVNÍ LÉTA FUNGOVÁNÍ KONGREGACE SESTER SV. CYRILA A METODĚJE DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Původní záměr počítal s tím, že noviciát bude sídlit na Velehradě, ale v tehdejší době všechny zájemkyně o noviciát pobývaly v *ústavu pro duševně slabé děti*, kde se učily práci s těmito dětmi. Sestra Marie Růžena Nesvadbová zde prováděla dohled, tudíž nemohla toto místo přenechat někomu jinému, proto žádala u arcibiskupa v Olomouci dne 4. června 1929 o souhlas, aby původní dům Družiny na Lerchově 65 v Brně byl přeměněn na řeholní dům kongregace. Když Marie Růžena Nesvadbová získala kladnou odpověď, žádala opět ordinariát o to, aby mohl být dočasně noviciát vykonáván v Brně a sestra Marie se tak mohla plně věnovat svým svěrenkyním. Noviciát tedy z výnosu ze dne 17. června 1929 byl přemístěn do Brna Lerchova ulice 65.⁶² V období žádosti o přesun noviciátu do Brna řešila Marie Růžena Nesvadbová ještě jednu záležitost. Sama totiž byla stále jen bývalou ředitelkou Družiny, nikoli členkou samotné kongregace. A aby mohla své následovnice a spolusestry vést v prvotních letech musela požádat biskupský ordinariát o souhlas ke vstupu do Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě. Tento souhlas získala 8. června 1929 (sdělení bylo doručeno až 25. června 1929). Za druhé řeholní jméno si Marie Růžena Nesvadbová zvolila Marii po vzoru své patronky Panny Marie Bolestné.⁶³ Protože vše potřebné pro umístění noviciátu měla sestra Marie vyřešené, zbývalo jej pouze naplnit. Proto žádala ordinariát, aby byl umožněn vstup šestnácti dívkám ve věku 16–18 let do noviciátu. Arcibiskupská konzistoř rozhodla udělit tento souhlas žadatelkám o vstup 16. července roku 1929 v Olomouci a 24. července 1929 v Brně. Záhy poté brněnský ordinariát vykonal 24. července 1929 pohovor se zájemkyněmi o vstup, protože již bylo jasné, že sestry budou působit v Brně, a tak starost a vedení přejímá brněnský ordinariát. Původní družinské sestry se staly kandidátky do kongregace a nastoupily do historicky prvního oficiálního noviciátu dne 14. srpna 1929. Jmenovitě to byly: Klementa Nováková, Xaverie Plačková, Serafína Šenkeříková, Anunciáta Roubalová, Anežka Hudcova, Aloisie Vrbová, Gabriela Slouková, Boleslava Jandová, Magdaléna Lekešová, Konstantína Mánková, Jana Šrámková, Michaela Dufková, Nepomucena Manová, Milada Dlešítková, Josefata Císařová a poslední žadatelkou byla samotná sestra Marie. Ještě před nástupem prvních sester do noviciátu bylo dva dny předem, tj. 12. srpna 1929, schváleno dvacet tři čekatelek do Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Toto povolení vydal biskupský ordinariát v Brně.⁶⁴

⁶² Tamtéž, s. 40.

⁶³ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 15.

⁶⁴ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 43.

Marie Růžena Nesvadbová, sestrami později nazývána jako *Matinka* nebo *Matka zakladatelka*, původně žádala, aby mohla složit ihned doživotní sliby, ale bylo jí odpovězeno, že i ona se musí formálně účastnit noviciátu jako ostatní sestry, byla nicméně jmenována novicmistorovou, neboť měla již hojné zkušenosti s fungováním a životem v kongregaci. Pro sestry v noviciátu byl zvolen zpovědníkem Metoděj Marvan, jenž sestry vedl jednak duchovně, ale taktéž jim pomáhal ve všech úředních záležitostech. Ze zachovaných pramenů se můžeme dozvědět, jak první sestry kongregace mluvily o své zakladatelce: „*Měla dar hluboké víry, která má úctu k církevním předpisům a služebníkům oltáře. Byla podivuhodné vitality, vždy činná, především duševně, plna zájmu o dění světa, zvláště života církve. Nezdar ji neodradil, šla za uskutečněním své myšlenky. Žena statečná, nebojácná, podnikavá, velkodušná, plná důvěry v pomoc Boží při svých podnicích. Ctihodná Matka se práce a spleťtých úkolů nikdy nelekala. Odvážně jim hleděla vstříc. Ba možno říci, že je vítala, protože v nich se mohla její kongregace rozvíjet, mohutnět, sílit a osvědčit. Bůh byl její silou a odvahou.*“⁶⁵

Rok 1930 přinesl sestřám další zkoušku v podobě ústavní péče o postižené děti. Již zmiňované Ernestinum, Spolek paní a dívek sv. Anny, se musel po první světové válce přesunout ze Šternberského paláce na Hradčanech, neboť na tomto místě začala sídlit Československá armáda. Spolek se tedy přesunul do Budeniček u Zlonic, kde se nacházel zámek Kinských.⁶⁶ Předsedkyní tohoto spolku byla baronka Nádherná a pedagogicky se zde vyznamenal profesor Herfort. Začátkem roku 1930 bylo sestře Marii nabídnuto, baronkou Nádhernou a pedagogickým vůdcem Ernestina profesorem Herfortem, zda by se neujala vedení Ernestina spolu s ostatními sestrami, kongregace se však první musela dotázat na tento požadavek arcibiskupství v Olomouci. Sestra Marie ve svém dopise psala: „*Sestry budou pobývat v ústavě, míti svůj zvláštní pobyt v místnostech klausálních, výživu i celé zaopatření budou dostávat z prostředků ústavních a na úhradu ostatních potřeb dá spolek 200 Kčs měsíčně pro každou sestru.*“⁶⁷ V tomto případě bylo žádosti vyhověno nejprve v Olomouci dne 6. února 1930, poté v Brně 14. února 1930 a poslední souhlas sestry získaly v Praze dne 23. července 1930. Na výchově dětí v Ernestinu se podílely sestry Annuciáta, Klementa, Anna,

⁶⁵ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 42.

⁶⁶ ŠEBEK, J., *Práce profesora Herforta v dětské psychiatrii*. In: *Úchýlná mládež: časopis pro výzkum a výchovu mládeže slabomyslné, hluchoněmé, slepé, mravně vadné a zmrzačené*. Praha, Spolek pro péči o slabomyslné, 10.06.1940, 16(5-6). sv. 5–6. s. 104. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:09366e30-9323-11e7-ac0d-5ef3fc9ae86>

⁶⁷ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 44.

Felicita, Michaela, Sarkandra, Assumpta.⁶⁸ A tak sestry sv. Cyrila a Metoděje začaly působit i v pražské arcidiecézi, konkrétně v Ernestinu setrvaly posléze pět let.

S nárůstem práce pro sestry v Brně bylo zřejmé, že sestra Marie nebude moct opustit dům v Brně a věnovat se novickám na Velehradě. Proto sestra Marie žádala biskupský ordinariát v Brně na začátku července 1930 o svolení určit za noviciátní dům pro sestry budovu Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na ulici Lerchova 65, Brno. Biskupský ordinariát této žádosti vyhověl 7. července 1930 a to s odůvodněním, že noviciátní dům zde může sídlit jen do té doby, než bude možno vykonávat tuto správu na Velehradě⁶⁹, tj. nebylo povoleno trvalé přemístění noviciátu do Brna z Velehradu, jak zamýšlela později sestra Marie.

V srpnu 1930, konkrétně v den památky Panny Marie Bolestné 15. srpna, složilo prvních šestnáct novicек své řeholní sliby na jeden rok a byly poslány do jednotlivých řeholních domů. Velehradu v tomto období bylo uděleno právo mít kromě mateřského domu kongregace i filiální dům na Stojanově. Po složení řeholních slibů se tak čtyři sestry odebírají na Velehrad, konkrétně na Stojanov: Serafína Šenkeříková, která se stala představenou obou domů, dále Josafata Císařová a Magdaléna Lekešová. Boleslava Jandová spolu s šesti čekatelkami se odebrala na mateřský dům na Velehradě. Do Skaličky byly po slibech odeslány tři sestry: Klementa Nováková, jako představená, Nepomucena Manová a Mlada Dlešítková a rovněž zde s příchodem sester byl oficiálně zřízen i řeholní dům.

Ještě den předtím bylo jedenáct čekatelek připuštěno do noviciátu a převzaly si taktéž své symboly čekatelek: černý šat, perelínku a závoj s bílým okrajem.⁷⁰ Sestry tedy působily v několika ústavech a pečovaly o postižené děti, avšak oficiálně neměly stále žádnou generální představenou.

Jednotlivé řeholní domy byly spravovány představenými, ale stále nebyla obsazena funkce generální představené kongregace. Z tohoto podnětu bylo rozhodnuto brněnským biskupem Kupkou, že po dobu jednoho roku bude za generální představenou jmenována sestra Marie, a to s účinností od 4. listopadu 1930.⁷¹

Přestože kongregace ještě před svým vznikem začala svůj první ústav stavět v Brně (Lerchova 65) již v roce 1924, uzavřela kongregace s augustiniánským klášteřem sv. Tomáše na Starém Brně kupní smlouvu na danou nemovitost až 5. prosince 1930. Tento pozemek

⁶⁸ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 48.

⁶⁹ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 44.

⁷⁰ Tamtéž, s. 48.

⁷¹ Tamtéž, s. 50.

rozkládající se na rozloze 8 588 m² odkoupily sestry za 250 000 Kčs. V kupní smlouvě se sestry zavázaly, že bez souhlasu augustiniánského kláštera neprodají žádný majetek a za toto dobrodiní, jako byla poloviční cena za tento pozemek, prohlásily sestry starobrněnský klášter za první dobrodince Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje.

Metoděj Marvan, tak jako tomu bylo i v minulosti, vykonal 7. června 1931 pohovor s osmi novickami kongregace žádajícími o vykonání řeholních slibů. Nebyl shledán žádný vážný důvod, který by bránil vykonání slibů dne 15. srpna 1931 a taktéž obnově slibů pro prvních šestnáct sester v kongregaci. Jak již bývalo zvykem, den před vykonáním těchto slibů žádala matka představená o souhlas biskupského ordinariátu ke vstupu čtrnácti čekatelek do noviciátu. Jak sliby v červnu, tak taktéž i v srpnu přijímal Msgre Jan Šrámek. Biskupský ordinariát v Brně ke dnu 12. října 1931 stanovil sestru Marie Nesvadbovou za generální představenou, a to do doby první volby generální představené, ne však déle než do konce desetiletí.⁷²

Při oficiálním vzniku kongregace byla přijata státní doložka, že do noviciátu budou vstupovat pouze sestry národnosti československé, nikoliv zahraniční kandidátky, proto již v roce 1930 generální představená navázala styky na Slovensku, kde měla v záměru rozšířit ústavní péči pro děti postižené. Toto proniknutí i na Slovensko se sestře podařilo 17. března 1932, a to do územněsprávní jednotky patřící k Československu v tehdejší době s názvem Slovenská Krajina. Kongregaci byl darován zámek *Kaštiel* v Povážském Podhradí zahrnující pastviny, zahradu a hospodářské budovy. Na sklonku srpna 1932 sem bylo převezeno dvacet slovensky mluvících dětí, později se kapacita zvětšila o nově místně příchozí postižené děti. To, jak své působení na Slovensku prožívaly sestry, můžeme ilustrovat na dochované výpovědi sestry Anunciáty: „*Přijely jsme koncem srpna. Bylo chladno. Okna budovy vybitá, od Váhu táhlo. Prosily jsme místní obyvatele [spolu se Matkou zakladatelkou], aby nám půjčily něco na noc. Jedna stařenka nám dala dvě otýpky slámy a jeden polštář. Matinka měla právě nemocnou nohu a velmi ji to bolelo, takže nemohla bolestí, a navíc chladem usnout. V tomto chudičkém prostředí setrvaly spolu celý týden. Vyřizovaly věci na úřadech a připravovaly aspoň nejnnutnější, aby tam mohly být umístěny děti. [...] Po sedm roků zápasily sestry v Kaštielu, až konečně 15. 7. 1940 ohlásila Matka biskupskému ordinátu v Nitře, že Kaštiel vážně ohrožuje zdraví svých obyvatel, poněvadž je vlhký, studený a v zimě téměř nepřístupný. Proto žádá o dovození, aby ústav mohl být přestěhován do Turzovky.*“⁷³

⁷² Tamtéž, s. 72.

⁷³ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 50.

V roce 1932 se konala druhá obnova řeholních slibů v domácí kapli v Brně. Tyto sliby byly vykonány 6. června 1932 šestnácti sestrami, které svůj slib obnovovaly před Mgre Dr. Janem Šrámkem. Taktéž sestry podle zvyku byly přijímány k pohovorům s Metodějem Marvanem, který měl na starost prověřit zájem čtrnácti čekatelek do kongregace. Následujícího dne skládalo dvanáct novic sliby na den Panny Marie Bolestné. Na sklonku roku 1932 jsou sestry vystaveny další výzvě. Po již dlouhodobých zkušenostech s péčí o postižené děti jsou 20. prosince toho roku vyzvány, aby převzaly na Karlově náměstí číslo 5 v Praze správu nad penzionátem spolku *Charitas*. V návaznosti na udělené povolení bylo sestrám dovoleno vytvořit poboční dům v Praze, který sloužil sestrám k pobytu sester.

Leopold Prečan, arcibiskup brněnský, oznámil sestrám v dubnu roku 1933, že v souladu s církevním právem hodlá vykonat generální vizitaci v kongregačních domech na Velehradě a ve Skaličce. Tato vizitace proběhla až 4. prosince toho roku za přítomnosti kanovníka Josefa Foltýnovského, jež zastupoval arcibiskupa brněnského. Ten se v dopisu kongregaci vyjádřil takto: „...*shledal jsem, že v řeholních domech panuje duch dobrý a že zde sestry mají dobrou vůli. Nemám, co bych měl zvlášť vytknouti- a bylo by si přáti, aby mladá Vaše kongregace v tom duchu, ve kterém začala i dále pracovala. K tomu cíli ji rád žehnám.*“⁷⁴

Konečně se prvních dvanáct sester po obnovách svých řeholních slibů dočkalo dne 15. srpna 1933 skládání doživotních slibů. Tento souhlas k vykonání slibů byl dán sestrám od arcibiskupství již o necelý měsíc dříve 11. července 1933. A tak v tento slavnostní den pro sestry přijal Metoděj Marvan doživotní sliby od sester: Marie Nesvadbové, Klementy Novákové, Xaverie Plačkové, Annunciáty Roubalové, Anežky Hudcové, Josafaty Císařové, Aloisie Vrbové, Gabriely Sloukové, Boleslavy Jandové, Magdalény Lekešové, Konstantiny Mánkové, Jany Šrámkové.⁷⁵

Roky 1933 a 1934 se nesly ve znamení budování řádového dívčího československého gymnázia na území hlavního sídla kongregace v Brně, Lerchova 65. Výstavbě, vedení a fungování školy se budu věnovat v samotné kapitole, proto ji zde zmiňuji jen na pro úplnost. Po výstavbě nové školy měly sestry před sebou další výzvu. V roce 1935 katolická *Charitas* zakoupila dům ve městě Lusingrande, ležícím tehdy v Itálii (dnes na území Chorvatska). Tento dům měl sloužit k ozdravným pobytům československých občanů. Proto *Charitas* prosil sestry o výpomoc, a to především v letních měsících (červen až září).⁷⁶ Sestry se za tímto účelem

⁷⁴ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 79.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 23.

obrátily na biskupství, zda jim dovolí vykonávat tuto službu. Byl jim udělen souhlas s podmínkou, že budou dodržovat řádně kongregační pravidla a budou se taktéž věnovat svým úkolům. A tak se tři sestry po souhlasu ordinariátu odebraly do Itálie na čtyři měsíce.⁷⁷ 15. srpna 1935 se konaly druhé doživotní sliby deseti sester v Brně, a to jmenovitě sester: Blažena Bršlíková, Markéta Herůfková, Antonína Juraňová, Vojtěška Kosečková, Klára Lysáková, Rafaela Otáhalová, Lucie Potrusilová, Růžena Rašovská, Ondřejka Varaďová, Bernardeta Zalčíková.

Rok 1935 byl taktéž posledním rokem, pro který měly sestry schváleny své sedmileté řeholní stanovy kongregace. Nastal tedy čas k poslání žádosti na generální správu kongregace s prosbou, o prodloužení těchto stanov na dobu, než budou nově upraveny. Konzistoř se v tomto ohledu vyjádřila pro vyhovění tomuto požadavku. Sestry vykonávající správu a dohled nad slabomyslnými dětmi v *Ernestinum* od roku 1930 byly nuceny ze zdravotních důvodů vypovědět k 28. listopadu roku 1935 *Spolku paní a dam sv. Anny* smlouvu a již se zde dále neangažovat.

Původní účel laické cyrilometodějské družiny byl v okamžiku vzniku kongregace naplněn. Proto po oficiálním založení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje se rozhodla Družina požádat o úřední zrušení spolku s tím, že nabytý majetek spolu s činností Družiny převezme se státním souhlasem Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Jak bylo uvedeno v stanovách Družiny, veškerý nabytý majetek měl být přenechán spolku či uskupení, které se nejvíce podobá záměrům Družiny. Proto bylo rozhodnuto, že veškerý majetek přejde do rukou Kongregace sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě. Konkrétně se jednalo o převzetí majetku *Ústavu pro děti duševně úchylné*, jak zněl jeho oficiální název, a celé parcely na ulici Lerchova 65. K tomuto převzetí došlo na den sv. Václava 28. září 1935. Sestry tudíž měly jen dva způsoby, jak nabýt nový majetek, a to buď skrze dobročinnost jednotlivých lidí či spolků, druhou variantou byly veřejné sbírky. Na tyto sbírky je Matka zakladatelka posílala již od počátku fungování, aby se sestry mimo shromažďování finančního obnosu naučily a cvičily i v pokoře. Sestry pocházely z různých společenských vrstev, a tak pro některé z nich to byla i první zkušenost s takovou činností. Na sbírky byly vždy vysílány na začátku týdne, v průběhu týdne shromažďovaly dary, mnohdy to bylo i nejenom peníze ale i jídlo či obilí, které musela sestra Marie dále prodat, a z utržených peněz dále spravovala jednotlivé domy.⁷⁸ Ozdravně v tehdejší italském Lusingrande se sestry věnovaly i v roce 1936. Toho roku byly do Itálie poslány sestry:

⁷⁷ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 86.

⁷⁸ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 55.

Anunciáta Roubalová, Magdaléna Lekešová, Rafaela Otáhalová. Spolu s těmito třemi sestrami byly do Itálie odeslány i generální sestra Marie Nesvadbová a Karmela Důbravová, (ze zdravotních důvodů zde měly pobývat jeden až dva měsíce). Poté měly obeznámit biskupa Kupku o tom, jak se jim i ostatním sestrám vedlo v Itálii. Z dopisu odeslaného generální představenou Marii Nesvadbovou na biskupství v Olomouci dne 11. dubna 1936 se můžeme dočíst: „*Budova ozdravovny je značně sešlá, kuchyň vlhká, nezdravá. Obě sestry kuchařky, které vloni i letos tam vařily, odnesly si revmu, která bude vyžadovati delšího léčení. Řeholní cvičení, modlitby apod. mohly konati pouze v noci po 10 hodině, kdy byly však prací unaveny a horkem umořeny, takže jim byly více obtíží než osvěžením ducha. Ve dne bylo jim možno pouze ranní mše svaté zúčastniti. Sv. zpověď mohou vykonati jen když je mezi hosty přítomen český kněz (z neznalosti jiné řeči), jinak se zpovídati nemohou. Vzhledem k velikým tělesným námahám a malé možnosti konati svá řeholní cvičení, utrpěly by sestry časem škodu na svém povolání, zvláště kdyby táž sestra měla vícekrát býti tam poslána, jak si to ve vedení Charity v Olomouci přeje.*“⁷⁹ S tímto vyjádření bylo biskupství obeznámeno a bylo sestrám doporučeno, ať následující rok již nežádají souhlas o vyslání sester do Itálie z důvodu v dopise uvedených.

Třetí doživotní sliby konané v Brně dne 15. srpna 1936 složilo dvanáct sester, a to jmenovitě: Jakuba Bartková, Anna Schmidtová, Benedikta Krejčích, Terezie Vajíková, Alfonsa Hrdličková, Stanislava Kourková, Václava Přikrylová, Immaculata Kelišková, Silvestra Mokrá, Norberta Otáhalová, Brigita Potěšilová, Tadea Sedláková. Kongregace se tedy postupně rozrůstala o čím dál vyšší počet sester, které disponovaly již doživotními sliby.

Čtvrté doživotní sliby složilo dne 15. srpna 1937 sedm sester: Ignácie Rozsypalová, Františka Pavlíčková, Marta Lovečková, Assumpta Dubská, Vincencie Kudelová, Gerarda Pochylá, Melanie Martinková.

Další rok 1938 se nesl ve znamení rozšiřování kongregace na území Slovenska. Nejprve se sestry usadily od 16. srpna 1938 v Turzovce, kdy jim byl tento objekt darován od *Katolické Karity* v Turzovce. Jednalo se o objekt se zahradou, který se skládal ze tří částí. V první části se nacházela *Útulna svatého Josefa* pro sirotky, druhá část tohoto objektu byla vymezena pro exerciční účely, tj. měla sloužit stejnému záměru jako na Moravě Stojanov. Třetí část byla určena pro chudobinec s osmi ženami a dvěma starci. Při převzetí tohoto objektu bylo

⁷⁹ *Dopis generální představené Marie Růženy Nesvadbové, 11.4.1936. Z archivu kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.*

dohodnuto, že *Útulna* spolu s chudobincem budou tvořit jeden objekt. Sestry si na Turzovce zřídily taktéž řeholní dům ke dni 24. září 1938.⁸⁰

V pořadí již třetím působištěm na Slovensku se stal dům na území Žiliny na Boriku. Tento dům byl odkoupen 31. října 1938 od soukromého vlastníka Árpada Vágáse kongregací za 122 400 Kč, sestry zde provozovaly ozdravovnu pro děti a také nemocné sestry. V roce 1940 však žádal okresní úřad v Žilině, aby ozdravovna byla přeměněna na *ústav pro duševně vadné děti*, ve kterém se sestry staraly o děti až do roku 1940, než musely odejít na Moravu.⁸¹

Stejně jako v letech předchozích, konalo se skládání doživotních slibů i v roce 1938. K tomuto roku vykonala šestičlenná skupina sester své doživotní sliby v domácí kapli v Brně, Lerchově 65. Byly to sestry: Karmela Důbravová, Imelda Kozlíčková, Tomáška Krajčová, Dominika Kudelová, Karla Otáhalová, Olga Roláková.

S rokem 1938 přichází taktéž nová výzva pro sestry. V Brně byla založena Masarykova univerzita. Tak jako každá univerzita i ta brněnská potřebovala ke svému provozu koleje pro studenty, ve kterých by mohli bydlet. Protože stát nedisponoval takovým finančním obnosem, který by posloužil na jejich výstavbu, rozhodl se *Spolek Sušil* poskytnout finanční obnos na stavbu kolejí pro katolické studenty. Na počest dobrodinců byly tyto koleje nazvány po spolku, jako Sušilova kolej. O správu domácnosti, úklidu, vaření a veškerých prací se staraly sestry sv. Vincenta. Ty však koleje opouští v září roku 1938, a proto je sestrám sv. Cyrila a Metoděje nabídnuto předsedou podpůrného spolku Sušil, aby se zhostily úkolu po sestrách sv. Vincenta. Generální představená se proto obrátila s žádostí na biskupský ordinariát, který udělil sestrám ke dnu 13. listopadu 1938 povolení působit na Sušilově koleji v Brně. Ta se nacházela pouze přes ulici od hlavního domu kongregace v Brně na Lerchově ulici č. 65, takže sestry to zde neměly do práce daleko.⁸²

Sestrám bylo taktéž umožněno oslavit ještě desáté výročí založení kongregace, než vypukla 2. světová válka. Kongregace se od svých počátků, kdy působila, jako laická cyrilometodějská družina rozrostla od svých prvotních členů do uskupení 110 sester. V tabulce níže můžeme přehledně vidět, které sestry do roku 1939 přijaly již doživotní sliby a kde do tohoto roku působily. Na toto výročí dostaly sestry od své generální představené Marie Růženy Nesvadbové soubor modliteb, které pro ně sama sepsala.⁸³

⁸⁰ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 105.

⁸¹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 24.

⁸² *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 110.

⁸³ Archiv kongregace Velehrad.

V roce 1939 Slovenská země začala klást požadavky na všechny kongregace, aby za účelem trvalého usazení byly vytvořeny taktéž provincie na Slovensku. S tímto požadavkem vytvoření provincie se taktéž obrátily slovenské úřady i na generální představenou sestru Marii, jako na zástupkyni celé kongregace. Sestra Marie Nesvadbová však nesouhlasila a poukazovala na to, že i samotná kongregace na Moravě je ve svých začátcích stále ještě mladá a neusazená, z tohoto důvodu se vytvoření další provincie nejevilo jako reálné. Sestra také argumentovala tím, že k tomuto zřízení může dojít až v budoucnu, neboť nemá ani momentálně dostatek slovenských sester v kongregaci, ty se stále ještě připravují v brněnském ústavu na svou práci v sociální sféře.⁸⁴

Poslední překážkou vytvoření slovenské provincie byla finanční situace kongregace. Jak sama sestra Marie říká: „*Samotná provincie této kongregace by se nemohla na Slovensku udržeti z finančních poměrů a důvodů. Nemá tam dosud svého střediska, ač kongregace zakoupila v Žilině menší objekt, kdež zamýšlí časem zřídití ústředí pro slovenské řeholní domy. Nemá také dosud význačnější činnosti, má pouze: a) ošetřovný ústav pro choré idiotské děti v Povážském Podhradí. Starý kaštieľ k tomu účelu darovala jí země Slovenská. Jen za adaptační práce tohoto kaštielu platila kongregace přes 180 000 Kčs b) darem slovenské Karity převzala Kongregace Útulnu pro staré a sirotky v Turzovce...*“⁸⁵ K posledním doživotním slibům před vypuknutím druhé světové války se dostalo osm sester.

Ještě před vypuknutím války dostaly sestry nový úkol, a to, když byly požádány dne 11. března 1939, zda by se neujaly správy nadace těchto manželů a neřídily tak *ústav pro děti chudých zaměstnaných rodičů*. Souhlas od brněnského ordinariátu vykonávat tuto činnost získaly sestry dne 15. března 1939.⁸⁶ 17. března 1939 sestry zakoupily objekt, který měl sloužit jako exerciční dům v Brně Tuřanech. Po jeho výstavbě měl být dán objekt plně do užívání brněnské diecézi, která zde měla pořádat duchovní cvičení po celý rok⁸⁷, avšak dějinný vývoj těmto snahám zabránil. Sestry zde nezbudovaly žádný objekt a po církevních restitucích i z důvodu kongregaci nevyhovujících stavebních úprav realizovaných v mezidobí byla tato nemovitost kongregací nakonec prodána.⁸⁸

⁸⁴ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 121.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 158.

⁸⁷ Tamtéž, s. 125.

⁸⁸ Z ústního svědectví sestry Václavy Dudové dne 10. 9. 2020.

Jméno sestry	Rok, kdy přijmula věčné sliby	Působíště
Marie Nesvadbová	1933	Brno, Lerchova 65
Klementa Nováková	1933	Skalička
Xaverie Plačková	1933	Brno, Lerchova 65
Serafína Františka Šenkeříková	1933	Velehrad
Annunciáta Roubalová	1933	Brno, Lerchova 65
Anežka Hudcová	1933	Brno, Lerchova 65
Josafata Císařová ⁸⁹	1933	Stojanov, Velehrad
Aloisie Vrbová	1933	Skalička
Gabriela Slouková	1933	Velehrad
Boleslava Jandová	1933	Velehrad
Magdaléna Lekešová	1933	Stojanov, Velehrad
Konstantina Mánková	1933	Brno, Lerchova 65
Jana Šrámková	1933	Velehrad

Tabulka č. 1: Seznam prvních sester, které se staly členkami kongregace spolu s informací o věčných slibech

⁸⁹ Později tato sestra byla vyloučena z řádu pro svou nekázeň a závažné porušení řádu.

5. ANGAŽOVANOST SESTER V SOCIÁLNÍCH OTÁZKÁCH OD DOBY VZNIKU PŘES NÁSTUP NACISMU AŽ PO KONEC KOMUNISMU

Na tomto místě chci zmínit sociální a výchovnou činnost Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Svou práci bych ráda představila na základě kapitol o jednotlivých ústavech a domech, které sestry vedly.

5.1. Ústav pro epileptické děti ve Skaličce u Hranic

Tento ústav byl prvním fungujícím domem, který sestry spravovaly již od doby laické družiny. Tehdejší starostka Družiny, Františka Fabelová, po oficiální ustavující schůzi Družiny odjela 21. listopadu roku 1924 spolu s Hedvikou Majerovou do Kroměříže, aby vyjednala koupení zámku ve Skaličce za celkovou cenu tehdejších 310 000 Kčs. Po odkoupení tohoto zámečku byla realizována výstavba ústavu epileptických dětí, kterou se podařilo dokončit do 30. května 1925, a to i díky příspěví peněz ze státní a zemské správy. Dne 23. června 1925 si sestry zažádaly o osvobození od daně z nemovitostí, s odůvodněním probíhající ústavní péče o epileptické děti. Tato žádost byla kladně vyřízena zemským finančním ředitelstvím v Brně. Bylo zapotřebí získat taktéž veškerá povolení, které by sestry opravňovaly k vedení ústavu, a které byly nezbytné pro zajištění ústavní péče v tomto domě. Poté sem byly poslány čtyři sestry, které se staraly nejprve o dvacet epileptických dětí. Protože tehdejší ústavy se dělily vesměs na dívčí a chlapecké, byl ústav ve Skaličce ustanoven jako dívčí. Areálu celého zámku dominoval obrovský listnatý park, zeleninová zahrada, kaple dvě hospodářské budovy a jezero. Sestry se taktéž ve smlouvě zavázaly, že nikdy bez svolení památkového úřadu nepokácí ani jeden strom, i kdyby ho potřebovaly k topným účelům.⁹⁰ Ústavu se dařilo velmi dobře již od začátku svého působení a postupně se rozrůstal o více svěřenkyň, a tak spolu s tím rostl i počet sester, které ve Skaličce působily. Tak jako na všech místech, kde se sestry na čas usadily, i zde byl zbudován filiální dům kongregace a taktéž pro sestry byl určen přidělený zpovědník, který měl dbát o duchovní stránku sester. Marie Růžena Nesvadbová informovala v dopise datovaném 26. květnem 1939 místní sestru představenou ve Skaličce o porušení pravidel, které byly uzavřeny v kupní smlouvě. Sestry v tomto období totiž nezabránily pokácení několika stromů ze skaličského parku, v důsledku čehož jim dle kupní smlouvy hrozila ztráta pozemku

⁹⁰ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 61.

spolu s ústavem. Sestra Marie Růžena Nesvadbová proto v dopise upozorňovala sestry, zvláště sestru představenou, aby dbala na pokyny, které jim byly známy, neboť by bylo politováníhodné, kdyby sestry přišly o ústav ve Skaličce jen díky nedodržení pravidel.⁹¹

Skaličce v období vypuknutí a trvání druhé světové války nebyla pozastavena činnost, neboť podle názoru německých úřadů byla vyhodnocena za příliš nevybavený a chladný prostor, který by nemohl jakkoli posloužit německým záměrům, a z toho důvodu být také zabaven.⁹² Skalička se taktéž stala jediným ústavem, který zůstal v průběhu války zcela v rukou sester kongregace. Když se sestra Marie dozvěděla, že Skalička zatím (v té době) nebude zrušena, přesunula sem postižené dívky z Lerchovy ulice v Brně spolu i se sestrami, které o ně měly pečovat. Celou válku zde víceméně prožívaly sestry v poklidu, o tom svědčí i několik dochovaných údajů, které z této doby máme. První z nich hovoří o tom, že během exercičního cvičení od 6. do 15. srpna 1944 byla vysvěcena křížová cesta v kapli sester. Téhož dne 15. srpna 1944 sestry výjimečně obnovovaly své řeholní sliby jinde než v hlavním domě kongregace, který byl v tomto období zabrán německou armádou. Tato obnova se za jistých podmínek, kdy nemohly sestry vykonávat svou obnovu v hlavním domě, povolovala dle jejich kanonických směrnic i jinde: „*Kanonická profese může býti vykonávána také v jiném domě kongregace (stanovy č. 277).*“⁹³ Po oficiálním ukončení druhé světové války v Evropě byla 21. května toho roku jmenována za místní představenou ve Skaličce Metodějka Bařinková⁹⁴ ta spolu v zastoupení celé kongregace a Matky zakladatelky žádala 2. července 1945 památkový úřad v Brně o povolení rozšířit svou zahradní kapli ve Skaličce, protože ji navštěvovalo okolo 200-300 osob, které při nepřízni počasí byly vystaveny těmto špatným podmínkám venku, tudíž prosily o dostavbu zahradní kaple, aby se do ní vešel příslušný počet navštěvovatelů.⁹⁵

Po únorovém převratu v Československu bylo postupem času sestrám jasné, že žádné harmonické soužití či svobodná práce v ústavu je nečeká. Postupně totiž začaly pociťovat, že se blíží změna i pro ně samotné. V roce 1949 přešel ústav ve Skaličce pod *Charitu*, ale sestry zde nadále mohly působit. I přes nepřízeň, kterou se vyznačoval nový režim vůči církvi a řeholnímu životu vůbec, nebyl ústav ani v období komunismu zavřen, neboť by se zřejmě nikdo nemohl a také nechtěl starat o postižené děti. Proto se i počet dětí od roku 1947 postupně zvedl ze 47 epileptických dívek na 80 v roce 1951. Zpočátku zde pracovalo jen 8 cyrilometodějských

⁹¹ Tamtéž, s. 123.

⁹² KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 66.

⁹³ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 180.

⁹⁴ *Seznam místních představených ve Skaličce u Hranic*. Archiv kongregace sester Velehrad.

⁹⁵ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 197.

sester, ale roku 1951 již nebyly schopné zvládat takto velký počet svěřenkyň, a tak se jejich počet rozrostl na 22 sester, které v ústavu pobývaly. Došlo taktéž k personálním změnám na postu místní představené, kdy Metodějka Bořinková byla nahrazena Olgou Rolákovou, ta je posléze vystřídána v roce 1956 sestrou Mirjam Kolikovou.⁹⁶

Na základě podané žádosti dochází k personální změně ve formě správy ústavu, kdy dne 1. prosince 1958 přechází ústav ve Skaličce z *Charity* pod správu *Okresního národního výboru* v Hranicích a mění svůj název na Ústav sociální péče pro děti a mládež.⁹⁷ Poté se poměry v ústavě zhoršují, ale sestry zde nadále působí pod komunistickým vedením ústavu a pečují o epileptické dívky. Místní představená Mirjam Koliková, podle sester velmi svědomitá a schopná sestra, jež se měla stát nástupkyní Marie Růženy Nesvadbové, zde tragicky umírá dne 14. října 1961, kdy nedopatřením vypadla z okna a podlehla svým zraněním.⁹⁸ Od roku 1961 do roku 1988 dochází ještě k pěti střídáním na postu místní představené, a to, když po náhlé smrti Mirjam nastupuje Benedikta Krejčí, ta je vystřídána v roce 1966 Marinellou Fialovou, tu střídá roku 1972 Ildefonsa Mazúrová, poté opět nastupuje roku 1978 Marinella Fialová a poslední představenou od roku 1984 do roku 1988 je Melárie Jančová. Sestry v ústavu působily v počtu od 14-20, podle toho, o kolik dívek se musely starat.⁹⁹

Sestry zde přežily oba dva režimy, jak nacistický, tak i komunistický bez velkých komplikací, avšak důvodem jejich odchodu bylo, že počet sester klesl pod pět, tudíž podle pravidel kongregace sestry musely tento ústav zanechat a přechází do správy ryze civilního obyvatelstva, které vede ústav v podobné koncepci doteď pod názvem *Domov Větrný mlýn*.

⁹⁶ *Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956–1970*. Archiv kongregace sester Velehrad.

⁹⁷ *Domov Větrný mlýn Skalička [online]*. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.uspskalicka.cz/onas/historie>.

⁹⁸ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 54.

⁹⁹ *Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956–1970*. Archiv kongregace sester Velehrad.

5.2. Ústav pro slabomyslné, trojtřídky pro postižené děti a řádové dívčí gymnázium československé v Brně, Lerchova 65

Jak již bylo zmíněno, v tehdejší době se nekladl velký důraz na vzdělávání dětí s handicapem. Sestra Marie, v tehdejší době ještě dominikánka Cecilie, se rozhodla osud těchto dětí zvrátit tím, že se souhlasem své tehdejší dominikánské kongregace vystudovala školu, zaměřující se na vzdělávání těchto dětí. Po ukončení studia pak Marie Růžena Nesvadbová získala praxi, když působila v jednom z těchto ústavů kongregace sv. Dominika v Brně, ve Veverí ulici. Pozemek na výstavbu brněnského ústavu kongregace byl věnován augustiniánským opatstvím zcela bezplatně k užívání spolu s rozlehlou zahradou. Po udělení všech souhlasů byl zde ústav pro slabomyslné děti vybudován v letech 1924–1925. Na stavbu ústavu přispěl Svaz katolických žen a dívek na Moravě, který věnoval peníze na výzdobu kaple i celého domu. Svaz katolických učitelek a taktéž i stát obdarovali budoucí ústav finančním darem pro jeho fungování. Vysvěcení budovy spolu s ústavem provedl Dr. Josef Pospíšil za přítomnosti Metoděje Marvana symbolicky na den věrozvěstů Cyrila a Metoděje 5. července 1925.¹⁰⁰ Od vysvěcení mohly být do ústavu přijímány děti, které přišly taktéž z ústavu ve Veverí ulici. Pro ústav byly stanovena pravidla, za jakých dotyčná osoba mohla vstoupit do ústavu a zde pobývat. Ústav byl uzpůsoben pro obě pohlaví a lékařská péče zde byla poskytována bezplatně. Pro vstup do ústavu bylo zapotřebí schválení ústavního lékaře, zda dotyčná osoba je vhodná k pobývání v ústavě. Byly zde přijímány osoby od 3 do 18 let, a to i ty osoby, které neměly finanční prostředky. Ostatní platili stanovené poplatky. Pravidla taktéž zahrnovala i věci, které každý chovanec musel přinést při nástupu, a to: 2 páry bot, 6 košil, 4 spodničky/spodky, 6 párů punčoch, 6 kapesníků, 3 zástěry, 4 ručníky, 1 trepky, 1 šat sváteční, 1 šat všední, 1 zimní kabát, hřeben, kartáček na zuby, peřiny.¹⁰¹ Kapacita celého ústavu činila 80 lůžek. Dětem byl stanoven přesný režim, který měli všichni dodržovat včetně návštěv. Budova sama o sobě byla poměrně prostorná a byla rozdělená na jednotlivá patra. V přízemí se nacházela jídelna, kuchyň, izolace, sociální zařízení, velký sál, obuvnická dílna, dílna na výrobu knih, žehlárna s prádelnou. Dále následovalo první patro, které sloužilo jako ubytovací kapacita spolu s druhým patrem. Ve druhém patře byla taktéž zřízena kaple, která sloužila rovněž veřejnosti. Třetí patro bylo určeno jako ubytovací kapacita pro sestry, byla zde později také správa kongregace a nově vybudovaná trojtřídky pro duševně slabé děti, které byly schopné se vzdělávat.

¹⁰⁰ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 27.

¹⁰¹ *Pravidla o přijímání chovanců do ústavu pro děti duševně úchylné v Brně*. Archiv kongregace Velehrad.

Protože Marie Růžena Nesvadbová nechtěla jen o děti pečovat z hlediska jejich fyzického zdraví, ale chtěla jim dopřát i alespoň základního vzdělání, rozhodla se jako tehdejší starostka Družiny založit na Lerchově ulice 65 v Brně taktéž i trojtřídku, kde by se tyto děti mohly učit základům gramotnosti. Kromě těchto dovedností měly být děti, pokud to bylo možné s ohledem na jejich duševní stav, vyučeny nějakému řemeslu (obuvnictví, vazba knih), které by jim v životě zabezpečilo alespoň samostatnou obživu. Tato pomocná soukromá škola měla vzniknout přesunutím stávající školy pod správou kongregace dominikánek v ulici Veveří 27. O její chod se měla starat Družina i finančně. Pátého září 1925 vydal městský školní výbor v Brně povolení k přesunu a založení tří tříd pro děti duševně slabé. Zemská školní rada stanovila termín fungování této školy od 1. září 1925. Pro školní rok 1925/1926 mělo dojít k fungování přípravy pro děti duševně slabé, první třídy pomocné a druhé třídy pomocné. Protože však nebylo možné zaplnit druhou třídu pomocnou dostatečným počtem žáků, nebyla tato třída otevřena a první rok fungovaly jen dvě třídy.¹⁰² Děti se dle učebních osnov učily v přípravné třídě předměty: náboženství, občanskou nauku a výchovu, přípravu ke čtení psaní a počítání, cviky v praktických výkonech, nápravné cviky, prvouku a věcné učení, jazyk vyučovací, počty, psaní, kreslení, zpěv, ruční práce, tělesnou výchovu.¹⁰³ Tento ústav spolu s trojtřídkou sloužil sestrám taktéž i k obživě, jak zmiňuje sama Matka zakladatelka v kronice: „*Hlavním zdrojem příjmů pro všechny domy kongregační je ústav pro děti slabomyslné v Brně, kdež jest také pomocná škola pro ně. V Brně připravuje si kongregace budoucí dorost, vydržujíc svým nákladem studující dívky ve středních a odborných školách brněnských.*“¹⁰⁴

Po ukončení této trojtřídní docházky byly děti zapojovány do prací v rámci ústavu. Mezi takové práce řadíme úklid na zahradě, pomoc v zahradě či úklidové práce, které bylo zapotřebí provést. Škola v téže době spadala pod dozor státu, a tak o tom, jak se vedlo sestrám z pohledu vzdělávání těchto dětí, se můžeme dozvědět z inspekční správy školní rady z roku 1934: „*Výsledky vyučování jsou uspokojivé. Námaha a trpělivost je potřebná v hojně míře, neboť děti jsou málo chápavé a jen s velkou trpělivostí lze dosáhnout nějakého výsledku. Učitelky si počínají velmi dovedně.*“¹⁰⁵ Ústav spolu s trojtřídkou fungoval až do vypuknutí druhé světové války, poté byly sestry spolu s dětmi umístěny do ústavů ve Skaličce a na Velehradě.

V roce 1932 došlo k stavebnímu rozšíření na pozemku v Lerchově 65, kdy vedle hlavní budovy bylo postaveno Řádové soukromé dívčí gymnázium československé. Kongregace

¹⁰² Přemístění pomocné školy z ulice Veveří 27 do ul. Lerchova 65. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁰³ Učebné předměty a počet hodin školní roku 1925/1926. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁰⁴ Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949, s. 41.

¹⁰⁵ Okresní školní rada v Brně, rok 1934. Archiv kongregace sester Velehrad.

získala od tehdejšího ministerstva školství a národní osvěty souhlas k otevření tohoto gymnázia pro školní rok 1933/1934. Církevního souhlasu dosáhly sestry 5. července 1933, kdy byl jmenován ředitelem gymnázia Msgr. Metoděj Marvan. Na správě školy se také podílel Dr. František Nerad, učitelkou matematiky a fyziky se stala Helena Mlčochová, učitelkou zpěvu byla Konstantina Emilie Mánková a učitelem náboženství se stal profesor Ludvík Kirch.¹⁰⁶ První rok svého působení, kdy nastoupilo do gymnázia 28 dívek¹⁰⁷, sídlilo dívčí gymnázium v budově ústavu, neboť nastoupil do školy pouze první ročník a následující roky se pak vyšší ročníky rozšiřovaly o absolventy nižších ročníků spontánně.¹⁰⁸ Taktéž v prvním roce fungování gymnázia se nemohly sestry ještě plně zapojit do výchovy dívek, neboť si doplňovaly své vzdělání, aby mohly vykonávat tuto práci, proto máme až v roce 1936 doloženo, že sestry se ujímají vyučování dívek.¹⁰⁹ Mezi vyučovací předměty na gymnáziu se řadila němčina, čeština, náboženství, vlastivěda, zeměpis, přírodopis, matematika, tělocvik, kreslení a zpěv.¹¹⁰

Pro ubytovací potřeby studentek byla na parcele v Lerchově ulici vybudována dvojpatrová budova, jež měla sloužit jako dívčí internát. Dívky zde byly nábožensky i mravně vedeny sestrou učitelkou a místní představenou a musely taktéž dodržovat řád internátu.¹¹¹ Prvním dívkám, které nastoupily do gymnázia, však nebylo umožněno odmaturovat na svém gymnáziu, neboť od roku 1940 bylo jak gymnázium, tak také i ústav a celá budova zabrána k vojenským účelům a sestry se tak musely z Lerchovy ulice 65 odstěhovat.¹¹² Jediné, co mohly z gymnázia odstěhovat, byly knihovna, kabinety a kreslárna.¹¹³ Studentkám gymnázia bylo umožněno dokončit maturitní zkoušku na reálném gymnáziu na Mendlově náměstí, kam byly i zbývající studentky umístěny po výnosu ministerstva školství ze dne 10. července 1941, kterým bylo státem zrušeno Řádové dívčí gymnázium, jako jediné v Brně.¹¹⁴ Šestnácti sestrám cyrilkám pracujícím v nemocnicích a dodělávajícím si školu poskytla azyl Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny, studentky spolu se sestrami učitelkami bydlely u boromejek v ulici Údolní a u sester Kongregace Dcer Božské

¹⁰⁶ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 81.

¹⁰⁷ *Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici*. Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9.

¹⁰⁸ Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9. Kronika ústavu.

¹⁰⁹ *Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici*. Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ *Domácí řád internátu při řádovém dívčím gymnáziu v Brně*. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹¹² *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 135.

¹¹³ *Vzpomínky na S. Emilii (Konstantinu) Málkovou, zemřelou 11. 10. 1942 v Brně*. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹¹⁴ *Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici*. Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9.

lásky na ulici Nová. V neposlední řadě našly taktéž sestry pomoc u biskupského semináře v Brně, kde jim byly poskytnuty prostory k dočasnému bydlení.¹¹⁵

Působením sester cyrilek na gymnáziu došlo k naplnění druhého závazku kongregace, vedle poskytování péče v sociální oblasti, jím byla právě problematika vzdělávání dívek ve víře.

Po skončení druhé světové války bylo gymnázium spolu s celým pozemkem na Lerchově 65 vráceno zpět sestrám. Mělo to však jeden háček. Působení SS jednotek spolu s pobytem Rudé armády při osvobození zanechal značné celou budovu v dezolátním stavu. Muselo se přistoupit k rekonstrukci střechy, oken, poškozených dveří, opravit elektrické i vodovodní rozvody, zprovoznit topení a mnoho jiného. Na tyto opravy bylo sestrám přiřknuto 100 000 Kčs od státu, ale většinu drobných prací zastaly i sestry samy. Protože budova zpočátku nebyla vhodná pro pobyt sester, přebývaly sestry na čas u sester vincentek v Jundrově ulici. Gymnázium první školní rok po válce (1945/1946) využilo prostory hlavního domu kongregace v Brně pro studijní účely na dobu, než byla budova gymnázia opět obnovena pro účely fungování. Po válce nahradil na postu ředitele gymnázia Metoděje Marvana, který umírá během 2. sv. v. 10. května 1943, Dr. Josef Jančík, taktéž kněz působící jako jeho předchůdce na bohosloveckém semináři v Brně. Další školní rok 1946/1947 se podařilo dokončit rekonstrukci budovy gymnázia, a tak mohlo vzdělávání dívek pokračovat v původní budově. Koncem školního roku musel rezignovat na funkci ředitele dívčího gymnázia Josef Jančík, a to ze zdravotních důvodů, proto se novou ředitelkou stává sestra z kongregace Assumpta Dubská. Sestry si taktéž doplnily vzdělání na místní Masarykově univerzitě, a tak víme, že před rokem 1949 disponovaly již sestry všemi aprobacemi, které se na gymnáziu vyučovaly.¹¹⁶ Na škole byly taktéž zaměstnání i civilní učitelé. Se znovuobnovením gymnázia došlo taktéž i k obnově internátu, ve kterém byl stanoven denní pořádek, který měl svůj základ v prohloubení křesťanské zbožnosti. Pro představu denní řád internátu byl následující: dívky vstávaly v 6:00, v 6:30 se konala mše svatá a ranní modlitby v kapli spolu se sestrami, 7:15 se konala snídaně a úklid, od 8:00 do 11:30 trvalo vyučování, od 11:30 do 15:00 byl čas věnován obědu, vlastnímu volnu a vycházce, 15:00-16:00 byl věnován prostor studiu, v 16:00 měly dívky svačinu, 16:30–17:00 se měly věnovat duchovní četbě, 17:00–18:30 měly opět studovat, 18:30–19:30 byla

¹¹⁵ *Kronika ústavu v Brně.* Opis v Archivu Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje Na Velehradě.

¹¹⁶ *Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici.* Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9.

večeře a poté volno, 19:30 následovala večerní modlitba v kapli spolu se sestrami, 20:00–21:00 měly dívky opět studovat a 21:30 následovala večerka a dívky měly jít spát.¹¹⁷

V období prázdnin sloužila budova gymnázia k exercičním účelům pro studentky i studenty z různých koutů brněnské diecéze. Konaly se zde taktéž akce *Charity*, přednášky o víře či schůze Československé strany lidové.¹¹⁸ Dlouhého trvání se však gymnázium nedočkalo. Po obnově po druhé světové válce sloužilo svému účelu jen do roku 1949 s tím, že už roku 1948 bylo prohlášeno se zpětnou platností od 1. září 1948 za zestátněné. Sestry v tomto případě byly postaveny před hotovou věc a mohly se pouze rozhodnout, zda se stanou zaměstnankyněmi státu nebo z gymnázia odejdou. Nastupující komunistická vláda měla s gymnáziem své plány a vize ponechání dívčího gymnázia v rukou řeholníků byla přirozeně neslučitelná se směřováním pounorového režimu. A tak s koncem školního roku 1948/1949 bylo definitivně rozhodnuto o zrušení Řádového dívčího gymnázia a místní studentky byly umístěny do státních gymnázií v Brně a ty, které pobývaly na internátu, se měly vrátit do místa svého bydliště.¹¹⁹ Tímto aktem končí trvání Řádového dívčího gymnázia československého, které již nikdy nebylo ve své původní podobě obnoveno. Za zmínku stojí ještě skutečnost, že kongregace nesla finanční náklady na provoz gymnázia v podstatě sama, pomineme-li některé dobrovolné dary či jednorázové příspěvky od státu. Vidina kongregace spočívala totiž ve snaze vychovávat dívky všech sociálních skupin ve víře a morální čistotě, takže pokud si některá z dívek nemohla dovolit platit 100 Kčs měsíčně, dotovaly je zcela sestry.¹²⁰ Ty za účelem udržování měly od biskupství povoleno pořádat sbírky na chod gymnázia i ústavu. I tímto způsobem sestry dokázaly zaopatřit fungování svých domů a ústavů.

Pokud se vrátíme zpět k osudu ústavu, ten byl taktéž po druhé světové válce obnoven. Na celém objektu byly rovněž provedeny rozsáhlé opravy, aby mohl být opět zpřístupněn svým chovancům pro pobyt adekvátních podmínkách. Od září 1945 se podařilo obnovit chod celého ústavu, avšak dlouhého trvání neměl. Stejně jako gymnázium i ústav byl zasažen nastupujícím komunistickým režimem, kdy od roku 1949 se stupňoval tlak na vyklizení areálu ústavu a přenechání tohoto pozemku státním úřadům. Od převratu dne 25. února 1948 se postupně omezovaly exercicie na Stojanově, a tak sestra Marie Růžena Nesvadbová dostala nápad k přemístění části brněnského ústavu právě do míst exercičního domu Stojanov. Spolu se

¹¹⁷ *Denní pořádek v internátě při řádovém dívčím gymnásium v Brně.* Archiv kongregace sester Velehrad.

¹¹⁸ *Odvolání Kongregace sester cyrilometodějských proti zestátnění řádového dívčího gymnázia ze dne 7. října 1948.* Archiv kongregace sester Velehrad.

¹¹⁹ *Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici.* Archiv kongregace sester sv. Cyrila Metoděje v Brně, ulice Bílého 9.

¹²⁰ Tamtéž.

sestřičkami se na toto místo odebralo 25 chovanců, tím zamezila sestra původnímu záměru místní národní bezpečnosti o přeměně exercičního domu Stojanov na hotel. Tyto mentálně postižené děti zde zůstaly spolu se sestrami po celou dobu komunismu i po jeho pádu až do roku 1991 v přístavbě, která byla u Stojanova zbudována.¹²¹

5.3. Exerciční dům Stojanov a Ústav pro děti po spavé chřipce Velehrad

Dle přání Antonína Cyrila Stojana mělo být administrativní vedení a správa exercičního domu svěřena řádovým sestram, proto také oslovil Stojanův synovec farář Baltazar Hřiva tehdejší Družinu cyrilometodějskou, zda by se tohoto úkolu nezhostila. Družinské sestry odešly pracovat na Stojanov od 28. září 1925, a tak se Stojanov stal třetím působištěm sester ještě v přípravném období. Na rozdíl od dvou zmíněných, Skaličky a Brna, byla práce na Stojanově orientována k myšlence unionismu a pomoci dobré věci, protože sestry zde měly na starost úklid, vaření a nutné práce, nikoli starost o sociálně slabé či znevýhodněné osoby. Protože sestry se samy zavázaly, že zde budou pracovat bezplatně, rozhodlo se *Družstvo Velehrad*, které vlastnilo exerciční dům Stojanov, poskytnout sestram finanční obnos ve výši 50 000 Kčs na výstavbu provizorního bydlení pro sestry v traktu areálu Stojanov.¹²² Již v tehdejší době totiž sestry zamýšlely vystavit si na Velehradě svůj generální dům.

V říjnu 1925 bylo rozhodnuto o výstavbě tohoto domu, který měl mít taktéž *ústav pro děti po spavé chřipce*, pro tento účel byl zakoupena parcela o výměře 4 ha. Druhého ledna 1926 obdržely sestry povolení k výstavbě tohoto ústavu od okresního úřadu v Uherském Hradišti, ten provedl taktéž kontrolu hygienických podmínek ústavu a udělil souhlas k zahájení činnosti dne 22. června 1928.¹²³ Vysvěcení ústavu i kongregačního domu bylo realizováno o necelý rok dříve, konkrétně 30. října 1927, a to biskupem Janem Stavělem. Ústav se tak staral o tyto nemocné děti až do vypuknutí druhé světové války, s příchodem druhé světové války se musely sestry spolu s dětmi vystěhovat, protože Němci sem převezli taktéž postižené chlapce německé národnosti. Dne 8. srpna 1942 dostaly sestry rozkaz k okamžitému vystěhování z ústavu. Děti z ústavu se však nestěhovaly daleko, jezuité, kteří působili na Velehradě, poskytli sestram i dětem útočiště až do konce války.¹²⁴ Sestry působící před válkou na Stojanově se nově staraly

¹²¹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 46.

¹²² KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 35.

¹²³ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 57.

¹²⁴ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 65.

o německé děti, díky čemuž jim bylo dovoleno setrvat na tomto místě. Na Velehradě taktéž setrvala na nějaký čas i sama Marie Růžena Nesvadbová.

Na Stojanov byli během druhé světové války umístěni sedmnáctiletí chlapci z Alsaska, kteří se zde starali o Němce až do 6. dubna, kdy na základě informací, že sovětské jednotky se již nacházejí v nedalekém Uherském Hradišti, rychle přesouvají dále.¹²⁵ Po skončení války se na Stojanově koná ještě poslední velká exercicie v roce 1946. Posléze na dlouhé období přestane Stojanov sloužit jako místo pro konání unionistických sjezdů i exercicií. V roce 1948 se přetransformuje do sociálního ústavu pro mládež. Zákaz konání exercicií dokládá také dopis z okresního národního výboru v Uherském Hradišti, který se vyjádřil následně: „*není dostatečné záruky, že by projevy při těchto schůzkách [myšleno exerciciích] odpovídaly lidově-demokratickému zřízení a že by další konání exercicií vylučovalo porušení veřejného pořádku. Nedodržení tohoto zákazu bude přísně stíháno. Případně podanému odvolání nepřiznává se odkladný účinek...*“¹²⁶ V roce 1950 přechází Stojanov z rukou *Družstva Velehrad* do rukou *České katolické charity*.

Dům sester na Velehradě na tom po konci druhé světové války není taktéž nejlépe. Sestry ho využívají jen do roku 1952, poté je zabrán státem, sestry se musí na čas přestěhovat na Stojanov a v jejich domě je zřízena Základní škola Velehrad. Stojanov se tak stal sídlem generální představené, která nejprve po zabavení generálního domu v Brně přesídluje na Velehrad a pak posléze na Stojanov. Počet sester starající se o postižené děti rostl každý rok, z počtu několika desítek chovanců se ústav rozšiřuje na 150 a více dětí, o které se staralo v průměru celého období komunismu asi 30–33 sester. Díky tomuto rozšíření počtu chovanců nemohlo od prázdnin roku 1959 docházet k pravidelným duchovním cvičením pro kněze, které se konaly díky tomu, že Stojanov neměl zaplněny veškeré své kapacity, a tudíž se zde dalo ubytovat.¹²⁷

¹²⁵ Tamtéž, s. 67.

¹²⁶ *Dopis ONV v Uherském Hradišti, č. 16/5 1949.* Archiv kongregace sester Velehrad.

¹²⁷ *Stav na Stojanově k roku 1959.* Archiv kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje Velehrad.

5.4. Působení sester na Slovensku

5.4.1. Povážské Podhradí

Povážské Podhradí bylo první působištěm kongregace sester na Slovensku, a to od května roku 1932. Kongregace se od svého oficiálního vzniku postupně rozrůstala o další členky, čekatelky a profesky, tudíž mohla přijmout nabídku, kdy jí byl zemskou správou na Slovensku darován starý zámek, sestrami nazývaný slovensky *Kaštieľ* v Povážském Podhradí v blízkosti řeky Váh pozemek se zahradou, rozlehlými pastvinami a hospodářskými objekty. Dar byl poskytnut za účelem vybudování ústavu péče o děti s mentálním postižením. Rok poté, co sestry obdržely tento objekt, žádaly tak jako v minulosti o povolení brněnský ordinariát o svolení převzít pod svou správu ústav a přesídlit sem sestry, které by se postiženým dětem mohly věnovat. Tento souhlas byl sestrám udělen brněnským biskupem Josefem Kupkou 21. ledna 1933. Poté musely sestry požádat o povolení i příslušný orgán na Slovensku, což byla nitranská diecéze. Povolení zahrnovala možnost působit v Povážském Podhradí, zřízení ústavu pro mentálně postižené slovenské děti povolení ke zřízení řeholního domu Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Tento souhlas sestry získaly taktéž i od nitranské diecéze, a tak 25. ledna 1933 byl oficiálně zřízen ústav pro mentálně postižené děti a 8. února vznikl na témže území i řeholní dům sester.¹²⁸ Sestry pod svou správou měly 60 až 80 chovanců, o které musely pečovat. Zřízení školy, jako tomu bylo například v Brně Lerchově 65, zde nebylo možné, neboť jak se píše ve zprávě pro tehdejší označení dětí *děti idioty, epileptiky a ochrnuté nejtěžšího stupně* nelze normálně vzdělávat. Byla pouze povolena přípravná třída a dílny, kde se alespoň částečně schopné děti mohly realizovat v dílnách a starší děti pak pomáhaly s pracemi v kuchyni a v zahradě.¹²⁹

V roce 1936 se však situace začíná vyvíjet negativním směrem. Sestry nejprve řeší nepokoje mezi ústavem a tamními obyvateli vesnice, kteří kradou majetek ústavu na polích i v zahradě. Sestra Marie Růžena Nesvadbová tedy poprvé musí řešit tuto nenadálou situaci, neboť místní lidé začali pomlouvati místní představenou na Slovensku, že se spolčila s nočním hlídačem a žádali její přeložení. Podle dokumentů šetření nebylo shledáno žádné pochybení na straně kongregace, nýbrž na straně občanů Povážského Podhradí. Tento spor se táhl od 20. října 1936 do 14. října toho roku, kdy sestra generální představená rozhodla o výměně místní

¹²⁸ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 77.

¹²⁹ Tamtéž, s. 104.

představené na rok 1937, aby došlo k částečným narovnáním sporů, přestože bylo dokázáno, že sestry nepochybily.¹³⁰ Kvůli nevyhovujícím podmínkám, jako byla zima, vlhkost a nesnadné podmínky na Slovensku, kde se postupně začalo schylovat k celkové eskalaci, sestry zanechávají rokem 1937 *Kaštieľ* v Povážské Podhradí a stěhují se do Turzovky spolu s mentálně postiženými dětmi, tak jak jim to biskupský nitranský úřad povolil.

¹³⁰ *Zápisy kongregace sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949*, s. 101.

5.4.2. Turzovka

Druhou příležitostí k rozšíření své působnosti na Slovensku dostaly sestry v roce 1938. *Katolická Karita* na Slovensku nabídla sestrám dne 16. srpna 1938, zda by nechtěly přijmout darem nový dům vybudovaný v Turzovce a starat se zde o sirotky a staré lidi. Pozemek zahrnoval dům s velkou zahradou, jehož hodnota byla vyčíslena na 950 000 Kčs a bylo nutné převzít hypotéku ve výši 136 000 Kčs a vložit do domu cca 30 000 Kčs na drobné dodělávky domu. S touto informací seznámila sestra Marie Růžena Nesvadbová nejprve brněnského biskupa, že sestry mají možnost rozšířit dále své působení a prosí ho o udělení souhlasu pobývat na Slovensku v Turzovce a věnovat se starým lidem a sirotkům. Sestra taktéž žádala o svolení vybudovat zde řeholní dům pro sestry, neboť nic nebránilo v tu dobu jeho vytvoření. Sestry měly mít vymezený svůj vlastní klauzurní prostor, kde měly přebývat a o jejich živobytí mělo být postaráno z výdělků starobince a sirotčince. Sestry měly mít na starost pouze péči o tyto dvě skupiny, o další záležitosti týkající se chodu se měl u dětí sirotků postarat okres Čadca, totéž pro staré lidi měla zajistit obec Turzovka. Tím sestrám opadla starost pořádat veřejné sbírky či spoléhat se na dary dobrovolníků, kteří by umožnili fungování péče. Kromě vedení těchto dvou ústavů, které se souhrnně nazývaly *Útulna sv. Josefa*, měly být v Turzovce prováděny exerciční cvičení pro muže a ženy, a to v období od 1. října do 1. května.

Po získání souhlasu od brněnského ordinariátu dne 2. října 1938 bylo zapotřebí získat totéž povolení i na Slovensku. S touto žádostí se obrátila generální představená na nitranský úřad, který schválil vedení útulku a vytvoření řeholního domu při Ústavu sv. Josefa dne 7. prosince 1938.¹³¹

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole Povážského Podhradí, sestry odtamtud odcházejí v roce 1937. Jejich činnost však nadchla i některé dívky, které se chtěly stát taktéž členkami kongregace, ale z důvodu války jim to nebylo umožněno. Avšak během druhé světové války tyto kandidátky působily se sestřičkami v Turzovce a až po skončení války v roce 1945 mohly vstoupit do noviciátu v Brně Lerchově 45. Jednalo se např. o sestru Josefatu Šustákovou či Justínu Semerinovou.¹³²

Sestry nejen že zde úspěšně žily a staraly se o staré nemocné lidi a sirotky, ale taktéž díky svému každodennímu působení a styky s okolními občany získaly z Turzovky, jako tomu bylo i v Povážském Podhradí i mnoho budoucích sester, které oslovila myšlenka kongregace, a

¹³¹ Tamtéž, s. 118.

¹³² Z ústního svědectví sestry Václavy Dudové dne 10. 9. 2020.

chtěly se na základě toho stát také členkami. Toto ideální soužití trvalo až do roku 1950, a to přesněji do slovenského povstání 29. srpna 1950, kdy tak jako na území Čech a Moravy, i zde se komunistický režim začal vypořádávat s církví, včetně řeholních řádů a kongregací. Tehdejší sestra představená Turzovky Klementa Nováková spolu s ostatními sestrami se nejprve musela vystěhovat z Útulny sv. Josefa, poté bylo rozhodnuto, že si musí sbalit každá sestra svůj osobní kufr a byly nejdříve převezeny do kláštera františkánů v Beckově, tam setrvaly čtrnáct dnů a následně byly odstěhovány do Uhrovce, jež se nacházel v okrese Bánovce nad Bebravou. Původní záměr odstěhovat sestry do Nového Města nad Váhem se tedy nerealizoval. V Uhrovci sestry pracovaly taktéž se sociálně slabšími dětmi, kde se staraly o chod ústavu pro mentálně postižené děti. Sedm let zde působily u těchto dětí, avšak v roce 1957 opouštějí Slovensko a uchylují se zpět na Moravu.¹³³

Turzovka byla po nuceném odchodu sester využita jako speciální škola pro děti s nařízenou ústavní péčí a až do 90. let 19. století byla státním majetkem, poté byla vydána opět sestram, které se zde opět začaly angažovat v péči o sociálně slabé děti.¹³⁴

5.4.3. Vila na Boriku tzv. Pavlova Búda, Žilina

Třetí působení sester na Slovensku se váže ke koupí domu v Žilině od soukromého majitele Árpada Vágáse, který prodává svoji hospodu s obchodem sestram dne 31. října 1938 za 122 400 Kčs. Tento dům měl původně sloužit jako ozdravovna pro nemocné staré sestry a taktéž i pro nemocné děti. Sestry si však tento objekt neužily dlouho, po vypuknutí druhé světové války v roce 1940 bylo rozhodnuto o tom, že se celý pozemek musel proměnit na žádost okresního úřadu v Žilině na ústav pro *duševně vadné děti*.¹³⁵ Sem přichází v roce 1953 i několik sestřiček, které působily ve zdravotnictví v Bratislavě, ale později se musely přesunout právě do Žiliny. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje zde v Žilině působila do roku 1957, kdy spolu i se sestrami z Turzovky mohly odejít zpět na Moravu, díky sestře Marii Nesvadbové.¹³⁶

¹³³ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 28.

¹³⁴ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 90.

¹³⁵ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 24.

¹³⁶ Tamtéž, s. 48.

6. FUNGOVÁNÍ KONGREGACE V OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY AŽ DO NÁSTUPU KOMUNISTICKÉHO REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU

Sestry se pár měsíců před vypuknutím druhé světové války, v březnu 1939 ujaly správy nadačního fondu manželů Bučkových, v jehož budově si taktéž zřídily filiální sídlo kongregace. Kromě starosti o děti těchto chudých rodičů se sestry věnovaly taktéž katechezi, neboť vyučovaly náboženství ve školách, věnovaly se administrativnímu vedení fary a správě kostela v Brně. Až v roce 1941 bylo požádáno o zřízení řeholního domu při ústavu v ulici Těšany číslo 18, ale sestry zde v řeholním domě mohly pobývat jen pouhý rok, neboť dne 5. listopadu 1942 byly donuceny se z příkazu protektorátní správy vystěhovat a od 16. listopadu 1942 se stal objekt nadace manželů Bučkových v Těšanech majetkem státu. V Těšanech zůstaly pouze dvě sestry na faře s panem farářem a zajišťovaly tak výuku náboženství. Zbytek sester se musel odstěhovat.¹³⁷ S počátkem vypuknutí druhé světové války souvisí i dočasné přemístování sester, kterým byl v průběhu druhé světové války zabavován majetek nebo alespoň obsazován, tudíž zde nemohly působit a musely se uchýlit do přechodných bydlíšť. První rána, která kongregaci zasáhla, bylo na den výročí vzniku ČSR v roce 1940 nařízení o zabavení generálního domu spolu s přílehlými budovami na Lerchově 65 v Brně. Brněnské sestry, konkrétně se jednalo o padesát sester, spolu i se svými žákyněmi řádového gymnázia musely najít azyl v různých částech Brna. Třicet pět sester se nastěhovalo do uprázdněných prostor brněnského kněžského semináře na Veveří ulici, dvě sestry spolu s dvaceti pěti studentkami našly útočiště v klášteře boromejek, dvacet studentek s jednou sestrou vychovatelkou bydlelo u sester mariánek v Brně. Odtud se však po zabavení majetku SS příslušníky stěhují do Sirotcí ulice, kde bydlely sestry františkánky.¹³⁸

Ústavní děti spolu se sestrami, které se o ně staraly, našly své útočiště ve Skaličce a na Velehradě, kam byly přemístěny. V roce 1941 zemřela spolupracovnice sestry Marie Růženy Nesvadbové, ředitelka Svazu katolických žen a dívek Františka Menšíková. Sestry byly požádány, aby se ujaly správy nad *Moravskoslezskou Domovinou* v ulici Laudonova 22, která patřila pod tento spolek. Sestry zde měly dbát na fungování domácnosti a zachování dobrých mravů. Působily zde tedy ne ve funkci pečovatelek nebo vychovatelek, ale jako administrativní pracovnice, avšak po neshodách ve vedení, kdy spolek se začal chovat nevhodným způsobem

¹³⁷ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 163.

¹³⁸ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 28.

k sestřím, rozhodly se sami sestry odejít ke konci roku 1945 a tuto skutečnost oznámily taktéž brněnskému ordinariátu.¹³⁹

Ani osud sester pobývajících na Velehradě nebyl lehký. Stojanov spolu i s řeholním domem sester na Velehradě, ulice Hradištská 142, byl zabaven nacisty pro účely výchovy mladých chlapců, na Stojanov přišli jednak chovanci z Brna, ale taktéž sem Němci přesunuli svůj ústav pro mentálně postižené německé děti. Sestry na Stojanově mohly zůstat, ale kromě svých dětí z ústavu, se též staraly i o německé děti a nejen ty, ale i o všechny, které sem nacisté přesunuli. Spolu s německými dětmi sem Němci poslali i mladé vychovatelky, které se o ně měly starat a dohlížet na správnou německou výchovu. Sestra Ilumináta Nerušilová, která byla na Stojanově, uměla velmi dobře německy, a tak se s nimi mohla bez obtíží domlouvat. Soužití sester a vychovatelek na Stojanově bylo poklidné, což potvrzuje i to, že po revoluci si příbuzní jedné z vychovatelek vyhledaly ještě žijící sestru Iluminátu a informovali ji, že jejich příbuzná velmi pěkně vzpomíná na léta prožité se sestrami na Stojanově. Až do smrti sestry Ilumináty ji jezdili navštěvovat a udržovali s ní kontakt.¹⁴⁰ Na Velehradě v řeholním domě sester mohly taktéž sestry zůstat, ale staraly se o chod domácnosti, tedy vařily, uklízely a zajišťovaly fungování domu. Ostatní sestry, které se staraly o dívky v ústavu na Velehradě, našly útočiště v sídle jezuitů na Velehradě, kteří jim vyčlenili část svých prostor, a díky jejich obětavosti zde sestry mohly přečkat až do konce války. Noviciát byl v období války nejprve od 8. května 1941 přesunut do prostor kněžského semináře na Veverí č. 15, roku 1942 však sestry zanechávají prostory semináře a uchylují se k sestřím františkánkám na Sirotní č. 14, a tak se i noviciát od 31. srpna 1942 stěhuje spolu s přechodným domem do kláštera františkánek. V prosinci roku 1942 umírá bratr Marie Růženy Nesvadbové, kněz Josef Nesvadba, který zanechal svůj majetek Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje. Jednalo se o dům na ulici Mánesova 2 v Kroměříži, kde sestry podle jeho odkazu měly zřídit *Dům sv. Josefa* pro vysloužilé kněze, o které se nemá kdo postarat. Bohužel, než stihly sestry převzít poslední vůli zemřelého faráře, státní úřady sem nastěhovaly nájemníky, a tak sestry svůj úkol nemohly splnit.¹⁴¹

Část sester, které pracovaly jako učitelky na dívčím gymnáziu a se zrušením řádového gymnázia již neměly koho učit. Katolická charita v roce 1943 žádala, zda by se sestry nemohly přesunout do Svatého Jana pod Skalou, kam byl přesunut ústav pro hluchoněmé ženy a dívky z Prahy Horní Krče, který vedla Kongregace chudých školských sester Notre Dame

¹³⁹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 187.

¹⁴⁰ Z ústního svědectví sestry Václavy Dudové dne 15. 9. 2020.

¹⁴¹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 30.

v Horažďovicích. Tento ústav po zabrání prostor v Praze Němci byl přesunut do prostor Kongregace školských bratrů, kteří zde měli školský ústav, jež během války nemohl fungovat, a tak měly tyto prostory posloužit ústavu pro hluchoněmé a choromyslné. Bratři, proto žádali Marii Růženu Nesvadbovou, zda by sem nemohla poslat sestry učitelky z Brna, aby pečovaly o tyto chovance. Matka Zakladatelka neváhala a poslala tyto uvolněné sestry, Virgílii a Reginu, do Svatého Jana, aby vypomohly bratřím při péči o ženy v ústavu. Nakonec v ústavu působilo kromě dvou zmiňovaných sester ještě osm dalších, avšak tato práce byla jednak velmi psychicky náročná a ubytovací podmínky zde nebyly úplně ideální, častá vlhkost a kruté počasí, mělo vliv na zdraví sester. Tento ústav proto cyrilky opouštějí ihned po válce v roce 1945.¹⁴²

Dne 10. května 1943 ztrácí sestry svého věrného rádce, zpovědníka, autora stanov kongregace, a především spoluzakladatele Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, jak zněl první název, Dr. Metoděje Marvana. Ten zemřel v rezidenci na Petrově 7 v Brně ve věku 68. let. Pro sestry tak za řádného zpovědníka byl jmenován 15. července 1943 František Vošahlík.¹⁴³ Jednalo se o ustanovení řádného zpovědníka pro sestry žijící v Brně, ostatní sestry žijící mimo Brno měly vždy určené za svého řádného zpovědníka faráře sídlícího ve stejném nebo blízkém místě jejich pobytu.

Většina sester byla během války přesunuta z Brna na venkov. Tak například na přání *Katolické Charity* dne 3. července 1943 byly odeslány sestra Stanislava Kourková a Norberta Otáhalová na Vysočinu do obce Valeč, kde se měly po dobu dvou měsíců starat o děti, jejichž rodiče pracovali na polních pracích. Ze stejného důvodu byly dne 20. června 1943 poslány čtyři sestry do Sebranice u Litomyšle a do sousední vesnice Lubná, kde měly dohlížet taktéž na děti.¹⁴⁴ Do Bozkova, okres Semily, byly zase dvě sestry dne 10. října 1943 odeslány na žádost faráře z Bozkova, který prosil o výpomoc ve farní charitě, péči o poutní místo a farní kostel. Sestry se taktéž měly věnovat ošetřování nemocných v okolních vesnicích.

Na období druhé světové války Matka Zakladatelka vzpomínala následovně: „*V r. 1944 se letecké útoky na naše území stupňovaly a těžké bombardéry stihaly především průmyslová města. Zvuk sirén a strach před gestapem naplňovaly hrůzou celé ovzduší. Značně postižena byla Praha a Brno a obyvatelstvo utíkalo na venkov. Letecký zásah dostala i budova sester františkánek, kde bydlelo několik našich sester, a budova boromejek byla zničena úplně. V troskách zahynula jedna sestra boromejka a několik stařenek. Naše sestra vychovatelka a*

¹⁴² *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 161.

¹⁴³ Tamtéž, s. 173.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 174.

studentky však vyvázly bez úhony, ale po náletu všechny opustily Brno a odešly na Skaličku nebo na Velehrad. Německá okupace přinesla značné škody i na zdraví sester. Stálý neklid, stěhování, nouzové ubytování a nedostatečná strava oslabila zdraví mnoha sester, takže některé z nich onemocněly a zemřely. Tak ztratila Kongregace v krátké době devět mladých sester.¹⁴⁵ Ještě před skončením války, se ujímají sestry v březnu roku 1945 nového působiště v mateřské škole a sirotčinci nedaleko Telče v Nové Říši. V tomto prostoru taktéž sídlila místní základní škola, takže kapacity zde byly omezené. Marie Růžena Nesvadbová se z tohoto důvodu rozhodla odvolat sestry v červnu 1947 z Nové Říše zpět.¹⁴⁶ Po válce dochází k rozšiřování působnosti sester, jež jsou oslovovány ke krátkodobým či i dlouhodobým výpomocem, rovněž také i různými institucemi, jak již soukromými vlastníky či jednotlivými církvemi vyzývány, zda by se neujaly některých ústavů nebo samy takové ústavy nezaložily za pomoci drobných dárců. O některých se zmíním v této kapitole, o jiných, k nimž neexistují prameny (s výjimkou doložení působení sester v daných lokalitách), budou zmíněny v tabulce na konci této kapitoly.

Protože po druhé světové válce nedošlo k obnovení spolků z První republiky, rozhodl se brněnský ordinariát obsadit bývalé Sušilovy koleje a vytvořit zde *Exerciční dům sv. Vojtěcha*, na ulici Veverí 15 Brno, jehož chod měl být dán na starost Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje. Roku 1947 zde byl taktéž zbudován i řeholní dům sester, které zde pobývaly a vykonávaly svou práci. Sestry se o provoz domu a zdárné exercicie staraly jen do 28. září 1950, kdy byly nuceny odebrat se do internace do Bílé Vody.¹⁴⁷

Dne 25. června 1945 byly sestry požádány brněnskou diecézí, zda by se sestry neujaly vedení sirotčince a výuky v obecné škole v Diváků u Klobouk. Do tohoto místa bylo přesunuto čtyřicet pět sester, aby vykonávaly povinnosti, které po nich brněnská diecéze žádala. Okresní národní výbor však začal dělat sestrám potíže a znepríjemňoval jim jejich působení zde, proto Marie Růžena Nesvadbová tyto sestry ke dnu 25. září 1945 odvolala zpět do Brna.¹⁴⁸

Sestry po válce měly možnost rozšířit svůj cyrilometodějský odkaz i na místo, kde podle legendy sv. Cyril a Metoděj přinesli ostatky sv. Klimenta. Na hoře sv. Klimenta u Osvětiman, ležící nedaleko Velehradu, kam údajně přinesli soluňští bratři ostatky sv. Klimenta a založili zde údajně klášter slovanských mnichů, kteří zde měli studovat církevní texty.¹⁴⁹ Ve 14. století tento objekt byl darován brněnským augustiniánům, kteří zde měli zbudovat klášter. Po

¹⁴⁵ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 31.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 37.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 34.

¹⁴⁸ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 190.

¹⁴⁹ PŘIKRYL, F., *Sv. Kliment u Osvětiman*. Brno, 1890. s. 25.

husitských válkách však již není v projektu pokračováno a dochází pouze k chátrání objektů, které se zde nacházely.¹⁵⁰ Po druhé světové válce přichází dne 26. června 1945 tajemník apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje, jenž se zasloužil o kanonizaci Antonína Cyrila Stojana, Mons. František Jemelka s myšlenkou, zda by se sestry nemohly ujat zchátralého objektu na hoře sv. Klimenta, obnovit zde kostel a založit po vzoru sv. Cyrila a Metoděje exerciční dům, který by sloužil svému účelu a byl by k dispozici i pro další charitativní účely. Za tímto účelem se obrátily sestry na zemský národní výbor, zda by mohly získat povolení k převzetí tohoto místa z uvedených důvodů. Archeologický průzkum tohoto prostoru se však vlekl dlouho a následný nesouhlas okresního národního výboru spolu s nastupující akcí K těmto snahám navždy zabránil, a tak sestry od tohoto záměru musely opustit.¹⁵¹

S příchodem osvobození přichází i naděje na lepší zítřky a znovuoobnovení fungování kongregace v plném rozsahu. Bohužel generální budova v Brně na Lerchově 65 byla značně poškozena pobytem wehrmachtu a posléze sovětskými vojsky, takže sestry se hned nemohly vrátit zpět do svého generálního domu. Neboť byl pobyt v poničených prostorách v Brně nemyslitelný, poskytly sestry vincentky na čas azyl sestrám cyrilkám ve svém domě v Jundrově ulici v Brně.¹⁵² Zde se konala i první obláčka sester a taktéž zde první měsíc školního roku 1945/1946 sídlilo gymnázium. Poté se stěhuje do opravených prostor v Lerchově 65.¹⁵³ Dochází také k výměně na postu ředitele. Zemřelého Metoděje Marvana po znovuoobnovení činnosti gymnázia nahrazuje Dr. Josef Jančík. Učitelský sbor je vesměs tvořen sestrami cyrilometodějkami, v počtu dvaceti, zbytek sboru tvoří civilní učitelé. Sestry se na počátku školního roku musely taktéž potýkat s nedostatečným vybavením jejich kabinetů, neboť majetek školy byl v průběhu války rozebrán nebo prodán dalším osobám, tudíž nedisponovaly dostatečně vybavenými kabinety.

Dne 11. července 1945 dochází k převzetí budovy na Lerchově 11 v Brně, kterou sestry získávají na základě odkázání docenta pro technickou fyziku Erwina Lohra, jenž byl jako Němec po válce prohlášen za nespolehlivého, tudíž sestry mají nárok na převzetí tohoto domu.¹⁵⁴ V tomto domě je pak vyhrazen byt pro Msgre. Jana Šrámka, který zde pobýval a o jehož péči se staraly tři sestry z kongregace do roku 1948, než byl po nepovedeném útěku spolu s ministrem pošt Františkem Hálou chycen a později umístěn do internace v Nové Říši a

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 74.

¹⁵¹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 39.

¹⁵² *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 189.

¹⁵³ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 34.

¹⁵⁴ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 197.

Roželově, odkud je převezen do nemocnice na Bulovku, kde umírá.¹⁵⁵ Komunisté ho pohřbí nejprve pod fiktivním jménem Josef Císař do rodinné hrobky k jeho matce v Grygově, po pádu režimu je však nalezena Šrámkova závěť, ve které žádal, aby jeho tělo bylo uloženo na Velehradě, kde zakládal *Československou stranu lidovou*, *Orla* a především kongregace, jejíž byl sám zakladatelem. Sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje spolu s ostatními církevními úřady zajistili převezení jeho ostatků na hřbitov na Velehrad, kde mu velehradský architekt Otmar Oliva a kamenosochař Petr Novák navrhli mohylovitý pomník s nápisem: „*Zdá se mi, že mříže jsou květy.*“

Ve Staré Boleslavi působila kongregace redemptoristů, jež zde vedli exercicie a výuku náboženství, avšak s přibývajícím starostmi se tato práce dala velmi obtížně skloubit s duchovními povinnostmi, proto bratři žádali dne 22. srpna 1945 Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje, zda by mohly poslat na výpomoc tři sestry, jež by jim pomáhaly s exerciciemi a výukou náboženství. Sestry zde působily až do roku 1950, kdy byly nuceny přesídlit do internace do Bílé Vody.¹⁵⁶

Sestry dále rozšiřují svoji působnost do obce Šanov u Hrušovan, ležící na samých hranicích s Rakouskem. Dne 31. srpna 1945 je sestrám propůjčen zámek Emin Dvůr od farnosti Hrabětice, za účelem, že zde sestry vybudují ústav pro choré děti, o něž by se i zde staraly, neboť v důsledku války se zvedl jejich počet. Na toto místo odešla i část sester spolu s dětmi z Velehradu, které zde našly svůj další domov. Zároveň také víme z pramenů, že zde byla vysvěcena poloveřejná kaple, jež měla sloužit všem ve vesnici, avšak celý areál zámku sloužil sestrám jen do požáru elektrického vedení 6. prosince 1948. Při požáru neutrpěl nikdo z obyvatel ztrátu na životě, ale celý objekt lehl popelem, a proto se sestry stěhují zpět do hlavního domu v Brně.¹⁵⁷

Dne 25. září 1945 byly vyslány dvě sestry na výpomoc při exerciciích konaných v Čeložnici u Kyjova. Tento prostor byl však malý pro vykonávání exercicií, a proto zde nebylo zapotřebí, aby zde sestry dlouhodobě vypomáhaly. Po zjištění této situace došla Marie Růžena Nesvadbová k závěru, že sestry zde nejsou potřebné, a proto je ke dnu 1. srpna 1946 stáhla zpět z tohoto místa.¹⁵⁸

¹⁵⁵ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 35.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 38.

¹⁵⁷ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 198.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 209.

Posledním působištěm v roce 1945 byl Domov seniorů v Liberci. Zde sestry přebírají správu nad tímto domem s pověřením *Charity*. Péčí o staré ženy, protože se jednalo jen o domov seniorů pro jedno pohlaví, jsou sestry zaměstnány do roku 1956, kdy místní národní výbor zabral tento pozemek a sestry spolu se seniorkami jsou přestěhovány do zpusťlého zámku v Krásné Lípě u Rumburku.¹⁵⁹

Dalším místem, kde sestry působily, byl *Domov seniorů pro ženy Marta* v Přerově na ulici Martináková 9, který vedl místní přerovský farář. Zde se sestry odebraly nejprve na zkoušku 11. ledna 1946. V budově byly sestrám podstoupeny vlastní klauzurní prostory i se soukromou kaplí a o finanční záležitosti domova se měl starat místní spolek *Marta Prostějov*. Kromě sester starajících se o staré ženy, zde působily taktéž sestry katechetky, jež vyučovaly náboženství ve škole a sestry ošetřovatelky, které docházely za starými lidmi do jejich domovů. Sestry zde působily až do doby, než byly internovány do Bílé Vody, tj. do roku 1950.¹⁶⁰

Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje našla v Prostějově ještě jedno uplatnění, a to, když dne 15. září 1946 získaly darem od Karla Wichterleho dům se zahradou na ulici Brněnská 20. Tento továrník zde již 30 let vedl spolu se spolkem Ludmila útulek pro děti z chudých dělnických rodin továrníků. Kongregace tento dar přijala a se souhlasem biskupského ordinariátu zde zřídila taktéž řeholní dům kongregace.¹⁶¹ Sestry tento útulek opouštějí ze stejného důvodu, jako tomu bylo v případě domova pro přestárlé ženy v Přerově. Na jaře roku 1946 oslovil převor tepelských premonstrátů Heřman Tyl sestry, zda by mu nevypomohly při vyučování náboženství a v záležitostech vedení fary v Mariánských Lázních, neboť sami bratři tuto činnost nezvládají vykonávat pro velký zájem. Sestry tuto nabídku přijaly a vyučovaly náboženství a vedly faru nejprve jen v Mariánských Lázních, poté také v Teplé u Mariánských Lázní až do doby internace.¹⁶²

K rozšiřování působnosti nedocházelo jen na území Čech, ale taktéž i na Slovensku. Sestry zde již vedly útulnu v Turzovce, kterou jim nabídla *Katolícká Karita*. Tato *Karita* sestrám dne 17. září 1946 nabídla k užívání i *Starobinec sv. Rocha* v Pohorelské Maši, kde kromě péče o staré lidi se měly sestry věnovat taktéž chodu domácnosti. Tato práce u starých lidí byla velmi náročná a sestry musely z tohoto důvodu roku 1948 odejít.¹⁶³ Další nabídka k rozšíření působnosti přišla 1. září 1946, kdy spolek *Zdravie* nabídl dětskou ozdravovnu v Dolním

¹⁵⁹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 36.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 40.

¹⁶¹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 208.

¹⁶² DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 41.

¹⁶³ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 208.

Smokovci sestřám pod jejich správu. Protože se jednalo jen o letní ozdravovnu pro děti, sestry zde zůstaly jen rok a v listopadu 1947 tuto budovu taktéž opouštějí.¹⁶⁴

Ke dnu 3. června 1947 je Kongregace sester pověřena vedením Mariánského domu v Litoměřicích, o jejíž finanční výlohy se má postarat biskupská konzistoř v Litoměřicích, sestry jsou povinny vést zde internát pro pracující tovární a v jiných závodech zaměstnaných dívek, které za tento pobyt budou platit malý obnos, který bude sloužit k pokrytí výloh za fungování domu. Sestry se taktéž v Litoměřicích věnovaly i ošetrovatelské činnosti a katechezi do své internace.¹⁶⁵

Kněžský lázeňský dům Leopoldum v Karlových Varech, vedený Ředitelstvím kněžské nemocenské pokladny prosil 15. června 1947 sestry, zda by nemohly po nich převzít správu nad tímto domem a zároveň také pracovat na faře a jako pomocné katechetky v okolí, pro jejichž činnost jim měl být dán část prostoru v *Leopoldum*, kde by mohly sestry podle klauzury žít. Sestry se tohoto úkolu zhostily, a jak tomu bylo i v jiných ústavech, roku 1950 odcházejí do Bílé Vody.¹⁶⁶

Posledním působištěm před nástupem komunismu k moci, bylo převzetí domu v Zábřehu na Moravě v roce 1947, který zajišťoval pro chudé dělníky stravu a sestry zde měly taktéž na starost péči o chudé a nemocné obyvatele. Tak jako tomu bylo ve většině domů, i zde jsou sestry nuceni odejít do internace do Bílé Vody roku 1950.¹⁶⁷

¹⁶⁴ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 41.

¹⁶⁵ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 235.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 223.

¹⁶⁷ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 42.

Místo působení	Činnost sester	Období působení	Důvod odchodu
Brno, Lerchova 65	Hlavní dům kongregace	1925–1940 1945–1950 1989–dodnes	zabaveno jednotkami SS zabaveno komunisty -
Brno, Lerchova 65	Trojtřídká pro postižené děti	1925–1940 1945–1950 -	zabaveno jednotkami SS zabaveno komunisty neobnovena z důvodu změn v speciální vzdělávání
Skalička	Ústav pro epileptické děti	1925–1988	nahrazeny civilními zaměstnanci
Stojanov, Velehrad	Vedení exercičního domu	1925–dodnes	-
Hradištská 142, Velehrad	Ústav pro postižené děti	1927–1952	zestátněno za účelem vybudování školy
Ernestinum, Rudeničky	Ústav idiotů Jednoty paní sv. Anny v Praze	1929–1935	zdravotní důvody sester
Lerchova 65, Brno	Zřízení pensionátu	1930	-
Charitas, Karlovo náměstí Praha	Vedení penzionátu	1932–1994	sestry se přesunuly na Vyšehrad
Povážské Podhradí, Slovensko	Ústav pro duševně slabé děti	1933–1937	nevyhovující podmínky
Lerchova 63, Brno	Řádové dívčí gymnázium	1933–1941 1945–1949 1996–dodnes	zabráno jednotkami SS zestátnění gymnázia -
Veveří 15, Brno	Vedení Sušilovy kolej	1938–1949	zestátněno
Moravskoslezská domovina, Brno	Chod domácnosti	1941–1943	rozhodnutí sester
Těšany u Brna	Správa nadace manželů Bučkových	1939–1946	z finančních důvodů sester
Sv. Jan pod Skalou	Pečovatelská činnost o nervově labilní ženy	1943–1945	ze zdravotních důvodů sester
Sebranice, Litomyšl	Útulek pro děti zaměstnaných rodičů	1943–1944	splnění úkolu

Lerchova 11, Brno	Pečovatelská činnost o Dr. Jana Šrámka	1945–1948	nucený přesun Dr. Šrámka do internace
Exerciční dům sv. Vojtěcha, Brno	Vedení domácnosti a správa domu	1945–1950	internace Bílá Voda
Domov důchodců, Liberec	Pečovatelská činnost, katecheze	1945–1956	zestátnění, přesun do Krásné Lípy u Rumburka
Emin dvůr, Šanov	Ústav pro mentálně zaostalé děti	1945–1948	požár elektrického vedení budovy
Diváky u Klobouk	Katecheze, vedení sirotčince	červen 1945–září 1945	protikatolický tlak obyvatel
Nová Říše	Vedení mateřské školy a sirotčince	1945–1947	nevyhovující prostory
Čeložnice u Kyjova	Správa malého exercičního domu	1945–1946	nenaplňen účel práce (malý počet věřících)
Stará Boleslav	Správa exercičního domu	1945–1950	internace Bílá Voda
Domov důchodců Marta, Prostějov	Vedení domova	1946–1950	internace Bílá Voda
Brněnská 20, Prostějov	Útulek pro děti dělníků	1946–1950	internace Bílá Voda
Leopoldium, Mariánské Lázně	Katecheze, správa fary	1946–1950	internace Bílá Voda
Teplá u Mariánských Lázní	Katecheze, správa fary	1946–1950	internace Bílá Voda
Starobinec sv. Rocha, Pohorelská Maša	Vedení domova	1946–1948	nezvládnutí náročná práce
Ozdravovna Zdravie, Dolní Smokovec	Vedení ozdravovny	1946–1947	nenaplňená činnost
Mariánský domov, Litoměřice	Pečovatelská činnost, katecheze	1947–1950	internace Bílá Voda
Leopoldium, Karlovy Vary	Dům pro kněze, správa budovy	1947–1950	internace Bílá Voda

Zábřeh na Moravě	Stravovací zařízení pro chudé dělníky	1947–1950	internace Bílá Voda
Bratislava	Léčebna pro děti zasažené obrnou	1948–1950	přeložení sester do státních nemocnic

Tabulka č. 2: Působíště sester, na které přišly od roku 1945 do roku 1947

7. PŮSOBENÍ SESTER V OBDOBÍ KOMUNISTICKÉHO REŽIMU (1948–1989)

S nástupem komunistického režimu v Československu dne 25. února 1948 nenastaly ještě radikální kroky vůči církvi, které by se projevily tentýž den. Zpočátku se komunisté pokoušeli vyjednávat na stejných principech, jako doposud i s církví. Brzy však pochopili, že stejnou metodou cukru a biče s církví nepůjde vyjednávat. Vymykala se v tomto hledisku ostatním složkám, které si dokázali stáhnout na svou stranu. Až úsměvnými se nám mohou jevit slova ministra školství Zdeňka Nejedlého, který po válce prohlásil: „*v těžkých letech okupace obstálo katolické kněžstvo z hlediska národního opravdu skvěle.*“¹⁶⁸ Jak ironické, že tentýž člověk později stál u zrodu plánu, kterým se měl režim vypořádat s církví. Tento příklad nám však může demonstrovat, že první strategií komunistického režimu bylo vyjednávat s církví po dobrém. Brzy se však ukázalo, že získat církve na svou stranu nebude tak jednoduchý úkol, ujal se ministr spravedlnosti Alexej Čepička sestavování pokynů, jaké kroky budou muset vykonat, aby postupně omezili moc církve. Šlo o tyto úkoly: 1) pořídit soupis všech veřejných akcí, které církve plánuje. Na těchto akcích poté neměli vystoupit církevní hodnostáři, ale komunističtí straníci. Tímto krokem chtěli zařídit, aby církve nepořádala žádné akce, tím pádem by ztratila vliv. 2) vypracovat seznam sponzorů a podporovatelů církve, aby byl přehled o tom, kdo finančně podporuje církve. 3) zamezit poutím, které podle komunistů měly formu demonstrace proti stávajícímu režimu. 4) sbírky v kostelech měly podléhat dani, tím by docílili zchudnutí církve. 5) sebrat školy všech církevních institucím ve jménu demokratizace školství. K tomuto sebrání, jež se dotklo i školy sester v Brně mělo dojít tajně, jak vyplývá i z odtajněných záznamů pro tajemníky stran: „*likvidaci škol nebudete provádět rázem. Ústním sdělením příkazu, důvěrného příkazu, funkcionáři, sprovodíte ze světa jednu školu. Za čas další nebo něco jiného. Mezitím provedete jiná opatření, (...) abychom jim znemožnili orientovat se. (...) nesmíme vzbudit zdání, že jde o celostátní oficiální akci. (...) Navenek, soudruzi, naše jednání a vystupování musí být slušné, zdvořilé. To všechno je třeba provádět v rukavičkách. (...) Administrativní opatření se dělají suchou cestou. Ne, aby se o těchto věcech referovalo na schůzích.*“¹⁶⁹ O tom, že se jednalo o interní informace, patřící jen do rukou povolaných svědčí i to, že nově nastupující režim v podobě Ústředního akčního výboru Národní fronty vydal dne 18. března 1948 *Prohlášení o náboženské svobodě*. Ve kterém se oháněl pojmy, že náboženská svoboda je jedním z pilířů nově formovaného „lidově demokratického režimu“ a jakékoli

¹⁶⁸ VAŠKO, V., *Dům na skále*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2004. s. 16.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 117.

výpady vůči církvi jsou hodny zavržení a plynou z nepochopení situace. Zřejmě se snažili dosáhnout jen uchláhlení věřících, neboť již 21. dubna téhož roku byl zákon o jednotném školství, který vyřadil církev z podílu na výchově dětí, přijat. K této proticírkevní politice i vyjádřil papež Pius XII. ve svém velikonočním požehnání *Urbi et orbi* takto: „*Veliká hodina křesťanského svědomí udeřila. Ve vašem svědomí, jež se probudilo k plnému uvědomění si své odpovědnosti, není místa pro slepou důvěřivost těm, kteří nejdříve oplývají slibováním úcty k náboženství, ale potom se bohužel ukáží popěrači všeho toho, co je nám nejposvátnější. Ve vašem svědomí není místa pro strach, pro pohodlnost, pro nerozhodnost těch lidí, kteří v této rozhodující hodině si myslí, že mohou sloužit dvěma pánům. Vaše svědomí ví, že uskutečnění sociální spravedlnosti a míru mezi národy se nemůže nikdy dosáhnouti a zabezpečit, zavírají-li se oči „světlu Kristovu“ a otevírají-li se naopak bludnému slovu agitátorů, kteří popřením Krista a Boha kladou úhelný kámen a vratký základ své činnosti.*“¹⁷⁰ Citelnou ztrátu, kterou zaznamenala církev již měsíc po převzetí moci Komunistickou stranou Československa, bylo zrušení katolických novin, periodik a taktéž katolického nakladatelství. Právě ty hrály důležitou roli při obnově církve po druhé světové válce, a právě toho si zřejmě byli komunisté dostatečně vědomi. Argumentem pro zrušení byl údajný nedostatek papíru v tehdejší době, přestože v oběhu kolovalo mnoho propagandistických plakátů a brožur, které komunisté v hojném měřítku před volbami vyráběli.¹⁷¹

Nástup komunistického režimu citelně zasáhl Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje v otázkách jejich pedagogické a unionistické činnosti. Nejzřetelnější dopad měl samozřejmě na jejich pedagogickou činnost, neboť nový režim si nemohl dovolit, aby budoucí komunistickou mládež ovlivňovaly sestry cyrilky svým křesťanským působením. Byly jim nabídnuty pouze dvě varianty a to, buď vystoupení z řádu, nebo opuštění školy. Bylo jasné, že žádná sestra se nebude chtít vzdát své víry, a tak byly nuceně propuštěny a gymnázium v Brně na Lerchově ulici bylo ke dnu 1. září 1948 zestátněno. Budovu gymnázia využil nový režim pro školu Sboru národní bezpečnosti s internátem. Unionistickým sjezdům na Velehradě odzvonilo dne 16. května 1949, kdy Okresní velitelství národní bezpečnosti vyhlásilo následující: „zakazuje se na základě ustanovení čl. 3 odst. 1 zákona ze dne 14. 7. 1927 č. 125 Sb. Konání duchovních cvičení (exercicií) ve Stojanově na Velehradě, poněvadž není dostatečné záruky, že by projevy při těchto schůzkách odpovídaly lidově-demokratickému zřízení a že by další konání exercicií vylučovalo porušení veřejného pořádku. Nedodržení tohoto zákazu bude podle

¹⁷⁰ *Museum*. Brno: Růže Sušilova, 1947-1948, 75(1-5). sv. 1-5 s. 99. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:56a34580-5279-11e6-beb0-001018b5eb5c>

¹⁷¹ VAŠKO, V., *Dům na skále*, s. 72.

*citovaného zákona přísně stíháno.*¹⁷² Jak již bylo zmíněno, Marie Růžena Nesvadbová nezahálela, a přestěhovala do uvolněných exercičních prostor mentálně postižené děti z Brna spolu se sestřičkami, a tím tak zhatila plány místnímu národnímu výboru, který zde chtěl mít hotel. Co se týká působnosti sester v sociální oblasti, nebyly zavedeny zatím žádné velké změny, neboť nebylo nikoho, kdo by se jiný o tyto lidi staral, a také nebyla ani vůle k tomu, aby sestry někdo nahradil. Proto působení sester v oblasti sociální bylo zatím ponecháno tak, jak tomu bylo i před nástupem lidově demokratického režimu.¹⁷³

Všechna zaváděná opatření musela vzniknout nebo být alespoň schválena samotným Klementem Gottwaldem, který vyhlásil boj církvi následující rok po převzetí moci, neboť pochopil, že církev by v budoucnu mohla být velkou překážkou v jeho plánech. Dle archivních materiálů víme, že prohlásil o církvi následující: „*[Je třeba] izolovat církevní hierarchii, a tak připravit půdu k tomu, abychom jim [církvi] mohli zasadit další a poslední zdrcující ránu.*“¹⁷⁴ Církev v tehdejší době, a to především ta katolická, měla početnou základnu lidí v Československu, kteří se k ní hlásili, hrozilo ovlivňování věřících ze strany církve a tím ztráta vlivu státu. A velkou hrozbou pro lidově demokratickou republiku byly především církevní zahraniční kontakty, styky s Vatikánem se zdály značně nevhodné.

¹⁷² *Dopis Okresního velitelství národní bezpečnosti 16. 5. 1949.* Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁷³ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 74.

¹⁷⁴ *Církevní procesy padesátých let: [sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21. – 22. 5. 2002 v Praze].* Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2002. s. 15.

7.1. Odsouzené sestry v období komunismu

Zde bych si dovolila udělat odbočku, jež se týká pěti odsouzených sester z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje. První sestra, která byla odsouzena za svůj čin již v roce 1949 byla sestra Mariola Crháková, která v tehdejší době pobývala v Karlových Varech, kde učila náboženství. Po zatčení velmistra Rytířského řádu křížovníků s červenou hvězdou Ladislava Sirového se s dětmi v náboženství pomodlila Otčenáš za tohoto vězněného kněze. Tento čin se bohužel dostal na veřejnost, a tak sestra Mariola pobývala dva měsíce ve vazbě na Pankráci, až se na základě prezidentské amnestie Klementa Gottwalda dostala zpět na svobodu.

V roce 1950 byly odsouzeny sestra Alma Kolíková a Jeronýma Fabíková za stejný čin jako sestra Mariola. Tyto dvě sestry pobývaly v Liberci taktéž jako katechetky a v období, kdy byl farář Josef Toufar odsouzen za tzv. čichošťský zázrak, pomodlily se sestry v průběhu náboženství spolu s dětmi Otčenáš za uvězněného pana faráře. Protože jedno z dětí tento fakt sdělilo doma svému tatínkovi, jenž byl v SNB, ten neváhal a za vidinou přilepšení si ve svém kariérním žebříčku sdělil tento fakt svým nadřízeným. Ti obě sestry zatklly a byly odsouzeny k osmi letům vězení. Ve vězení však strávily pouze dva roky, poté byly propuštěny, avšak bylo jim zakázáno vykonávat jakékoli práce s dětmi, bylo jim dovoleno pracovat pouze manuálně, proto odešla na Velehrad, kde pracovala na zahradě spolu s dětmi z ústavu. Jeronýmu Fabíkovou toto věznění dosti poznamenalo na její psychice, a proto se rozhodla po propuštění na svobodu odejít z kongregace.¹⁷⁵

Sestru Damiánu Mikulkovou a Josafatu Šestákovou zatklly v roce 1961 za nelegální přepisování a šíření náboženské literatury a obě byly odsouzeny na osm měsíců vězení.

Mezi sestry, které byly vyslýchány v období komunismu, můžeme taktéž zařadit sestru Brigitu Potěšilovou, která byla zatknuta SNB z důvodu toho, že se starala o Jana Šrámka v období jeho internace v bytě v Brně, a komunisté se mylně domnívali, že by sestra mohla vědět něco o jeho ilegální činnosti. Po tří měsíčním držením v brněnské věznici na Cejlu byla však propuštěna zpět.

Zabavování škol na sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje dolehlo začátkem července roku 1950, kdy s těžkým srdcem musely sestry opustit jednak svůj hlavní dům, tak i gymnázium a ústav pro mentálně postižené spolu se svými chovanci v Brně na Lerchově ulici. Sestry spolu s třiceti pěti postiženými dětmi přesídlily do Filipova v okrese Rumburk, kde se nacházela

¹⁷⁵ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 60.

uvolněná budova a byla jim dána do užívání. Nově působící režim měl i neblahý vliv na zájemkyně o vstup do kongregace. Protože cílem bylo limitovat vliv církve, nikoli rozšiřovat jejich řady, bylo zakázáno vést noviciát, tudíž všech šestnáct čekatele v Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje, jež byly se sestrami v Brně, musely být propuštěny a poslány domů. Sestry z hlavního domu v Brně přesídlily spolu s generální sestrou na Velehrad, jež se stal sídlem kongregace v této době.¹⁷⁶

První akce vysídlování a nuceného přesunu řeholníků vešla do historie pod označením *Akce K*. Likvidací mužských klášterů a kongregací to však všechno nekončí. Dalším v pořadí, koho se tehdejší režim musel taktéž zbavit, bylo přes 11 896 řeholnic žijících v 32 řádech a kongregacích na našem území.¹⁷⁷

Tato likvidace ženských řeholnic dostala název *Akce Ř* a první dopad těchto opatření pocítily řeholnice na Slovensku. Akce proti církvi na území Slovenska začaly poněkud dříve, než tomu bylo na českém území, a tak *Akce R* na Slovensku začíná již 29. srpna 1950 a byla rozvrhnutá do 31. srpna téhož roku. Sestry z kongregace na Slovensku působily ve třech zařízeních: v útulně pro sirotky a staré lidi v Turzovce, v postrehabilitačním zařízení věnující se dětem po dětské obraně v Bratislavě a v ošetrovacím ústavu v Žilině na Boriku. Kromě Bratislavy musely sestry opustit jak Žilinu, tak i Turzovku. O tom, jak StB přišla večer 29. srpna do útulny v Turzovce referuje dochovaná kronika následně: „Do útulny prišli viacerí príslušníci ŠtB podvečer 29. augusta. Títo nariadili sestry predstavenej, Klemente Novákovej, aby si sestry zabalily svoje osobné věci, že ich prevezú do kláštiera v Novom Meste nad Váhom. Zariadenie ústavu, aj dementné deti majú zostať v budove, že v nasledujúci deň nastúpi iný personál.”¹⁷⁸ Sestry byly tedy soustředěny ve františkánském klášteře v Beckove okres Nové Město nad Váhom. Zde bylo soustředěno osmdesát jedna sester z šesti různých kongregací a řádů na území Slovenska. V Beckove však zůstaly jen krátce a brzy se přesouvaly do Uhrovice u Bánovce nad Bebravou, kde byl ústav pro duševně postižené děti. Zde pracovaly tři sestry s duševně postiženými dětmi do 14. srpna 1957, kdy je sestra představená odvolala na Moravu. Sestry z léčebny pro děti zasažené obrnou v Bratislavě sice neinternovaly do sběrných klášterů, ale léčebnu musely opustit také, a sedm z nich bylo umístěno v nemocnici milosrdných bratrů, dvě další z nich byly umístěny do nemocnice alžbětinek. Z léčebny se taktéž musely vystěhovat, proto našly dočasné ubytování v klášteře františkánek v Bratislavě–Prievoze, odtud se stěhují

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 49.

¹⁷⁷ VLČEK, V., *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Matice cyrilometodějská. Olomouc, 2004. s. 79.

¹⁷⁸ *Kronika kongregace sester na Slovensku*. nedatováno.

do vyprázdněného kláštera voršilek v Horském parku v Bratislavě.¹⁷⁹ Z Bratislavy pak byly všechny sestry přemístěny na do chlapeckého ústavu v Žilině–Boriku na výpomoc, který opouštějí 14. srpna 1957, kdy jsou stejně jako internované sestry na žádost sestry představené přemístěny na Moravu.

Řeholní domy	Činnost	Počet vystěhovaných sester
Turzovka	pečovatelství	4
Žilina–Borik	pečovatelství	4
Bratislava	pečovatelství	9

Tabulka č. 3: seznam vystěhovaných sester z ústavů na Slovensku r. 1950

Akce Ř se na českém území uskutečnila 28. září 1950, avšak již dne 25. září 1950 jsou všechny generální sestry všech řádů a kongregací svolány na Státní úřad pro věci církevní (SÚC) do Prahy. Zde je jim bez jakýchkoliv kompromisů oznámeno, že musí svůj řeholní majetek přenechat státním účelům a budou přestěhovány do sběrných klášterů a na různá místa určení. Tato místa byla vybírána strategicky daleko od velkých center a měst, a tak sestry byly velmi často přestěhovány do okrajových částí naší země, do budov, které ve velké míře byly velmi špatně udržované a sestry si zde v průběhu let musely vše vybudovat a opravit alespoň do podmínek, ve kterých se dalo úctyhodně žít. Na svůj nucený odchod z Brna vzpomínala pak sestra Marie Růžena Nesvadbová takto: „Rok 1950 dospěl k svátku sv. Václava mučedníka a patrona českých zemí. Za Protektorátu stříleli Němci naše české studenty v Kounicových kolejích právě před obrazem našeho národního světce. Na jeho svátek o několik let později, ve vlasti sice politicky svobodné, ale jinak rozbouřené, sjížděly se sestry všech řeholí, ze všech koutů Čech, Moravy a Slovenska, k nucenému pobytu v soustředovacích kláštorech. Tím se stal rok 1950 nezapomenutelným.“¹⁸⁰

Co se týče Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje jednalo se o 44 sester¹⁸¹, které byly nuceny přesídlit do Bílé Vody. Na svůj přesun si mohly vzít pouze malý kufr se svými osobními věcmi, zbytek majetku musel zůstat na místě, odkud byly vystěhovány. Internační tábor v Bílé Vodě, nacházející se na samých hranicích mezi Českou a Polskou republikou, byl určen jako internační tábor pro sestry z pěti různých kongregací a bylo sem přesunuto asi 135 sester. Jednalo se o vyklizený piaristický klášter, který byl jen velmi zřídka zařízen. Podařilo se mi

¹⁷⁹ DUBOVSKÝ, J. M., *Akcia rehoľníčky*. Matice slovenskej. Martin, 2001. s. 91.

¹⁸⁰ KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*, s. 76.

¹⁸¹ Původně k internaci mělo být soustředěno 47 sester, ale těžce nemocná sestra Metodějka Bařínková (kostní TBC) byla hospitalizována v období internace v nemocnici. Sestry Alma Kolíková a Jeronýma Fabíková byly zatčeny před internací do Bílé Vody.

získat svědectví sestry Jiřiny Kopecké, která zažila internaci v Bílé Vodě, a proto bych zde ráda přinesla autentické svědectví o tom, jak vypadala tato internace.

Řeholní domy	Činnost	Počet internovaných
Brno–Bystrc	pastorace	4
Karlovy Vary	katecheze	8
Litoměřice	katecheze a pečovatelsví	11
Mariánské Lázně	katecheze	7
Prostějov	katecheze	9
Stará Boleslav	exercicie	3
Zábřeh	pečovatelsví	5

Tabulka č. 4: seznam řeholních domů, které měly být určeny k internaci do Bílé Vody

Jméno sestry	Odkud byla internována
Magdalena Lekešová	Brno-Bystrc
Michaela Janigová	Brno-Bystrc
Immaculata Durčáková	Brno-Bystrc
Ildefonza Mazurová	Brno-Bystrc
Boleslava Jandová	Karlovy Vary
Cyrilka Šústková	Karlovy Vary
Mercedes Moštková	Karlovy Vary
Ludmila Kopřivová	Karlovy Vary
Blanka Záhumenská	Karlovy Vary
Anastázie Miklová	Karlovy Vary
Jiřina Kopecká	Karlovy Vary
Petronie Štěpančíková	Karlovy Vary
Vojtěška Kosečková	Litoměřice
Marta Lovečková	Litoměřice
Imelda Kozličková	Litoměřice
Tarzicie Hubáčková	Litoměřice
Mirjam Koliková	Litoměřice
Marietta Důbravová	Litoměřice

Klementína Kourková	Litoměřice
Marinella Fialová	Litoměřice
Hyacinta Dubanová	Litoměřice
Helena Bartončíková	Litoměřice
Česlava Jančová	Litoměřice
Markéta Herůfková	Mariánské Lázně
Tomáška Krajčová	Mariánské Lázně
Lucie Dadová	Mariánské Lázně
Irena Kaduchová	Mariánské Lázně
Gerarda Hobzová	Mariánské Lázně
Františka Jančovičová	Mariánské Lázně
Zdislava Hlaváčová	Mariánské Lázně
Bernadetta Zalčíková	Prostějov
Růžena Rašovská	Prostějov
Norberta Otáhalová	Prostějov
Augustina Kočarová	Prostějov
Perpetua Polívková	Prostějov
Bernarda Kosečková	Prostějov
Marcela Pochylá	Prostějov
Jana Holečková	Prostějov
Leonie Hercegová	Prostějov
Silvestra Mokrá	Zábřeh na Moravě
Celestína Dorociáková	Zábřeh na Moravě
Ludvíka Šimoníková	Zábřeh na Moravě
Veronika Fialová	Zábřeh na Moravě
Bohumíra Tománková	Zábřeh na Moravě

Tabulka č. 5: Jmenný seznam sester, které byly internovány v Bílé Vodě

7.2. Svědectví sestry Jiřiny Kopecké¹⁸²

Sestra Jiřina Kopecká se narodila dne 9. listopadu 1930 v Sebranicích u Litomyšle do křesťansky smýšlející rodiny. Byla svými rodiči spolu se svými osmi sourozenci vychovávána ve víře v Boha, o čemž také svědčí i to, že polovina jejich sourozenců si stejně jako sestra Jiřina vybrala duchovní cestu. Poprvé se setkává s Kongregací sester sv. Cyrila a Metoděje v době, kdy za druhé světové války, od roku 1943, působily sestry právě v Sebranicích u Litomyšle. Zde se staraly o výchovu dělnických sedláckých dětí, jejichž rodiče z důvodu náročnosti práce na polích neměli na děti čas. Sestry pečovaly i o mladou Jiřinu a po válce nabídly těmto dívkám, zda by nechtěly jít studovat k nim na Řádové dívčí gymnázium do Brna. Sestra Jiřina tedy neváhala a začala navštěvovat toto gymnázium, a přes týden bydlela na internátu, který byl pro dívky zde taktéž zřízen. V roce 1947, ve svých sedmnácti letech, vstupuje taktéž i do noviciátu. S příchodem roku 1948 se naskytla sestře Jiřina možnost jít učit náboženství do Karlových Varů, a tak se sestřička přestěhovala z Brna do Karlových Varů. Zde sestry vedly katechezi a rovněž se staraly o kněze, kteří se zde léčili a pobývali ve svém domě, který založil farář Leopold Prečan, jehož jméno taktéž neslo tzv. *Leopoldium*. S příchodem roku 1950 přišel taktéž zákaz vyučovat i náboženství jako řeholní sestra. Sestry se mohly rozhodnout, stejně jako sestřičky učitelky v Brně, zda buď odejdou z řádu a stanou se státními zaměstnanci nebo skončí úplně. Sestra Jiřina se odmítla vzdát kongregace, proto byla internována ve svých devatenácti letech spolu s ostatními sestřičkami v Bílé Vodě. Tam byly svezeny autobusem, který byl pro ně speciálně připraven, do kterého si mohly vzít pouze nejnnutnější věci a peřiny. Řidič autobusu ani netušil, kam má sestry zavést, jeho rozkaz zněl do Bílé Vody. Proto když přijel na místo určení, vysadil sestry před kostelem v 22:00 a řekl jim, ať si najdou místo, kde mají spát. Sestry za pomoci místních obyvatel našly piaristickou kolej, která měla sloužit k jejich internaci. V někdejší koleji sídlila na krátký čas před rokem 1950 výrobní KOH-I-NOOR, avšak v pohraničí se jí moc nedařilo, proto svoji činnost velmi brzy ukončila. Tento prostor ležel tedy ladem bez jakéhokoli zabezpečení, proto většina jeho vybavení byla rozkradena místními obyvateli. V období začátku internace se v samotné budově nacházela pouze jedna postel, v budově nebylo elektrické vedení ani toaleta, voda zde netekla. V takových podmínkách se tedy sestry ocitly. Až druhý den internace sestra Jiřina pochopila, že v Bílé Vodě nejsou internovány pouze ony, ale že je zde více kongregací. Podle jejích vzpomínek zde byly

¹⁸² Své působení během internace v Bílé Vodě zaznamenaly i sestry ze Společnosti Dcer křesťanské lásky sv. Vincenta de Paul in: *Kronika sester z let 1950–58*. Archiv Společnosti Dcer křesťanské lásky sv. Vincenta de Paul v Nitře, nepublikováno. Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul vede taktéž záznamy o internaci jejich sester v Bílé Vodě in: *Řádová kronika sester*. Mateřský dům Kongregace sester sv. Vincence de Paul Kroměříž.

umístěny taky vincentky z Kroměříže, sestry z Kongregace školských sester de Notre Dame z Horažďovic a karmelitky. Místní školské sestry de Notre Dame, které v Bílé Vodě měly ústav, poskytl sestřičkám alespoň jídlo a pití, aby pro začátek měly alespoň něco. Protože sestry měly ještě ze svých řeholních domů nějaké peníze, mohly si za ně nakoupit i nějaké potraviny v místním obchodě. Později bylo sestrám umožněno pomáhat se sklizní cukrovky a brambor na poli v nedalekých Heřmanicích. A tak sestry pracovaly za malou úplatu na polích. Druhý problém kromě obživy bylo zajistit v nevybaveném klášteře alespoň trošku tepla, aby zde sestry se začínající zimou nezmrzly. Díky povolení od místního správce mohly sestry vysbírat okolní les a pokácet část označených stromů, a tím získat dřevo na podpal do kamen. Sester z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje bylo v Bílé Vodě čtyřicet. A protože první rok zde jen živořily a žily z milodarů ostatních či z toho, že si vydělaly nějaké jídlo či peníze prací na poli či dráním peří v zimě, které pokrylo pouze nákup jídla, rozhodla Marie Růžena Nesvadbová, že mladé sestry spolu se sestrou Jiřinou přesune do fungujících ústavů, kde by mohly pracovat.¹⁸³

Zmíněná sestra Jiřina opouští Bílou Vodu již v roce 1951 a přesouvá se do ústavu pro mentálně postižené chlapce na Velehrad. Stejný osud však neměly všechny mladé sestry, internované v Bílé Vodě. Do ústavu na Velehrad odešlo pouze osm sester z čtyřiceti sedmi internovaných. Avšak již v září téhož roku nastává další změna. Sestry do třiceti let musely odejít pracovat do Krásné Lípy. Jednalo se o deset sester v daném věku, které byly zaměstnány v továrně na výrobu punčoch ELITE do roku 1952. Ty se pak po roce svého působení stěhují do továrny na zpracování lnu TEXLEN v Bernaticích u Trutnova. U sester ve věku třiceti až třiceti pěti let bylo rozhodnuto, že odejdou pracovat do Javorníka. Těchto sester v Bílé Vodě bylo dvacet sedm a své uplatnění našly v OP Prostějov, kde šily oblečení do roku 1956.¹⁸⁴ V této nelehké době pro sestry jak i pro samotnou církev se snažila Marie Růžena Nesvadbová své sestry na různých místech povzbuzovat alespoň svými dopisy. V jednom z nich píše: „*Nebojte se, Bůh je s námi! Jednejte rozvážně a odhodlaně! Ozbrojte se modlitbou a pevností! Církev potřebuje tu a tam očisty. Tím se oddělí koukol od pšenice. Třeba s důvěrou v Boha vyčkat a přijat, co nám určil.*“¹⁸⁵

Ústavy, které z počátku byly ponechány ve vlastnictví sester, se od roku 1951 stávají majetkem Charity, a sestry jsou tedy zaměstnávány v ústavech a pobírají za tuto práci měsíční

¹⁸³ Z ústního svědectví se sestrou Jiřinou Kopeckou dne 15. 9. 2020.

¹⁸⁴ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 50.

¹⁸⁵ *Dopis Marie Růženy Nesvadbové [rok 1951]*. Archiv kongregace sester Velehrad.

mzdu ve výši 518 Kčs. Staré sestry, které nemohly být již zaměstnány z důvodu svého věku, pobírají sice důchod, ten ale činil pouze 190 Kč, tudíž veškeré jejich výdaje na stravu a bydlení byly hrazeny z peněz zaměstnaných sester.¹⁸⁶

Velehrad do roku 1952 vzdoroval úspěšně snahám o znárodnění domu sester na ulici Hradišťská 142, v červenci však bylo rozhodnuto, že z domu sester bude zbudována základní škola a zbytek prostoru bude využit pro ubytovací kapacity zaměstnanců školy. Všechny tyto sestry spolu se svými chovanci (jednalo se asi o sto třicet osob) byly přestěhovány do uvolněného minoritského kláštera v Krnově. Zde stejně, jako tomu bylo na mnoha místech, které byly určeny jako přechodné bydliště pro ústavy spolu se sestrami, panovaly poměrně špatné životní podmínky. I přes značné opravy, které provedly sestry svépomocí, se musely nakonec rozhodnout o podání žádosti k přidělení jiného prostoru pro ústav, kde by panovaly snesitelnější životní podmínky. A tak se v roce 1957 ústav s mentálně postiženými dětmi¹⁸⁷ stěhuje do opuštěného zámečku v Jindřichově u Krnova.¹⁸⁸

S rokem 1952 je taktéž spjat ještě jeden přesun, a to z Filipova u Rumburka odcházejí sestry spolu s mentálně postiženými dívkami v důsledku nevyhovujících podmínek do Dolního Podluží.

Sestrám zaměstnaných v podniku TEXLEN¹⁸⁹ bylo umožněno již v roce 1954 zanechat této práce a začít se věnovat sociální péči v ústavech, kde byl velký nedostatek personálu. Sestrám z podniku OP Prostějov bylo umožněno až v roce 1957 odejít a věnovat se taktéž péči o mentálně postižené anebo senilní lidi. Díky velkému nedostatku lidí pracujících v této sféře bylo sestrám umožněno vrátit se zpět ke svému původnímu poslání sociální péče, i přestože od nástupu komunistického režimu sestry tyto ústavy již nemohly vlastnit. Ústavy byly ve vlastnictví *Charity* a vedení ústavů měla na starost správkyně ústavu s odpovídajícím kádrovým profilem. Od roku 1960 tyto ústavy začínají přímo spadat pod sociální odbory okresních národních výborů a ze všech ústavů musely být odstraněny všechny náboženské předměty a kříže, které zde nemohly zůstat.¹⁹⁰ V roce 1957 bylo dovoleno sestrám ze Slovenska, Žiliny a Uhrovice, přijít na Moravu a byly umístěny v Horním Žlebu u Děčína do domova důchodců. Zde měly na starost péči o čtyřicet důchodců, avšak v této práci setrvaly jen do 1. srpna 1959,

¹⁸⁶ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 52.

¹⁸⁷ Na tento okamžik vzpomíná i sestra Štěpánka Kaláčová, která v ústavu dlouhá léta vařila pro sestry a postižené děti. Viz: Rozhovor se sestrou Štěpánkou Kaláčovou ze dne 25. 10. 2020, Velehrad.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 52.

¹⁸⁹ *Zpráva Oděvních závodů Jiřího Wolkra Prostějov o zrušení pracovního poměru ze dne 16. 3. 1956*. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁹⁰ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 60.

poté byly poslány na Velehrad do Stojanova a do Krásné Lípy.¹⁹¹ V Horním Žlebu působily i dvě zatčené sestry Josefata Šestáková a Damiána Mikulková.

Domov důchodců *Marta* v Prostějově k 1. srpnu 1960 měl pouze čtyři sestry, které mohly pracovat v tomto domově. Na základě dohod, které sestry měly, měl následovat odchod ze sociálních zařízení vždy v případě, že by počet řeholnic poklesl na čtyři sestry.¹⁹²

K tomuto poklesu došlo k 1. srpnu, a tak sestry opouštějí Prostějov a odebírají se do ústavu na Velehrad. Nedaleko Filipova, kde sestry působily v ústavu, zakoupily sestry v roce 1960 na své vlastní náklady domek pro rekreaci a ubytování příbuzných, kteří by je přijeli navštívit. Domek se nacházel nedaleko Filipova v obci Dolní Podluží. Protože tento dům nemohl být majetkem kongregace, byl napsán na sestru Karafiátovou a Potěšilovou.¹⁹³

Dne 19. června 1961 bylo rozhodnuto, že všechny staré sestry se musí vystěhovat do Bílé Vody, kde měl být zřízen pečovatelský dům pro staré řeholní sestry. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v tehdejší době čítala osm sester včetně Marie Růženy Nesvadbové, které spadaly do této kategorie. Jednalo se konkrétně o sestru Anunciátu Roubalovou, Klementu Novákovou, Anežku Hudcovou, Blaženu Bršlíkovou, Mariettu Důbravovou a Ludmilu Kopřivovou¹⁹⁴. I přes jejich věk si sestry dokázaly opravit tento dům č. 8 v Bílé Vodě a udělat si z něho alespoň částečně příjemné bydlení.

Pro některé z nich se tak tento dům stal posledním působištěm, o čemž svědčí i to, že sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje mají na místním hřbitově své hrobky zemřelých sester, které dnes již jen upomínají na fakt, že některé sestry zde našly místo věčného odpočinku, avšak jejich ostatky byly v roce 2020 převezeny na Velehrad do společného hrobu sester. Své poslední působiště zde našla i Marie Růžena Nesvadbová, která dne 12. března 1963 zemřela ve věku osmdesáti pěti let. Její zádušní mši v Bílé Vodě sloužil pražský biskup František Tomášek za přítomnosti mnoha zúčastněných osob, poté bylo tělo Marie Růženy Nesvadbové převezeno na Velehrad, kde byla taktéž pochována. Ještě před svou smrtí ustanovila za svou nástupkyní sestru Eymardu Muselíkovou¹⁹⁵, která působila v ústavu v Jindřichově.

¹⁹¹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 44.

¹⁹² Z rozhovoru se sestrou Václavou Dudovou dne 23. 10. 2020.

¹⁹³ *Kronika komunit Krásná Lípa, nedatováno*. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁹⁴ *Seznam sester, které byly umístěny do Bílé Vody, 1950*. Archiv kongregace sester Velehrad.

¹⁹⁵ *Seznam generálních představených*. Archiv kongregace sester na Velehradě.

Stejně tak, jako v Dolním Podluží i v Pitárné zakoupily sestry domek v roce 1964, který měl sloužit k rekreaci sester a jejich příbuzných. Nacházel se nedaleko ústavu v Jindřichově, kde sestry působily. Tento dům byl taktéž napsán na jednu ze sester.¹⁹⁶

Rok 1965 se nesl ve znamení úlev, kdy sestrám bylo umožněno dostudovat si příslušné školy se specializací na sociální péči. Tuto možnost využily čtyři sestry ke studiu na VŠ, sestra Otilie Kaňová vystudovala střední pedagogickou školu a třináct sester vystudovalo zdravotní školu. Sestry tohoto uvolnění využily taktéž pro složení řidičských zkoušek, kdy do řeholních domů Velehrad, Skalička, Krásná Lípa a Jindřichov sestry taktéž zakoupily auta, které měly posloužit k osobním účelům při návštěvě jednotlivých domů nebo pro návštěvu k lékaři.¹⁹⁷

V důsledku II. vatikánského koncilu změnilly sestry svůj řeholní šat, který byl pro tehdejší dobu již překonaný. Po schválení této změny v Římě se rozhodly sestry obléknout nové řeholní roucho na slavnostní den. A nenašly by snad slavnější den pro svou kongregaci, než byl Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, 5. července 1967. Nové oblečení¹⁹⁸ sester se skládalo z černých šatů, bílé vestičky, černého závoje s bílým okrajem a dvojramenného cyrilometodějského kříže.¹⁹⁹

Šedesátá léta minulého století byla ve znamení částečného zlepšení poměrů, které panovaly na našem území. Součástí toho byly i malé ústupky, které byly sestrám poskytnuty, jako byla například již zmíněná možnost dostudovat si své vzdělání. V tomto období byly taktéž na sestry kladeny dotazy, zda by se znovu nemohly ujmout svého poslání, jímž byla pastorece. Sestry se tak v období uvolněných poměrů mohly ujmout částečně této činnosti, kdy působily v blízkém okolí Velehradu, a to v Uherském Hradišti a ve Vnorovech, ale také i v Karviné.²⁰⁰ Tato situace se mění s nástupem roku 1970, kdy veškeré malé komunity musely být zrušeny a sestrám je opět zakázáno věnovat se pastorači a je jim povolena pouze sociální činnost. S uvolněním poměrů souvisí i to, že po dlouhé době bylo dovoleno v roce 1969 otevřít noviciát, do kterého vstoupily v březnu sestra Marietta Důbravová, Ludmila Juříková, Mirjam Výstupová, Bernardetta Smažáková, Pavla Jančová a v srpnu nastupuje do noviciátu sestra Václava Dudová a Helena Řezáčová.²⁰¹

¹⁹⁶ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923—1997*, s. 61.

¹⁹⁷ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924—1990*, s. 71.

¹⁹⁸ Toto oblečení sestry nosí dodnes.

¹⁹⁹ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924—1990*, s. 71.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 93.

²⁰¹ *Kronika komunity Velehrad. Kongregace sester na Velehradě*.

O tom, jak prožívala svůj noviciát na Velehradě, se se mnou o vzpomínky podělila sestra Václava Dudová. Ta přicházela na Velehrad do kláštera s vidinou, že se bude starat o postižené děti, k nimž měla vztah a velmi se na tuto práci těšila. Po dvou měsících se ujala na čas práce ve skladu a v administrativní činnosti, kde měla zastoupit paní, která byla v té době na nemocenské dovolené. Tato paní však velmi brzy záhy umírá a sestra proto tuto činnost vykonávala osm a půl let pod komunistickou vedoucí, na které má své dobré i špatné vzpomínky. Po osmi a půl letech bylo rozhodnuto, že sestra Václava nemůže jako jedna z řad nepřátel režimu tuto funkci dále vykonávat, a tak sestra s radostí odchází do Stojanova starat se o mentálně postižené chovance, kde setrvala po celou dobu komunismu.²⁰²

Důležitý mezník ve fungování Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje sehrálo povolení z Říma dne 25. června 1976, ve kterém bylo vymezeno, že kongregace je přímo podřízena Apoštolskému stolci.²⁰³ Sestry se nadále věnují své práci v ústavech a žijí ve svých komunitách a domech beze změny do roku 1988. S příchodem tohoto roku je sestrám povoleno znovu otevřít noviciát, do něhož vstupují tři sestry, Irena Řezáčová, Sávie Tumová, Terezitta Neupauerová. Těm je umožněno pracovat v ústavech nebo v charitních domech, proto si vyberou za své působiště ústav na Velehradě.²⁰⁴ Tento zákaz noviciátu od padesátých let do osmdesátých let s výjimkou jednoho roku 1969 však neznamenal, že by žádné sestry neměly zájem o to být součástí kongregace. Tyto žadatelky nemohly být přijímány do kongregace, ale byly vedeny tajně v malých společenstvech, které sestry měly. Jednalo se především o domy a byty, které sestry vlastnily. Počet takovýchto ilegálních žadatelek žijících v civilu spolu se sestrami bylo čtyřicet dva.²⁰⁵

Zlomový 17. listopad 1989 dodal sestrám naději na lepší zítřky, které by mohly konečně kongregaci po letech omezování čekat. Tehdejší generální představená Otilie Kaňová žila v Bílé Vodě, proto na den 28. prosince 1989 svolala generální radu do Bílé Vody, aby se společně domluvily, jakým způsobem se bude postupovat v případě, že by došlo k navrácení zabavených budov. Generální rada se usnesla, že strategické body pro kongregaci jsou následující: kongregace nejvíce touží po vrácení svého bývalého generálního domu na Velehradě, Hradištská 142, který jim byl zabaven z důvodu vybudování školy na tomto místě.

²⁰² *Vzpomínky sestry Václavy Dudové na období jejího noviciátu. Z rozhovoru se sestrou Václavou Dudovou dne 23. 10. 2020.*

²⁰³ *Potvrzení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje za řeholní společnost papežského práva. Archiv kongregace sester na Velehradě.*

²⁰⁴ *Pokyny Sekretariátu vlády České socialistické republiky pro věci církevní č. 57/88. Archiv kongregace sester na Velehradě.*

²⁰⁵ DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny kongregace sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*, s. 152.

Druhou prioritou představovalo navrácení pozemků v Brně na Lerchově 65, které vlastnily sestry od svých začátků.²⁰⁶

Místo působení	Činnost	Doba působení	Důvod odchodu
Filipov	Ústav pro mentálně postižené děti	1950–1952	přelož do Dolního Podluží
Javorník	šití kabátů OP Prostějov	1951–1956	odchod do ústavu
Krásná Lípa	výroba punčoch ELITE	1951–1952	Odchod do Bernartic u Trutnova
Bernartice u Trutnova	zpracování lnu TEXLEN	1952–1956	odchod do ústavů
Dolní Podluží	Ústav pro mentálně postižené děti	1952–1980	odchod sester do důchodu
Krnov	Ústav pro mentálně postižené děti	1952–1957	odchod do Jindřichova
Jindřichov	Ústav pro mentálně postižené děti	1957–1985	odchod na Velehrad
Děčín	Ústav pro mentálně postižené děti	1957–1959	odchod do dalších ústavů
Krásná Lípa	Domov důchodců	1955–1985	odchod do důchodu
Litoměřice	Úklid kostela a výpomoc na faře	1972–2000	Odchod na Velehrad

Tabulka č. 6: Umístění sester od roku 1950 do roku 1989

²⁰⁶ Z ústního svědectví sestry Václavy Dudové ze dne 23. 10. 2020, Velehrad.

8. PŮSOBENÍ SESTER OD ROKU 1989 AŽ DO SOUČASNOSTI

Po roce 1989 bylo nejdůležitější, aby sestry v plné míře mohly obnovit své působení, a to i díky znovuoobnovení činnosti Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje ke dnu 1. února 1990.²⁰⁷ To by však nešlo bez toho, aniž by jim byl vráceny prostory, které sloužily sestřám k vlastnímu užívání. U většiny budov byly uzavřeny nájemní smlouvy, které stále běžely, tudíž sestry se hned po pádu režimu nemohly vrátit do svých budov a musely setrvat mnohdy tam, kde žily doposud. A tak některé sestry žily stále v Bílé Vodě, na Stojanově, ve Skaličce či v kongregačních domech zakoupených v období komunistického režimu. Při první vlně církevních restitucí mohly žádat sestry jeden svůj objekt, proto bylo nejprve zažádáno o původní generální dům na Velehradě na Hradištské 142, i z důvodu toho, že zde sestry po celou dobu působily a měly zde zázemí. Zde byla stále základní škola, jež měla podnájemní smlouvu do roku 1999 a na školy se vztahovala desetiletá lhůta, ve které si měly školy najít nové působiště nebo si ho vystavit. Tak sestry zde pomalu vedly opravy na své náklady a započaly s výstavbou dalšího patra v roce 1998. K přestěhování došlo až v roce 2000, kdy byly ukončeny všechny stavební práce na domě.²⁰⁸ Od roku 1993 Velehrad plní funkci *Charitního domova pro řeholnice* a je sídlem noviciátu a rovněž hlavním domem české provincie.

V roce 1991 mohly žádat sestry podle nového zákona o další navrácení svého majetku, ale již zde nebylo stanoveno, kolik svých budov mohou sestry žádat zpět. Generální rada si vybrala objekt v Brně, jenž byl od počátku spolu s Velehradem považován za základnu kongregace. Brno se stalo základnou pro sestry, a to především v jejich poslání vzdělávat chudé křesťanské dívky. Sestry na základě zákona č. 338/91 Sb. a novely č. 298/90 Sb. mohly opět obnovit svou pedagogickou činnost, neboť jim byly navraceny obě budovy na Lerchově 65 i 63.²⁰⁹ Dle rozhodnutí kongregace byla ke dni 20. září 1991 zbudována a uvedena do provozu Cyrilometodějská základní škola v budově Lerchova 65, Brno. Protože v období komunismu byla tato budova využívána rovněž na školu, ale státní, zaznamenala statika domu a její používání značné opotřebení, které bylo nutné odstranit, aby byla zajištěna bezpečnost dětí ve škole. V období prvního školního roku 1991/1992²¹⁰ byla spolu s církevní školou v budově stále ještě státní základní škola, a tak se postupovalo v opravách pomaleji. Mělo to však i svou výhodu, objekty, které stále byly v nájmu a nebyly do té doby navraceny kongregaci, musely

²⁰⁷ *Obnovení činnosti Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje č. 26/90.* Archiv kongregace sester na Velehradě.

²⁰⁸ Z rozhovorů s komunitou sester z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě, dne 11. 11. 2020.

²⁰⁹ *Ústřední národní výbor církevní oddělení: Souhlas o uvolnění objektů v Brně Lerchova 65 a 63.* Archiv kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.

²¹⁰ *Zřizovací listina Cyrilometodějské základní školy v Brně.* Kopie v archivu sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.

platit nájem přímo kongregaci, ta pak mohla veškeré opravy financovat i z peněz, které vybrala za nájem svých budov. Díky obětavosti dárců, ušetřených peněz jak od kongregace, tak i od samotných sester, mohly být tyto opravy provedeny co nejdříve, aby budovy mohly opět plnit plnohodnotně svůj účel. Přestože Cyrilometodějská základní škola je v rukou kongregace, není zde v dnešní době stanovena podmínka víry při přijímání žáků do školy.²¹¹

Pokud se vrátíme k osudu dívčího gymnázia v Brně, kdy bylo v roce 1989 jasné, že již jen dívčí gymnázium není reálné obnovit, neboť oddělování pohlaví z hlediska vzdělání již byl dávno překonaný jev. Sestry si však chtěly zachovat alespoň ráz křesťanských hodnot, které by se dodržovaly na znovuobnoveném gymnáziu. Cesta k obnově vzdělání byla však velmi dlouhá. V kongregaci nebyly sestry s potřebným pedagogickým vzdělání, neboť starší profesorky byly všechny v důchodovém věku a ostatním nebylo za minulého režimu umožněno dosáhnout potřebného vzdělání. Sestry rovněž zamýšlely vést gymnázium z velké části vlastními silami, což i s ohledem na snížení počtu sester nebylo příliš reálné. Zpočátku tedy část učitelského sboru tvořily také věřící učitelky, které nebyly součástí kongregace.²¹² Později se ukázalo, že bude zapotřebí provést změnu, neboť tento systém moc nefungoval. V budově na Lerchově 63 sídlilo státní gymnázium, které využívalo tyto prostory v období komunismu. Po pádu režimu bylo rozhodnuto, že toto gymnázium si zbuduje svoji vlastní budovu na Veverí a přesídlí zde pod názvem Gymnázium Matyáše Lercha. Protože stavba byla dokončena až necelých šest let po revoluci, začíná Cyrilometodějské osmileté gymnázium svoji činnost až v školním roce 1996/1997. Spolu s gymnáziem byla v této budově taktéž otevřena Cyrilometodějská střední pedagogická škola, kterou spolu i s gymnáziem vedou sestry dodnes.²¹³

S rozpadem Československa a rozdělením země v roce 1993 na Českou republiku a Slovenskou republiku bylo rozhodnuto o zřízení samostatné Slovenské provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, které byly navráceny objekty v Turzovce, Žilině na Boriku a v Bratislavě sestry zakoupily již během komunismu svůj vlastní dům. Tato slovenská provincie si dnes žije svým vlastním životem.

Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje se podařilo rozšířit svou působnost za hranice našeho státu, a to, když v roce 1995 odchází část sester do Ruska, do města Kursk, kde založily katolickou komunitu, ta je později v roce 1996 přesunuta na Ukrajinu do Čechohradu, kde se

²¹¹ Z rozhovoru se sestrou Stanislavou Tumpešovou ze dne 25. 9. 2020, Velehrad.

²¹² Z rozhovoru se sestrou Marií Cívínovou ze dne 15. 10. 2020, Velehrad.

²¹³ Z rozhovoru se sestrou Ludmilou Šimšíkovou 16. 10. 2020, Velehrad.

pokusili sestry spolu s otcem Milanem Šášikem vést katolickou obec. Sílicí napětí na Ukrajině spolu s citelným nedostatkem sester dohnalo Kongregaci v roce 2009 k odchodu.²¹⁴

Sestry dnes působí na Velehradě, v Brně, na Tetíně a v Olomouci. Kongregace pro sestry v Brně zakoupila pozemek na ulici Bílého 9, kde sestry momentálně žijí ve svém kongregačním domě, který je v blízkosti jejich základní školy a gymnázia. Do Tetína se sestry dostaly z Prahy na popud toho, že v Tetíně bude zřízena rekonvalescence pro faráře a horní patro tohoto domu bude přebudována na byty, které budou sloužit sestrám, jež o ně budou pečovat. Tato vidina se však nenaplnila, v Tetíně byly vybudovány byty pro dvě sestry, ty pracovaly v místní *Charitě*, avšak nemovitost v Tetíně je arcibiskupským majetkem, sestry zde jen bezplatně bydlí za to, že pomohly opravit tyto vikariátní domy, které zde arcibiskupství má. Do Olomouce odcházejí dvě sestřičky na žádost biskupa Josefa Hrdličky, o něhož a o domácnost²¹⁵ se v současné době starají.

Z hlediska sociální péče je současná Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje orientována na svůj vlastní dům *Chráněného bydlení*, který stojí na jejich pozemku na Velehradě v ulici Zahradní 325 a o jeho zbudování se sestry v roce 2010 zasloužily. Toto bydlení je určeno pro osm lidí s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením a sestra Václava Dudová je vedoucí tohoto bydlení.

Co se týče pastorage, je dnešní náplní kongregace především vzdělávání žáků v křesťanských zásadách, výuka katecheze a starost o vedení exercičního domu Stojanov, který je majetkem arcibiskupství.

Současná kongregace čítá dnes padesát sester, kdy dvanáct sester žije v Brně, dvacet osm sester žije na Velehradě, 8 sester spravuje Stojanov a 2 sestry jsou na Tetíně.

²¹⁴ Z rozhovoru se sestrou Václavou Dudovou 23. 10. 2020. Velehrad.

²¹⁵ *Kronika Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje 1923–1997*, s. 227.

Seznam generálních představených	Období generalátu
Marie Růžena Nesvadbová	1928–1963
Eymarda Muselíková	1963–1969
Karmela Důbravová	1969–1987
Otilie Kaňovská	1987–1993
Alberta Baklíková	1993–1999
Kateřina Němcová	1999–2011
Václava Dudová	2012–2017
Markéta Husaříková	2017–doteď

Tabulka č. 7: Seznam generálních představených od jejího vzniku po současnost

9. ZÁVĚR

Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje je řeholní institut papežského práva zformovaný na území dnešní České republiky, jehož počátky lze vysledovat k Cyrilometodějské laické družině v roce 1925. Kongregace byla od svého počátku bytostně spjata s významným církevním centrem střední Evropy – Velehradem, který se stal rovněž střediskem obnovených snah unionistického hnutí v římskokatolické církvi na přelomu 19. a 20. století. Unionistické hnutí hlásalo a prosazovalo myšlenku jednoty všech křesťanů v cyrilometodějském duchu, tedy v duchu světců Cyrila Metoděje, kteří ve své době vystupovali jako přední zástupci dosud nerozdělené církve a čerpali tak v rámci svého působení při šíření církevního učení rovněž z bohaté tradice křesťanské Byzance. I tyto myšlenky církevních bratří stály v pozadí vzniku Kongregace a do určité míry formovaly její další osudy. Na konci 19. století a začátkem 20. století se setkáváme nejen v našem prostředí s tím, že dochází k zbudování několika ženských kongregací.²¹⁶ Bylo to zapříčiněno snahou reagovat na tehdejší situaci, která nastala po průmyslové revoluci ve společnosti. Kongregace vznikající v tomto období se především orientovaly na vzdělání a sociální otázky, které byly nejpálčivějším problémem.²¹⁷

Cyrlometodějská laická družina se stala místem setkávání a přípravy budoucích sester Kongregace na jejich řeholní život. Se vznikem samotné Kongregace je nerozlučitelně spjata několik osob, jmenovitě se jedná o zakladatelku Kongregace Marii Růženu Nesvadbovou, Msgre. Jana Šrámka a Metoděje Marvana. Marie Růžena Nesvadbová, původně členka III. řádu Sv. Dominika navázala na myšlenky olomouckého arcibiskupa a velkého propagátora cyrilometodějských myšlenek – ThDr. Antonína Cyrila Stojana – a po jeho smrti se ujala realizace plánu na založení řeholního řádu vyznávajícího tyto cyrilometodějské hodnoty. Díky její usilovné práci, kdy se nejprve musela vypořádat se svým odchodem od dominikánek a přes útrapy, které ji tato kongregace způsobila, se nevzdala svého plánu realizovat výstavbu nové kongregace. Msgre. Jan Šrámek, ministr práce a sociálních věcí, jakož i pozdější předseda vlády, se posléze stal oficiálním žadatelem o souhlas k vytvoření Kongregace, neboť Marie Růžena Nesvadbová byla ještě v době podání žádosti stále členkou kongregace sester dominikánek, tudíž tento souhlas nemohla podat osobně. Metoděj Marvan přispěl ke vzniku Kongregace vytvořením jejích stanov a po celou dobu svého života byl rovněž oddaným rádcem

²¹⁶ ČAŇOVÁ, E. *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, s. 23–24.

²¹⁷ Tamtéž, s. 14.

a pomocníkem všech sester. Proto právě tyto dva zmiňovaní duchovní se těší té úcty, že jsou považováni za spoluzakladatele Kongregace.

Co se týká finančního zabezpečení kongregace bylo typické, že stát a instituce uzavíraly mezi sebou smlouvy, z kterých plynuly peníze, jež mohly být využity na spravování kongregace. Druhou možností, jak sestry získávaly peníze bylo díky darům dobrovolníků nebo v důsledku pořádaných sbírek. Proto se můžeme v práci dočíst o pořádání sbírek, které byly schváleny olomouckým nebo brněnským ordinariátem.

Mezi svá hlavní poslání si sestry sv. Cyrila a Metoděje zvolily pastorační a sociální činnost za současné propagace myšlenek unionistického hnutí. Církevní souhlas k vytvoření Kongregace sestry získaly 17. srpna 1927 a ihned se pustily do realizace svých záměrů. Do začátku druhé světové války sestry působily v sociální sféře a ve vzdělávání mladých dívek, a to v Brně, Skaličce, na Stojanově, na Velehradě, v Ernestiniu, Považském Podhradí, v Sušilových kolejích. S nástupem nacismu souvisí i dočasné zabránění majetku, a to v Brně a na Velehradě, avšak sestry i v této době rozšiřují dočasně své působení, a to do Těšan u Brna, Sv. Jana pod Skalou, Sebranice u Litomyšle.

Po válce sestry pracují na obnově mnoha zničených budov, které jsou jim navráceny, avšak brzký nástup komunismu jim tyto plány opět zhatí. V období komunismu nemohly sestry přijímat nové členky do Kongregace s výjimkou od roku 1968 do roku 1970, kdy mohly krátce nové sestry vstupovat do Kongregace. Činnost sester během komunistického režimu byla značně omezena, pouze ústavy, které nebylo možné zrušit se zachovaly, zbytek sester byl poslán v září 1950 do internace do Bílé Vody. Během internace byly sestry zaměstnány v různých podnicích, kde musely pracovat za minimální plat.

S příchodem Sametové revoluce a změnou poměrů nastává obrat k lepšímu. V důsledku represí v dlouhém období komunistického režimu (zejména co se zákazu přijímání nových sester týče) ovšem došlo ke značnému snížení počtu sester v kongregaci, tento konkrétní negativní dopad dřívějších represí nicméně zasáhl prakticky všechny řeholní řády a instituce působící na našem území.

Přestože se sestry od svého vzniku musely potýkat s mnoha překážkami, které jim byly do cesty staveny, dokázaly přežít až do dnešních dnů. Sestry si tuto okolnost vysvětlují tak, že *Bůh stál vždy při nich a nechtěl, aby tato kongregace zanikla.*²¹⁸ V současné době čítá Kongregace

²¹⁸ Ústní informace, sestra Václava Dudová.

působí na čtyřech místech na území České republiky, vedle generálního domu na Velehradě a sídla Kongregace v Brně, jde rovněž o Olomouc a Tetín. Po rozdělení Kongregace v roce 1993 působí také slovenská provincie na několika místech na území Slovenské republiky.

Tato diplomová práce čerpá především ze studia archivů samotné Kongregace, v dostupné míře také z dalších existujících pramenů a sekundární literatury, která s přihlédnutím k relativně krátkému působení Kongregace není příliš početná. Při vypracování své diplomové práce jsem se potýkala s problémy, které pramenily ze studia neuspořádaných archivů, které zabraly delší čas, než jsem očekávala. V rámci vytyčeného cíle této práce jsem se snažila zmapovat působení kongregace jako celku od samotných počátků až do současné doby. Prostor pro další bádání spatřuji zejména v působení kongregací v zahraničí, jelikož tato práce se primárně zabývá činností Kongregace sv. Cyrila a Metoděje na území dřívějšího Československa, a po rozpadu Československa jsem se věnovala pouze české provincii. Co se týká obrazových materiálů, zařadila jsem do své práce především fotografie ústavů a fotografie sester z každodenního života. Do příloh jsou zahrnuty i fotografie generálních představených v příslušných letech, bohužel ne všechny se mi v archivu podařilo dohledat, proto jsou zde uvedeny jen ty, které jsem našla.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

PÍSEMNÉ PRAMENY:

Všechny níže uvedené prameny jsou součástí Archivu Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje uloženého v hlavním domě kongregace na Velehradě:

Bělovodská kronika 1961–1997.

Denní pořádek v internátě při řádovém dívčím gymnásium v Brně.

Domácí řád internátu při řádovém dívčím gymnáziu v Brně.

Dopis generální představené Marie Růženy Nesvadbové, 11.4.1936.

Dopis Marie Růženy Nesvadbové [rok 1951].

Dopis Okresního velitelství národní bezpečnosti 16. 5. 1949.

Dopis ONV v Uherském Hradišti, č. 16/5 1949.

Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956–1970.

Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956–1970.

Kronika komunity Krásná Lípa.

Kronika komunity sester cyrilometodějek v Litoměřicích.

Kronika komunity Stojanov.

Kronika komunity Velehrad.

Kronika Kongregace sester na Slovensku.

Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923—1997.

Kronika ústavu v Brně.

Obnovení činnosti Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje č. 26/90.

Odvolání Kongregace sester cyrilometodějských proti postátnění řádového dívčího gymnásia ze dne 7. října 1948.

Okresní školní rada v Brně, rok 1934.

Opis zakládací listiny Nr. Cons. 12. 786.

Pensionát a soukromé dívčí gymnázium v Brně na Lerchově ulici.

Pokyny Sekretariátu vlády České socialistické republiky pro věci církevní č. 57/88.

Potvrzení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje za řeholní společnost papežského práva.

Pravidla o přijímání chovanců do ústavu pro děti duševně úchylné v Brně.

Přemístění pomocné školy z ulice Veverčí 27 do ul. Lerchova 65.

Seznam generálních představených.

Seznam místních představených ve Skaličce u Hranic.

Seznam sester, které byly umístěny do Bílé Vody, 1950.

Stav na Stojanově k roku 1959.

Učebné předměty a počet hodin školní roku 1925/1926.

Ústřední národní výbor církevní oddělení: Souhlas o uvolnění objektů v Brně Lerchova 65 a 63.

Vzpomínky na S. Emilii (Konstantinu) Málkovou, zemřelou 11. 10. 1942 v Brně.

Zápisy o kongregaci sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949.

Zpráva Oděvních závodů Jiřího Wolkra Prostějov o zrušení pracovního poměru ze dne 16. 3. 1956.

Zřizovací listina Cyrilometodějské základní školy v Brně.

ROZHOVORY S PAMĚTNÍKY:

Rozhovor s Jiřinou Kopeckou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 15. 10. 2020, archiv autorky.

Rozhovor s Marií Civínovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 15. 10. 2020, archiv autorky.

Rozhovor s Ludmilou Šimšíkovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 16. 10. 2020, archiv autorky.

Rozhovor se Stanislavou Tumpěšovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 9. 2020, archiv autorky.

Rozhovor se Štěpánkou Kaláčovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 24. 10. 2020, archiv autorky.

Rozhovor s Václavou Dudovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 23. 10. 2020, archiv autorky.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

AMBROS, P., *Mezi Východem a Západem*. Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova. Velehrad, 1994. 74 s.

AMBROS, P., *Velehrad víry a naděje*. Refugium. Olomouc, 2013. 247 s. ISBN 1804-3372.

AMERLING, K., *Ernestinum: Ústav idiotů Jednoty paní sv. Anny v Praze: stav po 12 letech trvání (1871–1883)*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 1998. 131 s. ISBN 80-86039-44-7.

BUBEN, M., *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Logik. Praha, 2000. 412 s. ISBN 80-902811-0-9.

BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., *Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951*. Doplněk. Praha – Brno, 1994. 504 s. ISBN 80-85270-29-3.

CINEK, F., *Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan*. Lidové knihkupectví v Olomouci. Olomouc, 1933. 1 179 s.

Církevní procesy padesátých let: [sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21. – 22. 5. 2002 v Praze]. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2002. 278 s. ISBN 80-719-2797-X.

ČAŇKOVÁ, E., *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918)*. Státní úřední archiv. Praha, 1997. 79 s.

DUBOVSKÝ, J. M., *Akcia rehoľníčky*. Matice slovenskej. Martin, 2001. 325 s. ISBN 80-7090-597-2.

DŮBRAVOVÁ, K., *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Bílá voda, 1992 (strojopis). 163 s.

FIALA, P., HANUŠ, J., *Katolická církev a totalitarismus v Českých zemích*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2001. 216 s. ISBN 80-85959-98-4.

FOLTÝN, D., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Libri. Praha, 2005. 880 s. ISBN 80-7277-026-8.

FRIDRICH, G., *Rukověď křesťanské chronologie*. Paseka. Praha, 1997. 338 s. ISBN 80-7185-118-3.

FRÖHLICH, R., *Dva tisíce let dějin církve*. Vyšehrad. Praha, 1999. 304 s. ISBN 978-80-7021-964-5.

HRDINA, A., *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň, 2011. 367 s. ISBN 78-80-7380-152-6.

HRUDNÍKOVÁ, M., *Řeholní život v českých zemích*. Karmelitánské nakladatelství. Praha, 1997. 319 s. ISBN 80-7192-222-6.

JANDOVÁ, M., *Brněnská diecéze (1777–2007)*. Biskupství brněnské. Brno, 2006. 338 s. ISBN 978-80-239-5678-7.

JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Fénix. Praha, 1991. 176 s. ISBN 80-85245-11-6.

KAPLAN, K., *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Doplněk. Brno, 1993. 440 s. ISBN 80-85765-27-6.

KARAFIÁTOVÁ, J., *Sestra Marie Růžena Nesvadbová*. Brno, 1992. 80 s.

Katechismus stavu řeholního a slibů řeholních. Dle vydání kongregace Bratří křesťanských škol upravila a vydala kongregace Chudých školských sester de Notre Dame, Horažďovice, 1909.

LIBOR, J. a kol., *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2001. 120 s. ISBN 80-85959-74-7.

LIBOSVAR, Z., *Arcibiskup Stojan: život a dílo*. Doplněk. Brno, 1995. 155 s. ISBN 80-85765-39-X.

MAČALA, P., MAREK, P., HANUŠ, J., *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 2010. 648 s. ISBN 978-80-7325-218-2.

MEDEK, V., *Cesta české a moravské církve staletími*. Česká katolická Charita. Praha, 1982. 376 s.

MOLNÁR, A., KAŇÁK, M., FILIPI, P., *Český ekumenismus: theologické kořeny a současná tvář církvi*. Praha, 1976. 296 s. ISBN 859-55-7650-190-4.

NEMEC, M., *Základy kánonického práva*. Iura edition. Bratislava, 2006. 249 s. ISBN 80-8078-130-3.

OLŠR, J., *Služebník Boží Antonín Cyril Stojan, olomoucký arcibiskup*. Typis PUG. Řím, 1966. 57 s.

POJSL, M., HYHLÍK, V., *Velehrad v památkách osmi století*. T. R. S. Praha, 1997. 296 s. ISBN 859-55-7650-190-4.

PŘIKRYL, F., *Sv. Kliment u Osvětiman*. Brno, 1890. 86 s.

RETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 1998. 239 s. ISBN 80-7192-365-6.

SMAHEL, R., *Velehrad*. Matice cyrilometodějská. Olomouc, 1991. 224 s.

ŠEBEK, J., *Práce profesora Herforta v dětské psychiatrii*. in: *Úchýlná mládež: časopis pro výzkum a výchovu mládeže slabomyslné, hluchoněmé, slepé, mravně vadné a zmrzačené*. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 10.06.1940, 16(5-6). sv. 5–6. 104 s.

ŠMALÍK, Š., *Boží ľud na cestách: Církev v 49 pokoleniach*. Lúč. 1997. 792 s. ISBN 80-7114-188-7.

ŠTAMPACH, O. I., *Malý přehled náboženství*. Sursum. Tišnov, 1992. 81 s. ISBN 80-04-26123-X.

TRETERA, J., R., HORÁK, Z., *Slovník církevního práva*. Grada. Praha, 2011. 152 s. ISBN 978-80-247-3614-3.

TRETERA, J., R., *Stát a církev v České republice*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2002. 156 s. ISBN 80-7192-455-5.

VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev vězněná: 1950–1960*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7192-893-5.

VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev zkoušená: 1945–začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2004. 256 s. ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, V., *Dům na skále – Církev bojující: 1950–květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, 2007. 476 s. ISBN 978-80-7192-892-8.

VAŠKO, V., *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. Zvon. Praha, 1990. 267 s.

VAŠKO, V., *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Zvon. Praha, 1990. 266 s.

VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D., *Encyklopedie českých klášterů*. Libri. Praha, 1998. 784 s. ISBN 80-85983-17-6.

VLČEK, V., *Konference Vyšších představených ženských řeholí v České republice a Česká křesťanská akademie. Ženské řehole za komunismu (1948–1989): sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská. Olomouc, 2005. 447 s. ISBN 80-7699-195-7.

VLČEK, V., *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Matice cyrilometodějská. Olomouc, 2004. 598 s. ISBN 80-7266-179-5.

VYMĚTAL, F., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve: život a dílo dr. Antonína Cyrila Stojana*. Ústřední církevní nakladatelství. Praha, 1988. 246 s.

ZLÁMAL, B., *Antonín Cyril Stojan*. Křesťanská akademie. Řím, 1973. 155 s.

ABSOLVENTSKÉ PRÁCE:

CHOVANCOVÁ, I., 2007. *Pojetí řeholní poslušnosti před Koncilem a po něm v Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje [rukopis]*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

JAKŠIČOVÁ, D., 2010. *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938(1950)*. 499 s. Disertační práce. Univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav.

KADLČÍKOVÁ, H., 1999. *Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Olomouc. 51 stran. Závěrečná práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra církevních dějin, patrologie a křesťanského umění.

MISLEROVÁ, D., 2002. *ThDr. Reginald M. Dacík – formátor sester Kongregace svatého Cyrila a Metoděje na Velehradě v letech 1965–1974*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie. Brno, 2006.

ŠIMŠÍKOVÁ, L., 1997. *Historie cyrilometodějské církevní základní školy*. 63 stran. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra učitelství I. stupně ZŠ.

VLČKOVÁ, H., 2014. *Duchovní odkaz sestry Marie Růženy Nesvadbové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. 46 stran. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

VLČKOVÁ, H., 2017. *Dějiny komunit Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v období komunismu v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. 89 stran. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Cyrlometodějské gymnázium a střední odborná škola pedagogická Brno [online]. 2020. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na WWW: <https://www.cmgp.cz>

Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <https://www.cyrilky.cz>

Domov Větrný mlýn Skalička [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.uspskalicka.cz/o-nas/historie>

Chráněné bydlení sv. Cyrila a Metoděje. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <https://chbvelehrad.cz>

Katechismus. Karmelitánské nakladatelství [online]. [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=919

KODEX KANONICKÉHO PRÁVA: CODEX IURIS CANONICI, L.P. 1983. [online]. [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/Kodex.pdf>

Museum. Brno: Růže Sušilova, 1947-1948, 75(1-5). sv. 1-5 s. 99. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:56a34580-5279-11e6-beb0-001018b5eb5c>

Slovenská provincia Kongregácia sestier sv. Cyrila a Metoda. [online]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na WWW: <http://www.scm.rehola.sk/>

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY:

- č. 1 Kronika Zápisy o kongregaci sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949 (1), archiv Velehrad.
- č. 2 Kronika Zápisy o kongregaci sester Cyrillo–Methodějských na Moravě 1924–1949 (2), archiv Velehrad.
- č. 3 Dopis arcibiskupskému ordinariátu o zřízení Kongregace (1), archiv Velehrad.
- č. 4 Dopis arcibiskupskému ordinariátu o zřízení Kongregace (2), archiv Velehrad.
- č. 5 Povolení k zřízení ústavu pro slabomyslné děti v Brně (1), archiv Velehrad.
- č. 6 Povolení k zřízení ústavu pro slabomyslné děti v Brně (2), archiv Velehrad.
- č. 7 Pravidla ústavu pro slabomyslné děti v Brně (1), archiv Velehrad.
- č. 8 Pravidla ústavu pro slabomyslné děti v Brně (2), archiv Velehrad.
- č. 9 Zřízení Pomocné školy při ústavu pro slabomyslné děti v Brně, archiv Velehrad.
- č. 10 Domácí řád Řeholního dívčího internátu (1), archiv Velehrad.
- č. 11 Domácí řád Řeholního dívčího internátu (2), archiv Velehrad.
- č. 12 První noviciát, archiv Velehrad.
- č. 13 Ústav pro slabomyslné děti Skalička, archiv Velehrad.
- č. 14 Hlavní dům Družiny Brno, archiv Velehrad.
- č. 15 Velehrad–Stojanov, archiv Velehrad.
- č. 16 Velehrad–Hradištská 142 (1), archiv Velehrad.
- č. 17 Velehrad–Hradištská 142 (2), archiv Velehrad.
- č. 18 Povážské Podhradí, archiv Velehrad.
- č. 19 Turzovka, archiv Velehrad.
- č. 20 Vila na Boriku, archiv Velehrad.
- č. 21 Krásná Lípa–dům sester, archiv Velehrad.
- č. 22 Dolní Podluží–dům sester, archiv Velehrad.
- č. 23 Sestry se svými chovanci na Velehradě, archiv Velehrad.
- č. 24 Sestry v zahradě na Velehradě, archiv Velehrad.
- č. 25 Bílá Voda sklizeň brambor, archiv Velehrad.
- č. 26 Sestra Leonie šije oblečení pro OP Prostějov, archiv Velehrad.
- č. 27 Sestra při práci pro OP Prostějov, archiv Velehrad.
- č. 28 Internační prostory určené k šití (1), archiv Velehrad.
- č. 29 Internační prostory určené k šití (2), archiv Velehrad.
- č. 30 Novicky při zábavě na Velehradě, archiv Velehrad.

- č. 31 Sestry v civilním oblečení na Velehradě, archiv Velehrad.**
- č. 32 Změna řeholního oděvu, archiv Velehrad.**
- č.33 Sestry v Římě při kanonizaci Anežky České, archiv Velehrad.**
- č. 34 Přístavba na budově Velehrad–Hradiš'ská 142, archiv Velehrad.**
- č. 35 Generální představená Marie Růžena Nesvadbová, archiv Velehrad.**
- č. 36 Generální představená Eymarda Muselíková, archiv Velehrad.**
- č. 37 Generální představená Karmela Důbravová, archiv Velehrad.**
- č. 38 Generální představená Václava Dudová, archiv Velehrad.**
- č. 39 Generální představená Markéta Husaříková, archiv Velehrad.**

Abby všichni jedno byli . . .

Kristus.

Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě.

A.) Orientace.

Bože, chraň dílo své, kduž
Slovanstvo v jedinstvo své!

1: Modlitba umírajícího Cyrilla.

Odkaz sv. Cyrilla: slovanská vzájemnost
a jednota s Římem.

Svatí bratři Solunští přinesli nám světou Křesťovskou i osvětu, dali nám písňo, první školy, písni, umění, bibli, chrámy, obraxy. - Jsou našimi apoštolky, prvními národními buditeli, jsou obháječi naší svobody, práva a lidskosti, lidu i cizince.

Oni rušili otroctví a hájili utiskované, oni našemu národu život na vždy zachovali. ~

K Velehradě stáli sv. apoštolové Cyrill a Methoděj i řadu jejich věru a vzdělanost do Čech, na Slovensko, do Polska, Bulharska, Makedonie až do Ruska, tím jsou sv. Cyr. a Meth. apoštolky nejen

č. 1 První strana Kroniky Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě 1924-1949, která pojednává o cyrilometodějské ideji.

nás Moravanů, ale Slovany všech; všichni je uznávají a ctí, ka své národní světk.

Idea Cyrillo-Methodějská má proto nesmírný význam pro všechny Slovany nejen nábožensko-mravní, ale i kulturní, sociální a národně politický. Obsahuje myšlenku sjednocení Slovanská věrou i všeslovanskou brájeru nosk.

Její uskutečnění jest úkolem daným nám Moravanům samou Boží Prozřetelností.

Právě katolíci na Moravě a v Československu jsou povoláni v první řadě prováděti ideu Cyrillo-Methodějskou úsilovně, neboť v republice Československé jsme ve středu Evropy, jsme přirozeným mostem mezi východem a západem, jsme kmenově spřízněni se všemi Slovany a máme Rusy i Rusíny u nás v Podkarpatsku.

Rozkol. Neblahý rozkol Folicem začatý v devátém století a v. 1204 dokončený kaložením latinského císařství v Carigradě, odtrhl od skály Petrovy celý obromný národ Rusky a téměř všechny kmeny Balkánské, mezi nimiž škrtili řečtí patriarchové menarist ke Stolci Římskému.

Následky rozkolu. Prvy ukázaly se smutné následky rozkolu: církev pravoslavná pumřvěla, zhaslo v ní světló věd, umírala v ní svatost; stala se církev národní, ale ztratila Božské poslání.

Pokusy o sjednocení. Pokusy o sjednocení daly se ka všech století od římských papežů na sněmích i jednotlivě. Roku 1590 kaložena v Brestu Litovském Unie, k níž přistoupili Rusini z Halicé, Kyjevská a Chelmu, a ka níž zemřel sv. Josafat smrtí muččenicou. Ač

Rozdělily. Ač přirodně nebylo rozdělu ve věrouce téměř žádných, během staletí vloudili se

č. 2 Pokračování úvodních slov Kroniky Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě 1924-1949.

Družina Cyrillo-Methodějská na Moravě se sídlem na V e l e h r a d ě .

Příloha č. 3

Zřízení kongregace sester Cyrillo- Methodějských
na Velehradě.

K dopisu Arcb. kons. z 3/4/1926. 4. 18.443.

N E J D Ů S T O J N Ě J Š Í M U

A R C I B I S K U P S K Ě M U O R D I N A R I Á T U

V O L O M O U C I .

K dopisu Arcibiskupské Konsistoře ze dne 3. dubna 1926. čís. 18.443.

1. - Zakladatelem kongregace sester Cyrillo-Methodějských jest Jeho Mi-
lost, nejdůstojnější pan prelát Msgr. Dr. Jan Šrámek.

Jako první krok podniknuto se souhlasem Jeho Milosti, nejdůstojnější
ho pana preláta, Msgr. Dr. JANA ŠRÁMKA i s jeho hmotnou pomocí založení
Družiny Cyrillo-Methodějské Mariánskou Kongregací katolických učitelek na
Moravě. Činné členky družinské věnují se pracím v družinských domech s na
dějí, že budou přijaty do kongregace Cyrillo-Methodějské, až bude řádně
církevní vrchností zřízena.

Družina a tím i budoucí kongregace vidí v
Jeho Milosti, nejdůst. p. prelátu Msgr. Dr. JANU ŠRÁMKOVI svého zakla-
datele.

Poněvadž sám nemůže této věci věnovati osobní svou práci, pře-
vzala tento úkol sestra Cecilie Nesvadbová z kongregace sester III. řádu
sv. Dominika v Řepčíně. Za tím účelem požádala v červenci 1925 ústně i pí-
semně Nejdůst. pana biskupa Brněnského o dekret exklaustrační.

2. - Pohnůtkou myšlenky založiti novou kongregaci bylo, aby při čin-
nosti unionistické byla po ruce pevná, církevně schválená organisace, jež

č. 3 Dopis arcibiskupskému ordinariátu o zřízení kongregace, ve kterém vystupuje Jan Šrámek jako zakladatel kongregace.

by spolu působila při snahách sjednocovacích a tak činnost kněží podporovala. Podpora apoštolské činnosti kněží jest míněna tak, aby kongregace svými údy schopnými a k tomu zvláště vzdělanými, jednak činností katechetskou mezi mládeží v nedostatku kněží, jednak konáním skutků křesťanské lásky zvláště v různých ústavech a školách, zakládaných kongregací, působila k tomu, aby mládež ve sv. víře byla upevněna a nesjednocená pro pravou víru získána.

Mimo tuto činnost, již by bylo možno nazvati externě misijní, uvažováno také o potřebách vnitřních v našich zemích. Jako v Čechách se činí pokusy s laickými katechety, tak míněno, že by po náležitém schválení církevní vrchností i řeholní sestry k tomu úkolu schopné a vzdělané tuto činnost vykonávati mohly.

Jest dále třeba, aby různé vyšší školy pro dívčí mládež / gymnasia průmyslové, obchodní školy atd. / byly vedeny v duchu církevním.

Takových škol u nás na Moravě a Slovensku není, nebo ne tolik, kolik by mělo býti. Proto dříve, než bude možno snahy unionistické prováděti, věnovala by se kongregace té činnosti uvnitř našich zemí - činnosť interně misijní, k níž též činnost charitativní by náležela, třeba někdy jen podružná a jevíci se řízením domácnosti / v domech exercičních / a ústavech charitativních: v sirotčincích, v ústavech pro abnormální, v chorobincích atd., zvláště, když by idea katechetské činnosti se mohla uplatniti.

Družina Cyrillo-Methodějská čítá nyní 46 členek činných a přijala již řízení domácnosti v exercičním domě Stojanov na Velehradě, má ve vlastním domě ve Skaličce ústav, v němž ošetřovány jsou děti idiotické a epileptické; v Brně má též vlastní ústav pro dívky slabomyslné

Tento obor charitativní činnosti právě v nynější době pokoušejí se nestrhnouti na sebe korporace laické, a lze za to míti, že by postupovaly v duchu proticírkevním.

Střediskem kongregace Cyrillo-Methodějské má býti Velehrad, aby právě na Velehradě, kolébce víry všeho Slovanstva a u hrobu našeho sv. apoštola Methoděje, vyprošovala řeholní Družina Cyrillo-Methodějská modlitbou zdar pracím unionistickým a vychovávala misijní sestry pro praktické křesťanství.

č. 4 V druhé část dopisu je vyjmenováno, kolik členek a jaké ústavy již sestry vedou.

Zemské hlavní město Brno.

Čís. 152.168/24/P.

V Brně dne 22. října 1924.

Ústav Cyrillo-Methodějský
pro slabomyslné děti v Brně.

7 nákresů.

Ústavu sester Cyrillo-Methodějských,
do rukou S. Marie Nesvadbové

v B r n ě , Lerchova 65.

Výnosem ze dne 4. října 1924, čís. 109.343/XV, udělila zemská správa politická na základě § 2. lit. b. zákona ze dne 30. dubna 1870 ř. z. čís. 68, kongregaci sester Cyrillo-Methodějských v Brně povolení ku zřízení ústavu pro slabomyslné děti v Brně v prodloužené ulici Lerchově dle předložených plánů.

O tom se uvědomuje kongregace sester Cyrillo-Methodějských v Brně, již se zasílají stavební plány / 7 nákresů / s vyzváním, aby zemské správě politické co nejdříve předložila stanovy ústavu, instrukci pro dozorčího lékaře a domácí řád.

Starostův I. náměstek:

podpis nečitelný.

č. 5 Dochované pouze povolení k zřízení „ústavu pro slabomyslné děti“ v Brně-Lerchova 65 bez příložených nákresů.

Opis.

Zemské hlavní město B r n o .

Číslo : 45.426/25-P.

V Brně, dne 7. července 1925.

S t v r z e n í ,

Kolek Kč 5.-

Jimž se potvrzuje, že dle zdejšího povolení ze dne 11. července 1924 čís. 72041 /24/P byl vystavěn na poz. parc.čís. 199/1 katastr. obce Křížová - třípatrový dům /ústav pro slabomyslné děti/, jenž byl zapsán pod popisným čís. 698 kat. obce Křížová a pod orientačním číslem 65 Lerchova v Brně.

Povolení k používání této novostavby bylo uděleno nadaci ústavu pro slabomyslné v Brně počínaje ode dne 2. července 1925.

Strrzení toto vydává se stavebníku za účelem vyznačení novostavby v knihách pozemkových.

L. S.

Město Brno.

Starostův I. náměstek:
podpis nečitelný.

č. 6. Povolení opravňující „ústav pro slabomyslné“ k používání novostavby na Lerchově 65.

Ústav Cyrillo-Methodějský v Brně, Lerchova 65.

pro děti duševně úchylné.

P R A V I D L A

o přijímání chovanců do ústavu pro děti duševně úchylné v Brně.

- 1/. Do ústavu přijímají se děti, slabomyslné, oběho pohlaví ve věku od 3 do 18let, bez rozdílu náboženství. Vyloučeny jsou děti s nakažlivou chorobou nebo choromyslné.
- 2/. Ústav poskytuje všem chovancům zdarma ošetření, byt, výchovu a vyučování. Toliko na úhradu stravného platí zámožnější určitý měsíční příspěvek, který se řídí drahotnými poměry doby. Úplně nemajetní jsou zdarma také stravování a šacení.
- 3/. Ošetřovné platí se v kanceláři ústavu měsíčně předem. V případě úmrtí nebo propuštění chovance se strany ústavu vypočte se poplatek do dne odohodu a zbytek se vrátí po odečtení vzešlých výloh.
- 4/. Žádost za přijetí / nekolikovanou/ podá a vlastnoručně podepíše ta osoba, která se zavazuje o chovance pečovatí a ho zastupovatí proti ústavu / zástupce chovanců/. K žádosti třeba přiložiti: Křestní list domovský list, lékařské vysvědčení. Vysvědčení chudoby ten, kdo žádá, aby byl zdarma přijat do ošetřování.
- 5/. Oppřijetí rozhodne ředitelství ústavu po slyšení lékaře. Přijatý může ihned nastoupiti do ústavu.
- 6/. Ve všech věcech chovance jedná ústav výhradně se zástupcem chovancovým, jež dle č. 4. za jeho přijetí žádost podepsal.
- 7/. Přijatý chovanec musí sobě přinéstí tuto výbavu v dobrém stavu: 1 šat sváteční, 1 šat všední, 1 zimní kabát, 2 páry botů, 6 košil, 4 spodničky /spodky / 6 párů punčoch, 6 kapesníků, 3 zástěry, 4 ručníky, 1 trepky, hřeben, kartáček na zuby, peřiny: 1 velkou duchnu, 2 polštá-

č. 7 První část pravidel, které stanovovaly podmínky pro vstup chovanců do ústavu.

Pravidla pro přijímání chovanců do ústavu

ře, dvoje povlečení, 2 plachty na postel.

- 8/. Přijatý chovanec smí z ústavu vystoupiti po měsíční výpovědi dané svým zástupcem. Ředitelství má právo chovance propustiti po měsíční výpovědi; nutno-li také ihned toho chovance, který se do ústavu nehodí.

O p i s

Pomocná škola při Ústavu Cyrilo-Methodějském v Brně, Lerchova 65

Přemístění pomocné školy
z ulice Veveří 27 do ul. Lerchova 65

Městskému školnímu výboru

v B r n ě

Podepsané ředitelství Ústavu pro děti duševně úchylné v Brně, Lerchova 65 oznamuje, že trojtřídní pomocná škola pro děti slabomyslné při Ústavu sester Dominikánek v Brně, Veveří 27, povolená Zemskou školní radou ze dne 21.10. 1913 č. 25975, byla přemístěna dnem 1. září 1925 do nové budovy Ústavu Cyrilo-Methodějského v Brně, Lerchova 65.

Ve škol. roce 1925/6 byla otevřena:

1. přípravná pro děti duševně úchylné
2. I. třída pomocná
3. II. třída pomocná

Třetí třídu pomocnou nebylo možno v tomto školním roce otevřít, protože není dostatek schopných dětí pro tuto třídu.

Učebné osnovy a rozvrh hodin budou předloženy.

V Brně dne 5, září 1925

S. M. Nesvadbová, ředitelka

Archiv kongregace SCM

Schváleno výnosem Zemské školní rady moravské ze dne 28.12. 1925, č. 66313

Za Městský školní výbor v Brně

podepsán: předseda

Podpis nečitelný

č. 9 Zřízení pomocné trojtřídky při ústavu v Brně, za účelem vzdělávat i tyto sociálně znevýhodněné děti.

DOMÁCÍ ŘÁD

internátu při řádovém dívčím gymnasiu v Brně.

1.

Účel internátu.

Účelem internátu je poskytnouti útulku, zaopatření a výchovy studujícím dívkám řádového dívčího gymnasia v Brně.

Aby se výchova netříštila, nebudou do internátu přijímány studentky jiných škol.

2.

Prostředky k dosažení účelu.

Poněvadž internát spolu se školou má dáti dívce zejména pevné zásady nábožensko-mravní, má ji uzpůsobiti pro její pozdější povolání ať v životě rodinném či veřejném, pečuje sestra vychovatelka o své svěřenky po stránce hmotné i duševní. Aby tohoto účelu dosáhla, odpovídá internát jak počtem dětí /skupinový systém/ tak i svým jednoduchým zařízením a duchem výchovy základnímu sociologickému principu - rodině.

3.

Řízení internátu.

Vedení internátu je svěřeno zpravidla sestře učitelce. Vrchní dozor má místní představená.

4.

Výchova náboženská.

Výchova budiž proniknuta dobrým náboženským duchem. K sv. svátostem přistupují chovanky měsíčně, v neděle a zasvěcené svátky zúčastňují společných školních bohoslužeb s exhortou. V účasti na mši sv. ve všední dny mohou se studovny střídat. Pro prohloubení duchovního života zúčastňují se zejména studentky vyšších tříd přednášek KA, Orla aj.

č. 10 Domácí řád internátu Řeholního dívčího gymnasia v Brně, který musely dívky dodržovat během pobytu v internátu.

5.

Chovanky.

Každá studentka musí jako v rodině poslouchat místní etih. sestru představenou, svou vychovatelku, býti k nim uctivou a pravdomluvnou. Všechny jejich rozkazy a přání koná ochotně.

K sobě navzájem chovají se studentky vždy laskavě a svorně, ochotně si pomáhají. Všude, doma, ve škole, na vycházkách a ve společnosti chovají se zdvořile a uctivě.

S penězi, které Vám rodiče svěří, hospodařte šetrně. Větší obnosy si uschovejte u vychovatelky.

Denní pořádek, jak je stanoven jednotlivým skupinám, zachovávejte rády a přesně. Zvláště dbejte, abyste se ke společným úkonům, jako je modlitba, společný stůl, včas dostavily a opožděným příchodem nemařily ostatním studentkám čas, jehož by ony mohly použít ke studiu či rekreaci.

Ústavního zařízení šetřte svědomitě. Případnou škodu hlase své vychovatelce, neboť jste povinny ji hradit.

6.

Vzdálení se z internátu.

Aby se studentka mohla vzdáliti z internátu, musí o to požádati svou vychovatelku. Návštěva domova se povoluje na písemné přání rodičů. Svátky vánoční, velkonoční a školní prázdniny mohou studentky trávit ve svém domově.

Návštěvy se dovolují jednou za měsíc. Koncerty, divadla, výstavy mohou studentky navštěvovati za dozoru průvodkyn.

7.

Ustanovení závěrečná.

Nezachová-li studentka domácí řád a nepomohou-li ani upozornění a napominání, bude věc oznámena rodičům a dívka musí ústav opustit.

č. 12 První kandidátky do kongregace spolu i se sestrou Marii Růženu Nesvadbovou (dolní řada uprostřed).

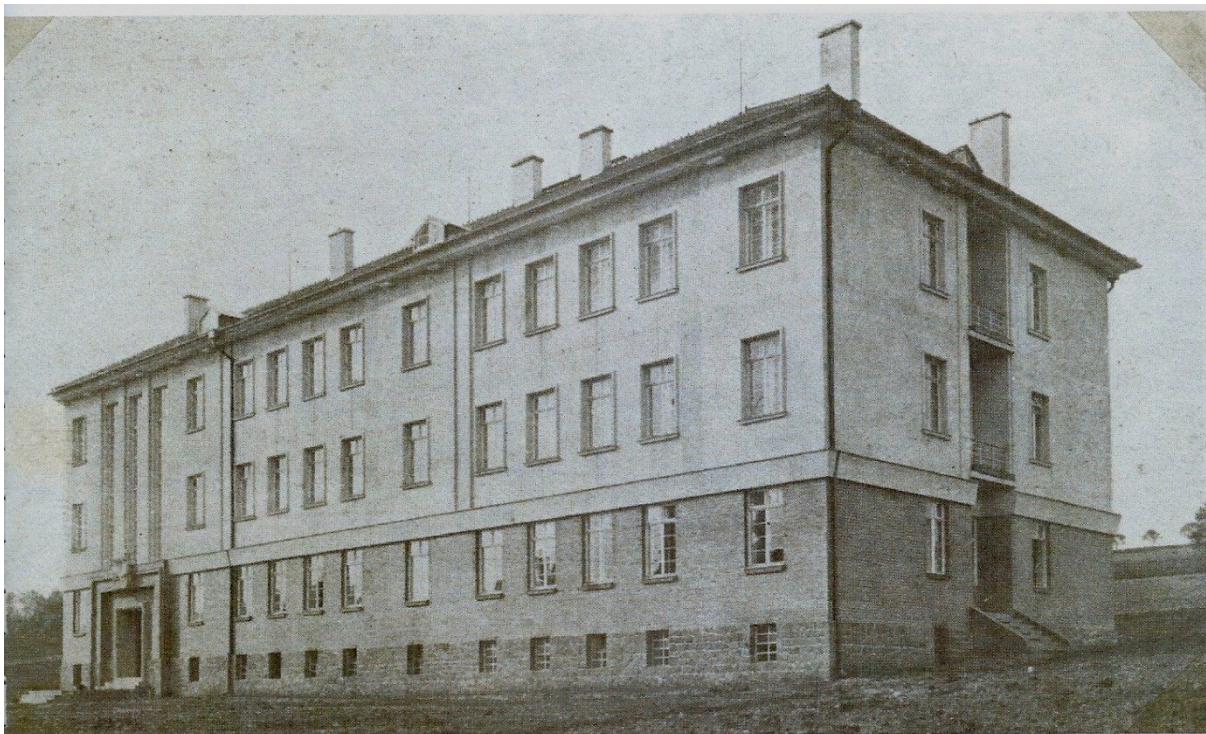
č. 13 „Ústav pro slabomyslné děti“ ve Skaličce, kde sestry působily od jeho založení až do doby, kdy sestry odcházejí do důchodu (1988).

č. 14 Hlavní dům Družiny Brno–Lerchova 65, který sloužil taktéž jako místo, kde se nacházel ústav pro mentálně postižené děti.

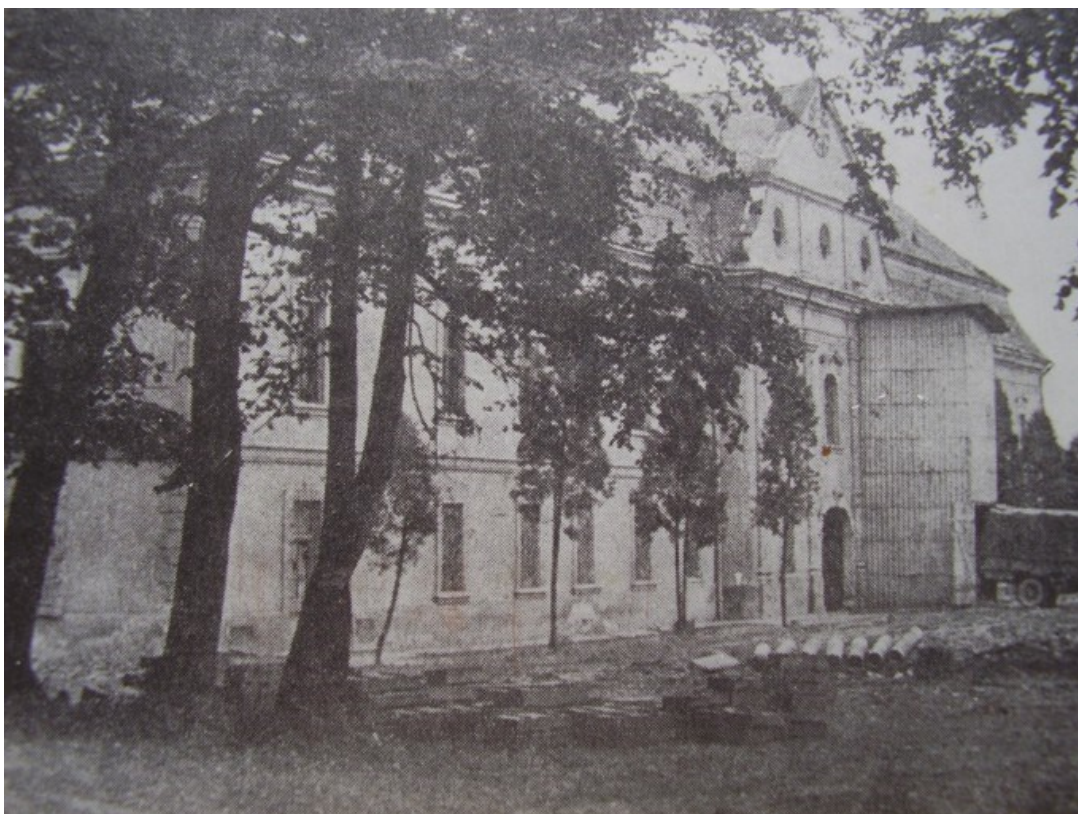
č. 15 Velehrad–Stojanov, který sloužil jako exerciční dům, později zde byl taktéž ústav pro sociálně znevýhodněné děti.

č. 16 Pohled z jihovýchodní strany na původní vzhled domu na Velehradě–Hradišťská 142, který sloužil jako řeholní dům pro sestry a do roku 1952 se zde nacházel i ústav.

č. 17 Pohled z jihozápadní strany na dům sester na Velehradě.

č. 18 Ústav pro děti v Povážském Podhradí, který sestry musely kvůli nevyhovujícím podmínkám opustit a stěhují se spolu s dětmi do Turzovky.

č. 19 „Starobinec sv. Josefa“, který sloužil také i pro sirotky, o které se zde sestry staraly od roku 1938.

č. 20 Vila na Boriku, ve které působily sestry jako pečovatelky (1938–1957).

č. 21 Dům sester v Krásné Lípě, který zakoupily pro rekreaci a návštěvu svých rodin.

č. 22 Dům Dolní Podluží plnil stejný účel jako v Krásné Lípě.

č. 23 Sestry ve velehradské zahradě spolu s postiženými chlapci.

č. 24 Vyobrazení původního řeholního šatu sester. Fotografie zachycuje sestry v zahradě na Velehradě.

č. 25 Sestry při sběru brambor v Bílé Vodě v roce 1950. Jednalo se o první placenou práci, kterou zde sestry vykonávaly.

č. 26 Sestra Leonie jako šička pro OP Prostějov při práci na zhotovení kabátu.

č. 27 Fotografie zachycující sestru při práci pro OP Prostějov v 50. letech 20. století.

č. 28 Fotografie tělocvičny, ve které cyrilky spolu s ostatními sestrami šily oblečení pro OP Prostějov. Každá sestra měla přidělený svůj šicí stroj, na kterém šila oblečení.

č. 29 Fotografie zachycuje sestry při práci v období internace v Bílé Vodě.

č. 30 Novicky (1972) zachycené na fotografiích při hře a zpěvu v zahradě na Velehradě (první sestra zleva v dolní řadě Václava Dudová).

č. 31 Sestry v civilním oblečení na Velehradě v 70. letech.

č. 32 V roce 1967 došlo ke změně řeholního oblečení sester. Na fotografii je zachyceno původní (vlevo) a nové řeholní oblečení (vpravo).

č. 33 Sestry cyrilky v Římě u příležitosti kanonizace Anežky České (druhá sestra zleva Václava Dudová).

č. 34 Přístavba části budovy na Velehradě–Hradištská 142 v roce 2000.

č. 35 Generální představená Marie Růžena Nesvadbová (1928–1963). Jedná se o jedinou dochovanou fotografií sestry, kterou jsem našla v archivu na Velehradě.

č. 36 Generální představená Eymarda Muselíková (1963–1969) v prvotním řeholním oděvu sester. Fotografie je záměrně ponechána v původní velikosti, a to z důvodu, aby zde vyniknul řeholní oděv.

č. 37 Generální představená Karmela Důbravová (1969–1987), která se zasloužila o písemné zaznamenání dějin sester. V Bílé Vodě sepsala knihu *Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924–1990*.

č. 38 Generální představená Václava Dudová (2012–2017).

č. 39 Generální představená Markéta Husaříková (2017–dodnes).